

ZPRAVODAJ
HISTORICKÉHO KLUBU

Časopis Sdružení historiků České republiky
(Historického klubu 1872)

Roč. 22, 2011, č. 1–2

Vydává Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) v Praze

Vedoucí redaktor: Jiří Kocian

Redakční kruh:

Karol Bílek, Josef Hrdlička, Michaela Hrubá, Tomáš Knoz, Jiří Kocian (vedoucí redaktor), Jaroslav Pánek, Jiří Pešek, Svatava Raková, Marie Ryantová, Eduard Šimek, Petr Vorel.

Redakční rada: výbor SH ČR

Adresa:

PO BOX č. 66
110 01 Praha 01

Zveřejňováno i na internetové stránce: <http://www.sdruzenihistoriku.cz>

ISSN 0862-8513

© Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872), 2011

OBSAH

Úvodní slovo	7
I. ČLÁNKY	
Petr V o r e l Česká historiografie ve světle sjezdů historiků v letech 1993–2011	8
Jaroslav P á n e k Česká historiografie a svět	37
II. MATERIÁLY	
VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČR (Akademie věd ČR v Praze, 23. března 2011)	
Petr V o r e l Pozvánka na valné shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) ze dne 23. března 2011	52
Dana M u s i l o v á Zápis z valného shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) konaného dne 23. března 2011	53
Dana M u s i l o v á Zpráva o činnosti Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) od poslední valné hromady (leden 2009)	55
Jiří K o c i a n Zpráva o hospodaření SH ČR od 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010	59
Karol B í l e k Zpráva revizní komise Sdružení historiků (Historický klub 1872) za období 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010	60

Petr V o r e l	
Vyhlášení vítězné práce soutěže o Cenu Josefa Pekaře za rok 2010	61
K památce členů Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) (Opustili naše řady v letech 2009–2011)	63

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČR
(Dům kultury města Ostravy v Ostravě, 15. září 2011)

Petr V o r e l	
Pozvánka na valné shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) ze dne 15. září 2011	64
Dana M u s i l o v á	
Zápis z valného shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) konaného dne 15. září 2011	65
Dana M u s i l o v á	
Zpráva o činnosti Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) od poslední valné hromady (březen 2011)	69
Jiří K o c i a n	
Zpráva o hospodaření SH ČR od 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011	70
Karol B í l e k	
Zpráva revizní komise Sdružení historiků (Historický klub 1872) za období 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011	70
Podklady pro představení navržených kandidátů pro volbu nového výboru Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) na valném shromáždění SH ČR v Ostravě dne 15. září 2011	72

III. ZPRÁVY O ČINNOSTI SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČRA KOLEKTIVNÍCH ČLENŮ SH ČR

Martin S o s n a

Opavská pobočka Sdružení historiků České republiky
(Historický klub 1872) v letech 2009 a 2010 76

Helena M a n d e l o v á

Zpráva o činnosti ASUD za rok 2010 80

Karol B í l e k

Zpráva o práci Pekařovy společnosti Českého ráje
v letech 2009–2010 84

IV. Z HISTORICKÉ OBCE

Josef T o m e š – Robert K v a č e k – Karol B í l e k

Pocta českému historikovi – odhalení pamětní desky
profesoru Josefu Pekařovi 86

V. JUBILEA

Jiří M a l í n s k ý

Devadesátiny Miloše Hájka 92

Úvodní slovo

Vážení a milí čtenáři, vážené kolegyně a kolegové,

přijměte prosím nejprve laskavě omluvu celé redakce a zejména moji jako vedoucího redaktora za opětovné opožděné vydání a distribuci časopisu našeho sdružení Zpravodaje Historického klubu za rok 2011. Vzhledem k této nepříjemné situaci jsme proto alespoň s malým časovým předstihem publikovali elektronickou verzi tohoto čísla na webových stránkách Sdružení historiků ČR – www.sduzenihistoriku.cz. Rok 2011 lze považovat pro českou historickou obec za významný. Ve dnech 14.–16. září 2011 se konal v Ostravě X. sjezd českých historiků, na jehož programové a organizační přípravě se též podílelo i Sdružení historiků ČR. Proto jsme zařadili do tohoto čísla Zpravodaje texty referátů dvou významných historiků prof. Petra Vorla a prof. Jaroslava Pánka, které byly i s dalšími důležitými příspěvky předneseny na ostravském sjezdu historiků. V rubrice Materiály otiskujeme dokumenty a příspěvky ze zasedání dvou valných shromáždění SH ČR, která se konala 23. března 2011 v Praze a 15. září 2011 v Ostravě v rámci konání X. sjezdu českých historiků. Na ostravském zasedání VS SH ČR byl zvolen též i nový výbor sdružení. Dále přinášíme zprávy o činnosti opavské pobočky SH ČR za období 2009–2010 a též zprávy o činnosti Asociace učitelů dějepisu v roce 2010 a Pekařovy společnosti Českého ráje za léta 2009–2010, které jsou kolektivními členy SH ČR. V rubrice Z historické obce připomínáme slavnostní odhalení pamětní desky významnému českému historiku prof. Josefu Pekařovi, které se konalo 30. dubna 2011 na hradě Kost. Připomenuto bylo též životní jubileum historika dr. Miloše Hájka.

Jiří Kocian

I. ČLÁNKY

V rubrice články otiskujeme s laskavým svolením autorů a redakce Českého časopisu historického texty dvou důležitých referátů, které zazněly na X. sjezdu českých historiků v Ostravě v září 2011. Jedná se o české verze textů pana prof. Petra Vorla a pana prof. Jaroslav Pánka, které byly připraveny pro publikování v ČČH v čísle 3–4/2012. Studie prof. Vorla je rozšířeným textem úvodního referátu, předneseného při zahájení X. sjezdu českých historiků. Autor se jako dlouholetý člen výboru Sdružení historiků České republiky (od 1992) a předseda tohoto sdružení v letech 2005–2011 pokusil o retrospektivní analýzu vztahu mezi společenským vývoje v České republice po roce 1989 a přípravou a průběhem čtyř celostátních sjezdů historiků, které se konaly v letech 1993–2011. Zaznamenává jak objektivně dokumentovatelné rozdíly v průběhu organizační přípravy jednotlivých sjezdů a jejich programové náplně, tak i řadu dalších důležitých věcných souvislostí. Článek prof. Pánka též dlouholetého člena Sdružení historiků ČR (od 1990) a předsedy tohoto sdružení v letech 1996–2002 se zabývá místem české historiografie ve světě a připomíná, že s výjimkou sousedních zemí a specializovaných badatelů o českých dějinách je téměř neznámým pojmem. Platí to dle autora i přesto, že generace žijících klasiků vytvořila i v době komunistické vlády vynikající díla a že v uplynulých dvou desetiletích vznikla dobrá infrastruktura oboru a solidní organizační zapojení do mezinárodních vztahů historických věd.*

Česká historiografie ve světle sjezdů historiků v letech 1993–2011

Celostátní sjezdy historiků se v naší zemi konají ve velmi nepravidelných intervalech. Už tato skutečnost sama o sobě má určitou vypovídací hodnotu, neboť rok i místo konání takového sjezdu je vždy podmíněno určitými historickými souvislostmi. Jejich analýza odráží jak samotný vývoj domácí historické obce a změny v její vnitřní struktuře, tak i širší dějinné okolnosti, za kterých se celostátní sjezdy konaly (či nekonaly).

---

* Srovnej Petr VOREL, Česká historiografie ve světle sjezdů historiků v letech 1993–2011, ČČH 110, 2012, s. 403–430; Jaroslav PÁNEK, Česká historiografie a svět, ČČH 110, 2012, s. 467–481.

Právě zostřující se mezinárodně-politická situace v Evropě v polovině třicátých let 20. století byla jedním z významných podnětů k přípravě I. sjezdu československých historiků v září 1937.¹ V případech následujících sjezdů, konaných v průběhu druhé třetiny 20. století, byly jejich uspořádání i průběh podníceny zásadními politickými změnami a potřebou nově vymezit postavení a funkci české historiografie ve změněných podmínkách. To se týkalo snahy o obnovu demokratické společnosti po skončení druhé světové války (II. sjezd Praha 5.–11. října 1947);² reflexe přehodnocování období totalitního stalinistického režimu po roce 1956 (III. sjezd 16.–19. září 1959)³ a reakce na postupné uvolňování společenského klimatu v polovině let šedesátých (IV. sjezd 27.–29. září 1966 Brno). V době normalizace po roce 1968 byl řetězec celostátních historických sjezdů přerušen. Dva sjezdy, které proběhly až v průběhu let osmdesátých (V. sjezd 19.–21. února 1982;⁴ VI. sjezd 9.–11. února 1989 Praha⁵), byly ovlivněny ideologickými dogmaty tehdejší doby a měly spíše formální charakter.

Od počátku devadesátých let 20. století, kdy již byly programy sjezdů historiků koncipovány bez politických a ideologických omezení, znovu výrazně vzrůstá vypovídací schopnost jejich programové náplně. Ta odráží skutečný zájem domácích či zahraničních historiků o jednotlivá historická témata. Další

-
- 1 *František KUTNAR (red.)*, První sjezd československých historiků 1937: přednášky a debaty, Praha 1938.
  - 2 *Sjezdový protokol viz* Nástin přednášek 2. sjezdu československých historiků, pořádaného Československou společností historickou ve dnech 5.–11. října 1947 v Praze, Praha 1947. Tento sjezd se zatím jako jediný dočkal podrobného vědeckého vyhodnocení v širším kontextu, viz Antonín KOSTLÁN, Druhý sjezd československých historiků (5.–11. října 1947) a jeho místo ve vývoji českého dějepisectví v letech 1935–1948, Praha 1993.
  - 3 *Protokol sjezdu viz* 3. sjezd československých historiků v Praze ve dnech 16.–19. září 1959, Praha 1959.
  - 4 Věcná zpráva o průběhu viz *V. sjezd československých historiků*, Československý časopis historický 30, 1982, s. 321–350; sjezdový protokol byl vydán jako samostatný svazek AUC, viz *V. sjezd československých historiků*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica, Studia historica 23, 1981, sv. 5, Praha 1983.
  - 5 Vzhledem ke společensko-politickým změnám, které proběhly v Československu na podzim 1989, již v případě VI. sjezdu československých historiků nebyl publikován sjezdový protokol (konferenční sborník) ani obsáhlejší zpráva v odborném tisku. Nicméně už počátkem roku 1989 byla na VI. sjezdu československých historiků v rámci diskuse alespoň připuštěna otázka, vznesená Josefem Janáčkem, zda by v rámci oficiální československé historiografie nebylo účelné přihlédnout (alespoň u interpretace starších dějin, které stály mimo hlavní pozornost ideologického dohledu) k vědeckým aktivitám historiků, kteří v normalizačním období nemohli v Československu oficiálně publikovat.

zajímavý rozměr přináší samotný průběh sjezdových jednání (at' již na úrovni plenárních diskusí a jednotlivých sekcí či skupinových kuloárových jednání). Na této úrovni jsou výrazně akcentovány obecnější jevy soudobých dějin, které obvykle – alespoň někteří – historikové (k takové roli profesionálně připraveni a vyzbrojeni znalostí dlouhodobých kontinuit) vnímají s vysokou rozlišovací schopností.

V průběhu prvních devatenácti let existence samostatné České republiky se konaly čtyři celostátní sjezdy českých historiků, a to v intervalu pěti až sedmi let (1993, 1999, 2006 a 2011), tedy ve srovnání s obdobím předchozím (1937, 1947, 1959, 1966, 1982, 1989) relativně často a pravidelně. Nicméně i kratší časový horizont pět-sedm let už umožňuje aktuální reflexi soudobých dějin. Průběh zmíněných čtyř sjezdů byl výrazně ovlivňován právě historickou zkušeností, kterou naše země nabyla v oněch několika letech, dělicích od sebe jednotlivé sjezdy. Každý sjezd českých historiků se vyznačoval vedle odborné náplně také vlastní (vždy výrazně odlišnou) dynamikou a dobovou aktualizací, která však není ze sjezdových protokolů vždy celistvě postížitelná.

Vzhledem k tomu, že jsem měl možnost účastnit se jednání o programové přípravě sjezdů z let devadesátých a nakonec i organizace posledních dvou sjezdů,⁶ dovoluji si provést určitou rekapitulaci, zahrnující vedle exaktně ověřitelných dat i jistou míru subjektivních zkušeností. Ty pramenně doložitelné nejsou, ale mohou přispět budoucím badatelům či zahraničním kolegům k pochopení vývoje české historiografie na přelomu 20. a 21. století.

Nejprve považuji za vhodné blíže vysvětlit, jak je možné, že se konaly VII.–X. sjezd českých historiků, ale nikoli předchozí sjezdy I.–VI. (ty byly deklarovány jako „československé“). Organizátoři prvního celostátního setkání domácích historiků po roce 1989 navázali na starší tradici československé historické obce, proto první sjezd historiků v rámci nově vzniklé České republiky (1. ledna 1993) nesl číslo VII. Zachování kontinuity mělo však pozadí nejen symbolické, ale také ryze věcné. Sjezdy historiků jsou organizovány se značným předstihem, takže první sjezd po změně režimu na přelomu let 1989–1990, byl ještě koncipován jako společný sjezd československý. Termín „září 1993“ byl stanoven ještě v době existence společného státu. Rozdělení československé federace na dva nezávislé státy, o kterém rozhodly politické reprezentace na podzim 1992, tak ovlivnilo program sjezdu historiků v roce následujícím, ale

---

6 Autor byl členem celostátního výboru Sdružení historiků ČR od roku 1992 (jako předseda pardubické pobočky), od roku 1999 jako řádný člen; v letech 2005–2011 se podílel na organizaci dvou sjezdů jako předseda SHČR.

nikoli z hlediska obsahového. Přes formální změnu v názvu sjezdu („VII. sjezd československých historiků“ byl změněn na „VII. sjezd českých historiků“) bylo i toto první „české“ vrcholné setkání historiků stále ještě vnímáno jako společná pracovní základna pro historiky české i slovenské, ale v rámci určité asymetrie, typické pro vývoj historických obcí v obou částech někdejšího Československa.

Již všechny předchozí poválečné sjezdy československých historiků (II.–VI.) byly totiž ve skutečnosti organizovány jako historické sjezdy české části společného státu. Již od roku 1946, kdy byla založena Slovenská historická spoločnosť, se víceméně pravidelně konaly samostatné sjezdy slovenských historiků, žádné samostatné „české“ sjezdy se ale nekonal. Tuto úlohu plnily historické sjezdy „československé“. I předchozí sjezdy byly v podstatě sjezdy historiografie české, na které slovenští kolegové pouze vysílali oficiální delegáty, ale nepodíleli se na jejich organizaci. Sama Slovenská historická spoločnosť totiž bez ohledu na politické změny a následné rozdělení československé federace pokračovala kontinuálně v pořádání vlastních sjezdů slovenských historiků (IX. sjezd 1986 v Nitře; X. sjezd 1991 v Bratislavě; XI. sjezd 1996 v Trenčíně), jejichž pětiletý interval je důsledně dodržován od roku 1981 (dosud poslední XIV. sjezd slovenských historiků se konal roku 2011 v Prešově).

V roce 1993 se nikdo v Praze nad zmíněným rozporem v názvu VII. sjezdu nezamýšlel,⁷ později však proběhla v souvislosti s přípravami dalších sjezdů diskuse, zda byl název z roku 1993 správný, a zda by nebylo vhodnější zvolit v rámci nového státu nové číslování a modifikovaný název, a to i s ohledem na kolegy, kteří se vzhledem k místu svého původu či působení považují za historiky moravské či slezské (např. Sjezd historiků České republiky apod.). Námitky a návrhy na změnu se objevovaly vůči názvu také v důsledku širšího společenského akceptování genderové korektnosti, jakou přijala například historiografie německá (např. „Sjezd českých, moravských a slezských historiček a historiků“).

Pořadatelé sjezdů dali nakonec přednost kontinuitě a rozhodli se tradiční název neměnit. Diskuse na toto téma byla uzavřena až v souvislosti s přípra-

---

7 Pouze v oficiální zpravici tehdejšího českého premiéra, adresované VII. sjezdu českých historiků, se hovoří o „prvním sjezdu českých historiků“, viz Zdeněk POUŠTA (red.), *VII. sjezd českých historiků (Praha 24.–26. září 1993)*, Praha 1994, s. 15. Podíl Z. Pousty na přípravě sjezdového protokolu není nikde v samotném tisku zmíněn, z hlediska formálně bibliografického by tedy uváděn být neměl, protože pod jeho jménem se tato publikace v knihovně najít nedá. Na druhou stranu je všeobecně známo, že příprava tohoto svazku byla jeho zásluhou, proto cituji zmíněný materiál pod jeho jménem.

vou IX. sjezdu roku 2006, kdy bylo k programové výzvě doplněno vysvětlení, že „českými historiky“ jsou míněni všichni, kdo se cítí být součástí české historiografie, a to bez ohledu na pohlaví, etnickou nebo národní identifikaci, jazyk, kterým publikují, či místo profesního působení. Touto zdánlivou kuriozitou (která však skutečně vyvolávala vzrušené diskuse) se dostáváme k podstatnější otázce, kterou bylo organizační zajištění sjezdů historiků, respektive kdo vlastně byli oni výše zmínění pořadatelé.

Na počátku devadesátých let 20. století neexistovalo v české části československé federace profesní sdružení historiků, analogické zmíněné Slovenské historické společnosti (jejíž aktivity zůstaly úzce svázány s historickými pracovišti Slovenské akademie věd). Původní pořadatel prvních československých sjezdů (Československá společnost historická) zanikl v polovině padesátých let (1956). Novým profesním sdružením se měla stát Československá historická společnost při ČSAV (dále ČSHS), zřízená v roce 1957, a to i v souvislosti s chystanou přípravou III. sjezdu československých historiků (1959). Sjezdy československých historiků v období socialismu (III.–VI. sjezd v letech 1957–1989) tak měly k dispozici široké technické a personální zázemí Československé akademie věd (podobně jako na Slovensku). To velmi zjednodušovalo jejich organizaci. ČSHS postupně vytvářela i regionální pobočky (v Plzni, Ostravě aj.), ale od samotného vzniku šlo o instituci, podřízenou ideologickému dohledu strany. Spolu s transformací Československé akademie věd tak Československá historická společnost v roce 1990 ukončila činnost a nezanechala po sobě organizační strukturu, na kterou by bylo možné navázat.⁸

Profesní organizace českých historiků tak byla po roce 1989 vytvořena „na zelené louce“, bez technického zázemí, jen jako výsledek zájmu a úsilí nepočetné skupiny historiků, kteří byli ochotni vložit svůj čas a energii do organizačních aktivit, jež tehdy podstatná část historické obce považovala za zbytečné.

Východiskem ke vzniku nové profesní organizace se stal Historický klub, založený roku 1872 jako studentský spolek při pražské filozofické fakultě. Od roku 1904 se Historický klub deklaroval jako odbornovědecký spolek, jehož členstvo pocházelo převážně z řad českých historiků – profesionálů, učitelů dějepisu a studentů historie pražské filozofické fakulty. Historický klub pů-

---

8 Činnost a vnitřní strukturu ČSHS dokumentuje nevelký archivní fond, zachovaný v Archivu Akademie věd ČR. Nejnověji viz heslo *Československá historická společnost* v publikaci Jaroslav PÁNEK (red.), *Akademická encyklopedie českých dějin*, III, Praha 2012, s. 80.

sobil po desetiletí jako organizační platforma české historické vědy (také díky autoritě významných osobností české historické vědy, stojících v jeho čele). Tuto svou roli musel Historický klub v padesátých letech nuceně postoupit výše zmíněné Československé historické společnosti. *De iure* však Historický klub trval dál a působil v zázemí pražské filozofické fakulty (pořádal přednášky, výlety aj.). Jeho činnost byla aktivní zvláště v letech 1968–1970. Za normalizace však byla činnost Historického klubu do velké míry paralyzována, výbor Historického klubu formálně zastavil jeho práci roku 1981 pod tvrdým nátlakem Státní bezpečnosti.

V souvislosti se změnou společenských poměrů byl Historický klub obnoven již koncem roku 1989 a navázal na svou dřívější spolkovou činnost.⁹ Obnovení Historického klubu se stalo důležitým argumentem i pro výše zmíněné „pokojné“ ukončení činnosti ČSHS. Už od počátku bylo totiž možné předpokládat, že vývoj Historického klubu bude směřovat k utváření nové demokraticky strukturované profesní organizace. Tomu nasvědčovalo i rozšíření názvu: původní podoba „Historický klub“ byla doplněna o podtitul „Sdružení českých, moravských a slezských historiků“. Hned od počátku devadesátých let začala vznikat síť klubových poboček v regionech celé pozdější České republiky.

Historický klub počátkem devadesátých let sice neměl k dispozici žádné vlastní technické ani administrativní zázemí, ale jeho aktivitám se dostávalo výrazné podpory renomovaných, především pražských historiků. Po několika prvních popřevratových let se stal hlavním „útočištěm“ a zázemím Historického klubu Archiv Univerzity Karlovy. Stalo se tak díky vstřícnosti několika uznávaných historiků, jejichž práce mohla být náležitě oceněna až po roce 1989 (v prvé řadě prof. Josefa Petráně, v devadesátých letech prorektora Univerzity Karlovy a poté ředitele Archivu Univerzity Karlovy) i díky obětavé práci několika dalších historiků, kteří se ujali organizace znovuobnovení Historického klubu. Je nutno připomenout především prvního předsedu Josefa Hanzala (klubu předsedal v letech 1990–1993) a Zdeňka Poustu, který zajišťoval většinu administrativy.

---

9 Antonín KOSTLÁN, *Obnovuje se Historický klub*, Český časopis historický 88, 1990, s. 215–216. Bližší okolnosti nuceného ukončení činnosti Historického klubu počátkem 80. let zmiňuje z vlastní zkušenosti J. Pešek v rámci širší polemiky s J. Hanzalem, týkající se mimo jiné i převážně spolkového charakteru činnosti Historického klubu po jeho obnovení počátkem 90. let. Viz Josef HANZAL, *Naše nynější krize*, Zpravodaj Historického klubu (dále ZHK) 6, 1995, č. 1, s. 1–2, a Jiří PEŠEK, *Jeho nynější krize*, ZHK 7, 1996, č. 1, s. 18–21.

Obnovený Historický klub (resp. především jeho pražské „ústředí“, seskupené okolo Archivu UK a Filozofické fakulty UK) se ujal i organizace celostátního VII. sjezdu historiků, naplánovaného na září 1993, a to aniž by měl k dispozici jakékoli vlastní zázemí. Reprezentativní prostory ke konání sjezdu a také technické zajištění mu poskytla zdarma pražská Filozofická fakulta, s organizací pomohl i obnovený Historický ústav Akademie věd České republiky (který pak technicky zajistil i výrobu sjezdového protokolu).¹⁰

Pro českou historickou obec měl VII. sjezd roku 1993 mimořádný význam z několika důvodů: lze jej svým způsobem chápat jako završení určité fáze „očistného procesu“, v němž se tehdejší historická pracoviště (ústavy akademie věd, vysokoškolské katedry, archivy, muzea) zbavovala pracovníků, kteří v těchto institucích před rokem 1989 působili jen z důvodů politických či protekčních (a jejichž odborná úroveň byla nízká) nebo kteří byli s dřívějším režimem natolik spjati, že nebyli akceptovatelní z důvodů osobních (udavačství, kariérní zneužívání členství v KSC, prokázaná aktivní spolupráce se Státní bezpečností apod.).

Toto konstatování jistě neplatí absolutně, ale převážně demokratická forma rozhodování, která byla tehdy v personálních otázkách uplatněna na většině historických pracovišť, umožnila poměrně přesně odlišit, jaká byla skutečná aktivní míra integrace toho či onoho historika do dřívějších společenských struktur (bez alespoň formálního deklarování loajality režimu nemohl před rokem 1989 nikdo dlouhodobě působit ve společensko-vědních oborech) a nakolik bylo ono osobní angažování vyváжено kvalitami odbornými. Tehdejší hodnocení mají o to větší váhu, že byla formulována zevnitř historické obce; tedy lidmi, kteří sami svou profesní dráhu prožívali v dobách „reálného socialismu“ a často byli sami normalizačním režimem profesně či osobně postiženi. Počátkem devadesátých let se již k profesionální práci (někdy i na svá původní působiště) mohli vrátit i ti z historiků, kteří byli perzekvováni za své občanské či politické postoje z let 1968–1969.

Na VII. sjezdu českých historiků tak mohla zaznít široká diskuse, zahrnující jak určitou retrospektivu (velmi výstižně pojatou především v referátu prof. Josefa Petráně),¹¹ tak i vizi do budoucna. Stalo se to na veřejném fóru poprvé za společné účasti historiků, kteří v oboru působili před rokem 1989 (a nyní

10 Z. POUŠTA (red.), VII. sjezd českých historiků.

11 Vzhledem k tomu, že tiskem vydaný protokol VII. sjezdu českých historiků se dochoval již jen v několika obtížně dostupných exemplářích, dovoluji si upozornit na reedici textu tohoto referátu, který byl u příležitosti osmdesátých narozenin prof. Petráně publikován

prošli „morálním sítím“ na svých pracovištích), a těch, kdo v dobách normalizace neměli v Československu možnost uplatnit své odborné kvality. Do diskuse si tehdy ještě netroufali vstupovat historikové nejmladší generace. Taková skupina ani nebyla generačně vymezena a autorita „historiků – učitelů“ (těch aktivně působících v oboru před rokem 1989 i těch z disentu) byla tehdy mimořádně vysoká.

Subjektivní dojem, který však (jak jsem si ověřoval) podobně vnímala řada účastníků VII. sjezdu, byl pocit aktivního prožívání dějin, silně kontrastující se strnulou situací let osmdesátých. Onen až euforický pocit osobní účasti na dějinném procesu, který asi dokáže historik ocenit víc, než kdo jiný, byl dán dobovými souvislostmi: Byla to časová blízkost „sametové revoluce“ roku 1989 a následný neočekávaně klidný, ale zásadní zvrat společenských poměrů; budování nové struktury politických stran po rozpadu Občanského fóra; dohady o budoucí podobě demokratického Česko-Slovenska, vedoucí až k rozdělení státu, které probíhalo právě v průběhu roku 1993 (měnová rozluka, budování hraničních přechodů, určování občanství atd.). Všechny tyto dějnotvorné jevy naplňovaly většinu historiků pocitem, že právě nyní je možný vývoj naší země pozitivně ovlivnit a že právě historikové by měli přispět k takovým změnám díky svým zkušenostem. Asi nejvýstižněji tento pocit v obecné rovině formuloval Václav Havel: „... Zažili jsme to po válce, zažíváme to nyní: situace, v níž se náhle mísí téměř všechno se vším a v nastalé změti se znejasňuje politicko místo v minulosti a historikovo v přítomnosti...“¹²¹²

Onu představu aktivního spoluvytváření současnosti (jak se později ukázalo do značné míry šalebnou) podporoval i značný mediální zájem, který byl roku 1993 věnován historickému sjezdu. Slavnostního zahájení se ve velké aule pražské filozofické fakulty osobně účastnily vedle ministra školství, mládeže a tělovýchovy Petra Piňhy významné osobnosti vědeckého světa, ale především k zahájení sjezdu poslali osobní dopisy český prezident Václav Havel a předseda vlády České republiky Václav Klaus. V obou těchto textech (které na úvod sjezdu slavnostně přečetl na místě prezidenta republiky jeho kancléř Ivan Medek a na místě premiéra Zdeněk Pouta) byl odlišnou formou, ale zcela zřetelně, akcentován nezastupitelný význam historiků v demokratické společnosti a zásadní role interpretace dějinných zkušeností, bez jejichž reflexe ne-

---

v obsáhlém výběru jeho časopiseckých studií: Josef PETRÁŇ, *České dějiny ve znamení kultury*, Pardubice 2010, s. 556–561.

12 Václav HAVEL, *Pozdravný dopis prezidenta České republiky*, in: Z. Pouta (red.), VII. sjezd českých historiků, s. 11.

lze moderní stát efektivně spravovat. Skutečnost, že hlavní představitelé státu uznávají tuto roli historiografie, naplňovala roku 1993 většinu přítomných příznivým pocitem a pozitivními očekáváními.

Přes odborný a mediální úspěch VII. sjezdu českých historiků nelze popřít, že z perspektivy dnešních standardů bylo jeho úspěšné zvládnutí téměř malým zázrakem, protože tíha veškerého organizačního a technického zajištění spočívala na dobrovolných aktivitách a nadšení nepočtené skupiny historiků a studentů, pro které byla jedinou odměnou skutečnost, že tak činí pro svůj obor.

V následujících letech však nebylo možné organizovat podobné akce tímto způsobem. I když ve sjezdovém usnesení v září 1993 účastníci sjezdu doporučili Historickému klubu „..., aby svolal příští sjezd nejpozději ve lhůtě čtyř let, a to na Moravě...“,¹³ nikde nebylo řečeno, jak by měl být takový úkol splněn. Ukázalo se, že to jen silami Historického klubu ani není dost dobře možné.

Historický klub vyvíjel po roce 1993 svou běžnou klubovou činnost (přednášky, výlety, připomínání výročí významných osobností českých dějin a historické vědy), v jeho vedení se postupně střídaly významné osobnosti našeho oboru (v letech 1993–1996 činnost klubu společně řídili Jan Křen a Robert Kvaček), které se jménem historické obce vyjadřovaly i k významným soudobým politickým otázkám či k interpretaci dějin. Jako zázemí využíval Historický klub nadále badatelnu Archivu UK. Historický klub zahájil i pravidelné vydávání klubového časopisu (*Zpravodaj Historického klubu*), ale dál jeho možnosti v té době nesahaly. O přípravě dalšího sjezdu se začalo jednat už nedlouho po vydání protokolu VII. sjezdu (1994). Žádné z moravských historických pracovišť se však nechtělo pořádně ujmout a Historický klub neměl prostředky, ze kterých by mohl hradit nájem jednacího prostor, ani další náklady spojené s organizací takové akce.

Příprava dalšího sjezdu tak byla zahájena až poté, kdy byl roku 1996 předsedou Historického klubu zvolen Jaroslav Pánek.¹⁴ Pod jeho vedením proběhla

---

13 *Usnesení VII. sjezdu českých historiků*, in: Z. Pousta (red.), VII. sjezd českých historiků, s. 209–210; citovaná pasáž zde bod č. 13 na s. 210.

14 Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., byl zvolen předsedou SHČR ve dvou po sobě následujících obdobích (1996–1999 a 1999–2002). Na další období (2002–2005) byl předsedou zvolen prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc. V době působení prof. Pánka v úřadu prorektora v letech 1997–2000 se výbor SHČR scházel na rektorátě UK v Karolinu. Později zasedal v pracovně prof. Peška v prostorách IMS FSV UK v Rytířské ulici, kratší dobu (v době stavebních úprav objektu v Rytířské ulici) i v pracovně prof. Ivana Hlaváčka v hlavní budově pražské FF UK. Pracovna prof. Peška pak tvořila hlavní základnu pro jednání a činnost SHČR od počátku předsednického období prof. Peška (2002) až do roku 2009.

úprava stanov (1997), díky které se někdejší „klub“ i z formálního hlediska povýšil na úroveň oborové vědecké organizace. To se projevilo změnou názvu, který zachovává kontinuitu tradice, sahající až do roku 1872, ale zároveň deklaruje funkci profesního oborového sdružení, které mohlo začít vystupovat i jako partner obdobných subjektů zahraničních: „Sdružení historiků České republiky – Historický klub (1872)“ (dále SHČR).¹⁵

Díky těmto změnám přestalo být SHČR ve své činnosti závislé jen na členských příspěvcích, ale mohlo se ucházet o významnější finanční dotace (v řádu desítek tisíc Kč) z prostředků Rady vědeckých společností při Akademii věd ČR. Změnil se i charakter někdejšího klubového časopisu, který začal vycházet pravidelněji pod modifikovaným názvem „Zpravodaj Historického klubu – Časopis Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872)“.

Ani tyto podstatné změny SHČR však neřešily otázku, jak zorganizovat další sjezd. Ve druhé polovině devadesátých let však výrazně vzrostla aktivity regionálních poboček SHČR. Bylo to způsobeno i skutečností, že díky finanční podpoře Rady vědeckých společností mohlo SHČR přispět na vydávání regionálních historických periodik. Nešlo sice o závratné částky (řádově 10–20 tisíc Kč), ale pro některé časopisy i malá finanční pomoc znamenala zajištění základní kontinuity v hmotné nouzi, v jaké se většina historických pracovišť ocitla v druhé polovině devadesátých let. Krize české politické scény roku 1997, vyvolaná úplatkářskými aférami tehdejších politických stran, byla následována úspornými opatřeními (tzv. „Klausovy balíčky“), která citelně postihla většinu historických pracovišť, snad jen s výjimkou archivů, jejichž praktický význam v souvislosti s majetkovými restitucemi let devadesátých musela uznat i politická reprezentace.

Kritická personální situace nastala zvláště na pražských historických pracovištích, kde docházelo postupně k prohlubování generačního vakátu. Pro mladé absolventy historických věd nemělo působení v oboru dlouhodobou perspektivu: špatné platové podmínky vysokoškolských asistentů či vědeckých pracovníků Akademie věd ČR neumožňovaly důstojnou obživu. Ještě nebyla k dispozici „startovní“ vědecká místa v podobě postdoktorandských či podobných grantů. Řada nadějných absolventů, kteří na svůj historický talent

---

15 Širší souvislosti i technický průběh těchto změn podrobně dokumentuje Jaroslav PÁNEK, *Sdružení historiků České republiky na sklonku tisíciletí (Bilance činnosti za léta 1996–1999 pro valné shromáždění SH ČR, Hradec Králové 10. září 1999)*, in: Jiří Pešek (red.), VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.–12. září 1999), Praha 2000, s. 28–32, a dále soustavná dokumentace v ZHK z tohoto období.

upozornili kvalitními diplomními pracemi, proto v devadesátých letech raději volila hmotně atraktivnější kariéru žurnalistů, redaktorů v nakladatelstvích či odešla úplně mimo obor. Ale i někteří zkušení historici v té době řešili dilema, zda dát přednost vědě s vyhlídkou hmotného živoření či časového stresu více pracovních úvazků, nebo se věnovat jiné činnosti, přinášející vyšší hmotný standard (prodavač párků ve stánku na pražském Václavském náměstí si v roce 1997 vydělal podstatně víc než docent na pražské FF UK). Budiž ke cti tehdejší kolegům z „kamenných“ univerzit (v Praze, kde byly v té době platové podmínky ve srovnání s životními náklady nejhorší, ale i v Brně a Olomouci), že i v těchto hmotně krizových letech dokázali udržet odbornou úroveň výuky a vědeckého výzkumu. Dělo se tak za cenu toho, že někteří na univerzitách učili jen za symbolické částky či dokonce zcela zadarmo.

Tyto specifické okolnosti zvláště zdůrazňují, neboť podle mého názoru podstatným způsobem ovlivnily průběh VIII. sjezdu českých historiků v roce 1999. Historická pracoviště na tradičních filozofických fakultách, od kterých se očekávalo, že budou organizovat další historické sjezdy, neměla prostředky ani na slušné zaplacení svých vyučujících, natož na přípravu celostátního sjezdu. Při úvahách o možné formě zajištění dalšího sjezdu historiků přišel důležitý podnět z historického pracoviště tehdejší Pedagogické fakulty v Hradci Králové, kde působily dvě velmi aktivní pobočky SHČR: regionální pobočka, sdružující místní historiky (pracovníky královéhradecké fakulty, muzea a archivu) a pobočka studentská (sdružující budoucí učitele dějepisu). Královéhradečtí historikové v roce 1997 (když vypršel termín, do kterého měl být uspořádán další sjezd podle znění sjezdového usnesení z roku 1993) nabídli, že zajistí sjezd do dvou let, tedy v roce 1999. Tato nabídka byla výborem SHČR s vděčností přijata.

Vznikl tak organizační model, uplatněný i u následujících sjezdů, kdy výbor SHČR rozhodoval jako hlavní pořadatel o odborném obsahu sjezdu (hlavní sjezdová témata) a hostitelské vysokoškolské pracoviště na svůj náklad a zodpovědnost zajistilo jako spolupořadatel technické a organizační zázemí sjezdu. Byl to ostatně přístup blízký tomu, který se při organizování historických sjezdů uplatňuje rovněž v sousedním Německu a Polsku.

Toto řešení se ukázalo jako velmi praktické. Hostitelským pracovištím sjezdů let 1999, 2006 a 2011 sice přinášelo spoustu starostí a finančních výdajů z vlastních zdrojů, ale pořadatelská fakulta se vždy stala centrem obecného zájmu a pozornosti, takže i její vědecký potenciál (násobený samotnou schopností takovou akci zorganizovat) získal v historické obci větší váhu. V regionálních centrech bylo také snadnější získat podporu a zájem místních institucí státní správy a samosprávy. Královéhradečtí historikové se v této roli ocitli jako první a zhostili se jí výtečně.

Z hlediska obsahu znamenal královéhradecký sjezd zásadní kvalitativní změnu, neboť byl prvním sjezdem, který byl pojat primárně jako vědecké setkání, na němž měly být prezentovány aktuální výsledky základního výzkumu, a to v rozsáhlé tematické škále. Výbor SHČR určil hlavní sjezdové téma široce: „České země, Evropa a svět“. Na aktivitě jednotlivých historiků či týmů pak byla ponechána volba konkrétních témat jednotlivých bloků. Vedle hlavních plenárních jednání tak dílčí vědecké konference probíhaly v podobě šestnácti samostatných sjezdových sekcí.

Široké tematické spektrum královéhradeckého sjezdu výstižně odráží výraznou diferenciaci badatelských specializací, probíhající v české historiografii v průběhu devadesátých let. Lze to dokumentovat i na sjezdovém sborníku, jehož sestavení se ujal Jiří Pešek.¹⁶ I když se do sborníku nepodařilo získat všechny přednesené referáty (některé sekce zůstaly prezentovány jen shrnutím z pera příslušného garanta), jedná se v historii českých historických sjezdů o první publikovaný materiál, který nemá jen podobu obvyklého sjezdového protokolu, ale je sborníkem odborných studií. I díky této formě a kvalitní typografické realizaci sjezdového sborníku (pro SHČR jej vydal spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury SCRIPTORIUM) ještě následně garanti některých sekcí publikovali sjezdové referáty formou samostatných sborníků.¹⁷

V době konání sjezdu se podařilo předložit odborné veřejnosti také další materiál, jaký v analogické podobě dříve neexistoval: souhrnný biografický přehled vědecky aktivních českých historiků. Ten obsahoval výběrové bibliografie a údaje o tematickém zaměření 721 českých badatelů.¹⁸ Tato publikace se v následujícím desetiletí stala nejen praktickou pomůckou při vytváření badatelských týmů, ale je také ojedinělým dokladem jisté míry sebeidentifikace české historické obce koncem 20. století (někteří – i významní – domácí historici výslovně odmítli zařazení do tohoto souhrnného lexikonu).

Královéhradecký sjezd provázely vedle nesporného odborného úspěchu ještě další, pro historiky zajímavé okolnosti. Svou roli zřejmě sehrála sku-

---

16 Jiří PEŠEK (red.), VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.–12. září 1999), Praha 2000.

17 Libor JAN (red.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století* (Sborník příspěvků ze sekce církevních dějin na VIII. sjezdu českých historiků v Hradci Králové ve dnech 10.–12. září 1999), *Historia ecclesiastica*, sv. 5, Brno 2000; Jiří KOCIAN – Oldřich TŮMA (red.), *Deset let soudobých dějin – Jednání sekce Soudobé dějiny na VIII. sjezdu českých historiků (10.–12. září 1999, Hradec Králové)*, Praha 2001.

18 Jaroslav PÁNEK – Petr VOREL, *Lexikon současných českých historiků*, Pardubice–Praha 1999.

tečnost, že řadu měsíců před konáním tohoto sjezdu věnovala česká media mimořádnou pozornost interpretaci a historickému významu tzv. „Benešových dekretů“. Zájem platil především těm prezidentským dekretům, jejichž prostřednictvím bylo realizováno rozhodnutí vítězných mocností druhé světové války (uvedené již v protokolu Postupimské konference) o vysídlení etnicky německého obyvatelstva z území obnoveného Československa do válkou vyhlášených okupačních zón na území dnešního Německa a Rakouska.

Řada domácích historiků v tomto kontextu před sjezdem kritizovala zjevné případy zjednodušené mediální dezinterpretace složitých historických procesů. I proto tehdy česká media (především část celostátních deníků) zaregistrovala přípravu historického sjezdu, neboť se ukázalo, že historická tematika (v daném případě především dějiny 20. století) může být zajímavým objektem mediální prezentace. Dalo se očekávat, že toto téma bude v průběhu sjezdových jednání předmětem intenzivní výměny názorů.

Neobvyklá výměna názorů v průběhu sjezdu skutečně proběhla, ale jejím hlavním tématem se nestaly primárně tzv. „Benešovy dekry“, ale znovu nastolená otázka potřeby „vyrovnat se s minulostí“ v řadách tehdejších českých historiků. A tak zatímco věcná odborná analýza problematiky „dekretů“ z pera Václava Pavlíčka a Karla Malého (vyvracející mnohé mylné interpretace, objevující se v předchozích měsících na stránkách novin),¹⁹ nebyla medií reflektována, byl jimi s velkým zájmem očekáván příspěvek tehdy začínajícího historika Martina Nodla.²⁰ Ten jménem „nastupující mladé generace historiků“ (tj. těch, kteří ukončili svá studia po roce 1989 a měli již možnost studovat i v západní Evropě) předložil plenárnímu zasedání několik návrhů, jak rychle a účinně zlepšit situaci v české historiografii. Zároveň progresivní české historické avantgardě vytyčil smělé cíle na nejbližších pět let.

Nosnou myšlenkou navržených Nodlových řešení byla jakási generační segregace, podle níž (volně shrnuto) nastupující mladé generaci již nevadili staří historici, narození ve dvacátých letech 20. století, ať zastávali jakékoli názory, neboť ti byli už v roce 1999 příliš staří na to, aby ještě něco významně ovlivňovali: „...jejich ovlivňování budoucnosti české historické vědy ... během příštích několika málo let ... vyhasne...“. Mladým historikům podle Nodla spíše vadili čtyřicátníci a padesátníci: ještě při síle a dalo se očekávat, že ještě řadu let bu-

---

19 Václav PAVLÍČEK – Karel MALÝ, *Mýty a realita prezidentských dekretů*, in: J. Pešek (red.), VIII. sjezd českých historiků, s. 90–98.

20 Martin NODL, Krize české historiografie aneb minulost, která chce být zapomenuta, *tamtéž*, s. 99–106.

dou schopni odborné a organizační práce („... nedůvěra panuje a bude panovat ke generaci narozené na konci čtyřicátých a v padesátých letech...“). Nodlovi a údajně i části jeho generačních vrstevníků (za jejichž mluvčího se prohlásil) vadilo, že významná místa v hierarchii historických institucí zastávají právě zmínění, konkrétně však nejmenovaní čtyřicátníci a padesátníci, kteří působili v oboru před rokem 1989 a ještě se „nevyrovnali se svou minulostí“, a že takto volně vymezená množina lidí rozhoduje o financování vědy v podobě udělovaných grantů.

U takto konfrontačně formulovaného a v plénu předneseného textu se pochopitelně daly očekávat spontánní emotivní reakce. Bezprostředně v plénu však na tento referát zareagovali především ti, proti kterým ostří Nodlova pomyslného meče vůbec nesměřovalo, totiž zástupci staré, referujícím již „odepsané“ generace „...semdesátníků či historiků, kteří k tomuto pozhnanému věku směřují...“. To byli lidé, kteří zažili problémy české historické obce doby normalizace, zabývali se těmito citlivými otázkami na předchozím pražském sjezdu (1993) a ještě si dobře pamatovali, kam vedla aplikace jednoduchých argumentů „mladých historiků“ v padesátých letech. Svůj bezprostřední nesouhlas s předneseným textem rozhodnými slovy vyjádřil především prof. Josef Válka. V sále nabitém emocemi nebylo daleko k velmi neformální výměně názorů mimo standard sjezdového protokolu.

Právě v této fázi však diskusi ukončil hlavní garant organizačního zajištění sjezdu, královéhradecký děkan prof. Vladimír Wolf. Do vzrušené debaty oznámil, že plenární zasedání není možné déle protahovat, protože jídlo pro účastníky sjezdu je již připraveno v blízké restauraci k servírování. Tento zásah do jednání zjevně nebyl záměrný (prof. Wolf nemohl sledovat obsah diskuse, neboť do jednacího sálu přišel přímo z restaurace), ale přes výhrady většiny přítomných (kteří chtěli v rozvíjející se diskusi pokračovat) se ukázal jako diplomaticky mimořádně prozíravý. Během jídla emoce opadly a další jednání pokračovalo v kultivované a věcné atmosféře.

Problematika organizace historické obce, systém financování či možnosti uplatnění mladých historiků však skutečně představovaly vážná témata, o kterých bylo žádoucí podrobněji jednat. Nodlova interpretace a jeho výzvy však nebyly akceptovány většinou historiků; bylo tomu tak proto, že jeho generační vymezení postrádalo opodstatnění, ale i proto, že Nodl do značné míry účelově reagoval jen na konkrétní pražskou situaci, která pro historiky z jiných oblastí České republiky nebyla aktuální. Otevřená diskuse na tato témata probíhala ještě řadu měsíců po královéhradeckém sjezdu především v Praze (Historické diskusní fórum, konané v Praze na Národní třídě v budově Akademie věd ČR dne 25. listopadu 1999 aj.).

Z mnoha důvodů, především s ohledem na princip svobodné diskuse, byla většina názorů a diskusních příspěvků z této doby publikována i v tištěné podobě. Texty, zveřejněné jen na internetu, byly alespoň zaznamenány s odkazem na webové stránky, aby v případě potřeby mohly být budoucími badateli dohledatelné. Ohlasy na královéhradecký VIII. sjezd či dodatečně publikované sjezdové texty se v odborné literatuře, na stránkách denního tisku a na internetu objevovaly téměř dva roky (ještě v průběhu roku 2001).²¹

Opadnutí vlny zájmu o hmotné problémy mladých historiků v souvislosti s požadovaným „vyrovnáním se s minulostí“ mělo na počátku první dekády 21. století dobré důvody. V souvislosti s blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie a s přejímáním některých unijních standardů začalo pro české historiky někdy okolo roku 2002 symbolických „sedm tučných let“. Především zcela neobvykle vzrostla poptávka po vysokoškolských učitelích – historících. Jejich platové podmínky se během několika let výrazně zlepšily. Důvodem byla do značné míry postupná aplikace tzv. boloňských principů v českém vysokém školství. Ministerstvo školství začalo podporovat kvantitativní rozšiřování bakalářských studijních míst na vysokých školách. Tomuto požadavku mohly společensko-vědní fakulty vyjít vstříc, neboť u historických studijních oborů tradičně vždy zájem studentů výrazně převyšoval počet studijních míst. Díky nerovnováze mezi nabídkou a poptávkou rychle vznikala v průběhu první poloviny první dekády 21. století síť nových historických kateder v rámci nově zakládaných společenskovědních fakult, a to i na vysokých školách, kde se v minulosti specializované historické obory nevyučovaly. Řada českých historiků mladší i střední generace tak využila nabízených možností a aktivně zahájila budování nových pracovišť, z nichž mnohá se poměrně rychle vědecky profilovala.

Vedle rostoucího počtu nových pracovišť v důsledku zavádění nových studijních oborů (nejprve bakalářských, pak navazujících magisterských) znamenala zásadní změnu i nová úprava třetího stupně strukturovaného studia, tedy doktorského studia. Ve srovnání s dřívějším systémem vědeckých aspirantur, u nichž byl počet studijních míst výrazně limitován (titul „CSc.“), přineslo zavedení doktorandských studijních programů (titul „Ph.D.“) efektivní možnost, jak podchytit a zaplatit talentované historiky po skončení magister-

---

21 Přehled všech zjištěných textů, reakcí a ohlasů, souvisejících s děním na VIII. sjezdu a otázkami zde nastolenými, souhrnně publikoval výbor SHČR: *VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.–12. září 1999) – Bibliografie*, ZHK 16, 2005, č. 1, s. 59–79.

ského studia a zapojit je formou doktorských prací do vědeckých týmů jednotlivých pracovišť.

Došlo také k podstatným změnám v grantových systémech (v prvé řadě GA ČR). Zde byly pro začínající vědecké pracovníky stanoveny při získávání finančních zdrojů „měkčí“ parametry (tzv. postdoktorské projekty) než u standardních vědeckých projektů. Tradiční historická pracoviště při „starých“ filozofických fakultách v té době také zpravidla dosáhla na peněžní prostředky, poskytované vysokým školám formou tzv. „výzkumných záměrů“. Také tato dříve nebývalá forma podpory umožnila financovat výzkum mladých badatelů v historických oborech.

Jednoduše řečeno: Kdo z českých historiků mladé či střední generace něco uměl, měl zájem o vědeckou práci a nebyl líný, měl v této době možnost uplatnit své kvality. A nešlo jen o stálá pracovní místa na nově vznikajících katedrách či grantové prostředky na základní vědecký výzkum. Česká nakladatelství se tehdy navzájem „přetahovala“ o rukopisy knih s historickou tematikou, neboť většina témat z národních i světových dějin se dobře prodávala. Kdo měl koncem 20. století skutečný potenciál vytvořit „myšlenkově bohaté a interpretačně nosné práce, které se alespoň dotknou vyšší úrovně západoevropské historické vědy“ (jak od sebe a svých generačních souputníků ve výzvě z roku 1999 do pěti let očekával M. Nodl), mohl tohoto cíle v průběhu první poloviny první dekády 21. století dosáhnout bez nějakých podstatných objektivních překážek.

V této velmi dynamické a pro českou historiografii svým způsobem expanzní době se znovu přiblížil termín předpokládaného konání sjezdu historiků. V Hradci Králové bylo v roce 1999 domluveno, že další sjezd by se měl konat za pět let (tedy v intervalu, jaký tradičně udržovali kolegové slovenští), a to na Moravě, resp. konkrétně v Brně nebo v Olomouci. Obě tyto varianty byly nezávazně přislíbeny, byť ve sborníku z VIII. sjezdu (na rozdíl od sjezdového protokolu z roku 1993) takový požadavek výslovně zmíněn není. S blížícím se rokem 2004 se však ukazovalo, že ani jedno ze zmíněných moravských pracovišť není na organizování celostátního sjezdu historiků připraveno. V roce 2004 tedy SHČR řešil analogickou situaci jako v roce 1997.

Tentokrát se ukázalo jako vhodné řešení uspořádat další sjezd v Pardubicích, kde byla na univerzitě počátkem roku 2001 založena Fakulta humanitních studií, zajišťující také výuku historických oborů (od roku 2004 nese název Fakulta filozofická Univerzity Pardubice). Na tomto pracovišti právě

v průběhu roku 2004 proběhly tři velké mezinárodní konference,²² proto při jednání výboru SHČR padl návrh, zda by pardubičtí historici nebyli po těchto zkušenostech schopni zvládnout i organizaci celostátního sjezdu. Jako možný termín bylo stanoveno září 2006. Skutečnost, že se dva po sobě jdoucí sjezdy konaly ve východních Čechách, tedy nebyla cíleným záměrem SHČR, ale vznikla v obou případech svým způsobem jako improvizace, která se však ukázala být systémově životaschopnou.

S přípravou pardubického sjezdu přímo souvisela změna ve vedení SHČR, kdy byl v roce 2005 z těchto praktických důvodů předsedou zvolen poprvé mimopražský (pardubický) historik Petr Vorel.²³ Obsahová příprava sjezdu se stala kolektivní prací, kterou společně koordinovali zástupci historických pracovišť na třech filozofických fakultách, které se konstituovaly právě v průběhu první poloviny první dekády 21. století. Šlo o filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (doc. Marie Ryantová), Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (doc. Michaela Hrubá) a Univerzity Pardubice (prof. Petr Vorel). Oficiálním spoluorganizátorem IX. sjezdu českých historiků byl kromě samotného SHČR a Filozofické fakulty Univerzity Pardubice také Historický ústav Akademie věd ČR v Praze.

Při přípravě programové náplně IX. sjezdu se zmíněný tříčlenný přípravný výbor rozhodl k jinému řešení, než bylo použito u předchozích sjezdů z let 1993 a 1999. Po dlouhé a bohaté diskusi mezi vedením SHČR a historickými pracovišti z celé republiky byly dohodnuty tři hlavní tematické okruhy, které česká historiografie považovala většinou za nejdůležitější a na které měla být na sjezdu koncentrována hlavní pozornost. Organizováním konkrétní vědecké náplně těchto tří velkých sekcí byli pověřeni Jaroslav Pánek (Historický

---

22 Sborníky z nich vyšly v následujícím roce: Lenka BOBKOVÁ – Ryszard GLADKIEWICZ – Petr VOREL (red.), *Arnošt z Pardubic (1297–1364). Osobnost – okruh – dědictví / Postač – srodowisko – dziedzictwo*, Wrocław-Praha-Pardubice 2005, a Halina MANIKOWSKA – Jaroslav PÁNEK (red.), *Political Culture in Central Europe (10th– 20th Century)*, Part I – Middle Ages and Early Modern Era, Prague 2005. Publikovaný výstup ze třetí z těchto akcí se opozdil delší dobu: Eva DOLEŽALOVÁ – Jaroslav PÁNEK (red.), *Confession and Nation in the Era of Reformatives (Central Europe in comparative Perspective)*, Prague 2011.

23 Prof. Petr Vorel byl předsedou SH ČR po dvě funkční období v letech 2005–2008 a 2008–2011. V době jeho předsednictví zůstávalo základnou SHČR pracoviště předchozího předsedy prof. Peška (FSV UK Praha), později (od roku 2009) se výbor SH ČR začal pravidelně scházet ve studovně Ústavu soudobých dějin AV ČR na Malé Straně. ÚSD AV ČR tak v podobě tajemníka SHČR prof. Jiřího Kociana na sebe přejal administrativní zátěž činnosti výboru SHČR. Novým předsedou SHČR byl v listopadu 2011 zvolen právě prof. Kocian, takže technická podpora činnosti SHČR ze strany ÚSD AV ČR zůstává zachována.

ústav AV ČR Praha „Dějiny českých zemí v mezinárodních souvislostech“, Zdeněk Beneš (FF UK Praha) „Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma“ a Tomáš Knoz (FF MU Brno) „Historie v kontextu ostatních vědních disciplín“.

Vedle těchto tří velkých bloků, o jejichž tematickém zaměření bylo rozhodnuto předem, vytvořili organizátoři sjezdu zázemí pro možné konání menších tematických sekcí. Této nabídky využili pouze doktorandi z několika univerzit, kteří se na svém jednání zabývali převážně tématy, souvisejícími jak se studiem historických oborů, tak s budováním stálé oborové informační databáze („Historického portálu“), o jehož zřízení a provozování ve spolupráci s historickým pracovištěm FF UJEP v Ústí nad Labem usilovalo SHČR již delší dobu. V době jednání pardubického sjezdu se brzká realizace tohoto projektu jevila jako velmi nadějná (díky dobře zpracovanému projektu, který měl zajistit zahájení činnosti této základní informační báze pro české historiky); toto očekávání se však nakonec ukázalo jako marné.

Pardubický sjezd probíhal ve velmi dělné atmosféře. Soustředění programové náplně na širší obecnější témata při početnější účasti na jednotlivých velkých sekcích (než by bylo možné při desítkách dílčích sekcí) bylo většinou přítomných hodnoceno pozitivně. S mimořádným zájmem účastníků se setkala zvláště „interdisciplinární“ sekce Tomáše Knoze, kde byla historická témata konfrontována se stanovisky vědců z jiných vědních oborů, včetně přírodovědných a technických. Toto pojetí bylo už v průběhu sjezdového jednání hodnoceno jako inovativní metodický přínos.

IX. sjezd českých historiků byl hojně navštíven zahraničními kolegy, což pochopitelně svým způsobem vyplývalo z tematického zaměření samostatné sekce, organizované prof. Pánkem. V souvislosti s přípravou pardubického sjezdu se totiž Historickému ústavu AV ČR v Praze podařilo vydat mimořádné dílo – obsáhlý třísvazkový bio-bibliografický lexikon zahraničních historiků, zabývajících se dějinami českých zemí.²⁴ Obsahově je toto praktické dílo strukturováno podobně jako Lexikon současných českých historiků z roku 1999 (včetně bibliografií a vymezení badatelských témat). Příprava podkladů pro sestavení přehledného lexikonu, zahrnujícího 472 historiků z celého světa, byla ovšem podstatně náročnější.

V průběhu pardubického IX. sjezdu také proběhla schůzka s oficiálními zástupci polské a slovenské historiografie, organizovaná Českým národním

---

24 Jaroslav PÁNEK – Svatava RAKOVÁ – Václava HORČÁKOVÁ, *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies*, sv. 1–3, Praha 2005.

komitétem historiků, jehož předsedou byl v té době Jaroslav Pánek. Ze schůzky vzešel jak podnět pro prohloubení spolupráce mezi těmito třemi historiografiemi, propojenými kromě společného sdílení střeoevropských dějin i absencí jazykové bariéry, tak návrh na společný postup při přípravě programu XX. světového kongresu historických věd (Amsterdam 2010), na který mohly být právě koncem roku 2006 národními historiografiemi podávány návrhy sekcí.

Na IX. sjezdu českých historiků panovalo všeobecné přesvědčení, že dlouhodobě probíhající úpadek školního dějepisu v České republice je ještě možné zvrátit. Nebezpečí, které hrozí každé společnosti v důsledku ztráty této složky vlastní identity,²⁵ historikové pochopitelně vnímají zřetelněji než ostatní. Potřebu rozvoje školního dějepisu ostatně důrazně připomínali již účastníci VII. sjezdu českých historiků. Ve sjezdovém usnesení roku 1993 doporučili Historickému klubu, „... aby vstoupil do jednání s MŠMT a podpořil požadavek učitelů dějepisu základních, středních a středních odborných škol o zlepšení neuspokojivých podmínek výuky dějepisu, tj. zvýšení časového prostoru pro dějepisné vyučování v učebních plánech, o zkvalitnění vzdělávání učitelů a lepší vybavení pomůckami...“²⁶ Zápas o pozici školního dějepisu a o zachování jeho hodinové dotace probíhal v následujících letech na několika úrovních, a to především díky Asociaci učitelů dějepisu (ASUD). Ta je kolektivním členem SHČR a její aktivity nalézaly vždy podporu výboru SHČR, byť pochopitelně v omezeném rozsahu možností, jakými disponovali předsedové a výbor.

Skutečnost, že další budoucnost školního dějepisu v České republice byla v polovině první dekády 21. století vnímána historickou obcí jako ohrožená, byla také důvodem, proč bylo toto téma zvoleno jako jeden z hlavních bloků pardubického sjezdu. „Dějepisná“ sekce, organizovaná prof. Benešem, byla hojně navštívena učiteli dějepisu základních a středních škol. Skutečné důsledky zavádění školské reformy pro výuku dějepisu mohly být díky takto zprostředkovaným praktickým zkušenostem projednány mnohem konkrétněji, než kdyby šlo jen o teoretickou debatu.

---

25 V širších souvislostech nejnověji viz Petr VOREL, *Trade and Civilization in the History and the Evolution of Civilizations (Prologomena)*, The Czech Historical Review / Český časopis historický 109, 2011, s. 193–217.

26 *Usnesení VII. sjezdu českých historiků*, in: Z. Pousta (red.), VII. sjezd českých historiků, s. 209–210; citovaná pasáž zde bod č. 1 na s. 209.

Mediální reakce na konání IX. sjezdu byla ve srovnání s VIII. sjezdem královéhradeckým relativně malá. Podobně jako v roce 1999 se v době před sjezdem zaměřila pozornost médií na konkrétní osoby z řad starších českých historiků s cílem je skandalizovat a vyvolat tímto způsobem zájem čtenářů. Bylo by zbytečné zabývat se detaily kvality výpadů tehdejších médií či autorů mediálních útoků; odkazují pouze na stanovisko Františka Šmahela, který užil výstižnou charakteristiku: „... zlovolná a veskrze nactiutruhačná kampaň...“²⁷

V době konání sjezdu měla o jeho program zájem hlavně media regionální (tisk a rozhlas), kterým domácí a zahraniční účastníci sjezdu poskytli několik rozhovorů. Průběh sjezdu dokumentuje videofilm, který (stejně jako rozhovory s většinou zahraničních návštěvníků sjezdu) v rámci své praktické studijní přípravy natáčeli doktorandi z pardubické filozofické fakulty.

Nejvýznamnější sjezdová sdělení byla publikována krátce po sjezdu časopisecky.²⁸ Celkový obsah sjezdových jednání pak byl odborné veřejnosti zpřístupněn ve sborníku sjezdových referátů či odborných studií, které vznikly na základě příspěvků z plenárních zasedání i jednotlivých sekcí. Sjezdová dokumentace obsahuje tři svazky, sjednocené grafickou úpravou a rozdělené podle původních tematických sekcí.

První svazek, který vyšel do roka od konání sjezdu, zahrnuje referáty z plenárních zasedání (blok „Historie v České republice na přelomu XX. a XXI. století“) a studie ze sekce, organizované Zdeňkem Benešem („Výuka dějepisu v současném školském systému a její reforma“).²⁹ Další dva podstatně objemnější svazky vyžadovaly náročnější přípravu, proto jsou vročeny až dva roky od konání sjezdu (2008). Druhý svazek obsahuje referáty sekce, řízené Tomášem Knozem (Historie v kontextu ostatních vědních disciplín),³⁰ třetí

---

27 František ŠMAHEL, *Závěrečný projev na IX. sjezdu českých historiků v Pardubicích 8. září 2006*, in: IX. sjezd českých historiků (Pardubice 6.–8. září 2006), svazek 1, Zdeněk Beneš – Jiří Pešek – Petr Vorel (red.), hlavní redakce sjezdového protokolu Michaela Hrubá – Marie Ryantová – Petr Vorel, Pardubice–Praha–Ústí nad Labem 2007, s. 69 (F. Šmahel tu cituje konkrétní novinové články a texty, které má na mysli).

28 Hlavní sjezdové referáty byly publikovány již počátkem roku 2007, viz ČČH 105, 2007, č. 1; další texty pak následovaly v průběhu roku 2007 na stránkách ZHK 18, 2007.

29 *IX. sjezd českých historiků (Pardubice 6.–8. září 2006)*, svazek 1, Zdeněk BENEŠ – Jiří PEŠEK – Petr VOREL (red.), hlavní redakce sjezdového protokolu Michaela HRUBÁ – Marie RYANTOVÁ – Petr VOREL, Pardubice–Praha–Ústí nad Labem 2007.

30 *IX. sjezd českých historiků (Pardubice 6.–8. září 2006)*, svazek 2: *Historie v kontextu ostatních vědních disciplín*, Jan DVORÁK – Tomáš KNOZ (red.), hlavní redakce sjezdového protokolu Michaela HRUBÁ – Marie RYANTOVÁ – Petr VOREL, Brno–Pardubice–Praha–Ústí nad Labem 2008.

svazek sekci řízenou Jaroslavem Pánkem (České dějiny v současné zahraniční historiografii).³¹ Tisk všech tří svazků sjezdového sborníku technicky zajistili historikové z FF UJEP v Ústí nad Labem.

Kompletní dokumentace z pardubického IX. sjezdu se historická obec *de facto* dočkala až na jaře 2009. Po zkušenostech s organizováním předchozích sjezdů bylo zřejmé, že má-li se následný X. sjezd skutečně konat v roce 2011 (interval pěti let byl schválen již v roce 1999), je nutné již s dvouletým předstihem závazně jednat s další spolupořadatelskou institucí, aby bylo možné naplánovat finanční zajištění sjezdu a podat žádosti o podporu na regionální úrovni. I v Pardubicích bylo v roce 2006 domluveno, že příští sjezd by se měl konat na Moravě, ale závazné sliby nepadly a vedoucí představitelé center moravské historické vědy, která připadala při pořádání takové akce v úvahu, v roce 2009 deklarovali, že spolupráci při organizaci historického sjezdu v roce 2011 zatím ještě garantovat nemohou.

Volba místa konání X. sjezdu českých historiků tak měla svým způsobem neobvyklý průběh. Bylo o ní rozhodnuto v nizozemském Utrechtu, kde se počátkem srpna 2009 konal XV. světový kongres hospodářských dějin (XV. World Economic History Congress). Na organizaci české účasti tohoto světového kongresu se významným způsobem podílela Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, jejíž pracovníci zajišťovali jednu ze samostatných kongresových sekcí.³² Kongresu se zároveň aktivně účastnili také dva členové výboru SHČR (vedle tehdejšího předsedy SHČR Petra Vorla ještě Milan Hlavačka). Pod dojmem profesionálního průběhu i kvalitního obsahu zmíněné sekce jsme spolu s Milanem Hlavačkou oslovili ostravské kolegy s dotazem, zda by nebyli ochotni ujmout se zajištění X. sjezdu českých historiků v roce 2011. Po vyjasnění základních podmínek vyslovil Aleš Zářický (děkan FF OU Ostrava) ještě v Utrechtu předběžný souhlas; toto

---

31 *IX. sjezd českých historiků (Pardubice 6.–8. září 2006)*, svazek 3: *České dějiny v současné zahraniční historiografii*, Jaroslav PÁNEK a kol., hlavní redakce sjezdového protokolu Michaela HRUBÁ – Marie RYANTOVÁ – Petr VOREL, Pardubice–Praha–Ústí nad Labem 2008.

32 Sekce „Public Activity of Businessmen on the Local and Countrywide Level in 1800–1914“, konaná v Utrechtu dne 7. 8. 2009 (organizátoři A. Zářický – L. Fasora – M. Myška); publikováno viz Aleš ZÁŘICKÝ (ed.), *The Involvement of Businessmen in Local and Regional Public Life in Central Europe 1800–1914: contributions for the XVth World Economic History Congress in Utrecht, the Netherlands, from 3 to 7 August 2009* (Session 19: Public Activity of Businessmen at a Local and Countrywide Level in 1800–1914), Ostrava 2009.

své „nizozemské“ stanovisko pak po návratu do Ostravy (po ověření reálných místních podmínek) potvrdil a následně také v plném rozsahu naplnil.

Již koncem roku 2009 tak byla zahájena jednání o podobě a obsahové náplni ostravského sjezdu. Původně byl navržen „pardubický model“ tří velkých tematických bloků, ale již v průběhu roku 2010 bylo zřejmé, že navrhovaná témata, na kterých se průřezově shodlo vždy několik významných historických pracovišť, jsou natolik rozdílná, že by nebylo účelné počet hlavních sekcí výrazně omezovat.

Výsledná podoba sjezdového programu tak představovala jistý kompromis mezi sjezdy královéhradeckým a pardubickým: Hlavních sekcí bylo stanoveno pět, k tomu jedna sekce studentská a jedna posterová. Přitom stejně jako v Pardubicích byla všem historickým pracovištím nabídnuta možnost zorganizovat další „volné“ sekce podle aktuálního zájmu (ostravští kolegové garantovali dostatek jednacích prostor).

Sjezdové materiály z Ostravy zatím zveřejněny nejsou. V tomto svazku ČČH je publikován výběr z hlavních referátů, přednesených v plénu a významné příspěvky ze sekcí.³³ Na tomto místě je proto třeba stručně připomenout hlavní programová témata: Výborem SHČR byly vybrány následující sekce s těmito guaranty: sekce A – *Využití moderních technologií v historickém výzkumu a dokumentaci*; garanti Petr Sommer (Archeologický ústav AV ČR Praha) a Václav Ledvinka (Archiv hlavního města Praha); sekce B – *Moderní a soudobé dějiny v odborné a mediální interpretaci*; garanti Jiří Kocian (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha) a Jaroslav Šebek (Historický ústav AV ČR Praha); sekce C – *Dnešní a budoucí cesty sociálních a hospodářských dějin – Kam zmizely dějiny práce?*; garant Milan Hlavačka (Historický ústav AV ČR – FF UK Praha); sekce D – *Nové trendy v přístupu k českým středověkým dějinám*; garanti Lenka Bobková (FF UK Praha), Libor Jan (FF MU Brno) a Jan Stejskal (FF UPa Pardubice); sekce E – *Historická kultura a dějepisné vzdělávání v současné české společnosti*; garant Blažena Gracová (FF OU Ostrava). Zvláštní studentská sekce nesla název „*Výbrané otázky hospodářských a sociálních dějin z dílny mladých historiků*“; garanti Stanislav Knob a Michaela Závodná (FF OU Ostrava). Posterová sekce, prezentovaná po celou dobu trvání sjezdu, byla věnována tématu *Historická krajina – historický prostor. Realita a virtualita*“.

---

33 Přehled programu jednotlivých sekcí je k dispozici na webových stránkách sjezdu: http://konference.osu.cz/sjezd2011ostrava/3_zakladni-informace.html. U některých referátů je na tomto webu možnost přístupu k plnému textu již v současné době.

Na rozdíl od předchozího pardubického sjezdu byl v Ostravě zájem o organizování menších „volných“ sekcí neočekávaně velký. Výbor SHČR to uvítal, byť to pro ostravské organizátory znamenalo větší organizační zatížení, než se původně dalo předpokládat. „Volných“ sekcí bylo na ostravském sjezdu nakonec uspořádáno šest: *Sociální aspekty demografického vývoje*; garanti Lumír Dokoupil (FF OU Ostrava) a Eduard Maur (FF UPa Pardubice); *Meze a obory mezioborové spolupráce – bohemistika a historie*, garant Jaroslav David (FF OU Ostrava); *Současný studentský život a aktivismus*; garant Vít Strobach (Spolek studentů historie FF UK, o. s.); *Hranice a identita*; garanti Miloš Řezník (Universitat Chemnitz) a Lenka Řezníková (FÚ AV ČR); *Dějiny těla: prameny, koncepty, historiografie*; garant Milena Lenderová (FF UPa Pardubice); *Pomocné vědy historické v současné historiografii*; garanti Marie Bláhová (FF UK Praha) a Tomáš Krejčík (FF OU Ostrava).

Již z tohoto stručného výčtu je zřejmé, jak pestrý a bohatý program ostravský sjezd nabízel. Pod každým z uvedených témat je ve většině případů zahrnuta samostatná vědecká konference s bohatým programem.

Ostravský sjezd tak jednoznačně prokázal, že podobné „spolkaření“ (jak posměšně nazývali snahu o oživení profesní oborové organizace někteří z českých historiků devadesátých let),³⁴ nejenže má svůj význam, ale je pro přirozený rozvoj národní historiografie jako celku zcela nezbytné. V Ostravě se podařilo zúročit zkušenosti s pořádáním předchozích sjezdů, takže výsledkem se stalo již standardní setkání oborových specialistů, jehož program přímo vycházel z konkrétních badatelských potřeb a zahrnoval nejen aktuální přehled nejnovějších výsledků, ale i důležitou diskusi jak o vztahu české historiografie k zahraničí, tak i o jejím budoucím směřování. Za důležitou také považují skutečnost, že ostravského sjezdu se aktivně účastnili (jak ve fázi přípravy, tak v rámci jednání) historici z většiny důležitých center historického výzkumu v České republice.

Výhodou byla i nedávná zkušenost z podobných akcí, které stojí ve struktuře našeho vědního oboru o jeden stupeň výš. Česká historiografie se totiž

---

34 Tradiční přednášková činnost SHČR získala také na počátku 21. století nový rozměr jednak díky vstřícnosti vedení Národního muzea v Praze, které pro přednáškové cykly SHČR (stejně jako pro valné hromady) tradičně zdarma poskytovalo své reprezentační prostory v historické budově na Václavském náměstí (a po zahájení rekonstrukce tohoto objektu roku 2010 v protější nové budově), jednak díky volbě témat, která byla vhodná i pro souhrnné publikování. Nejvýznamnějším a čtenářsky velmi úspěšným výstupem této formy činnosti SHČR se stala objemná publikace, kterou SHČR realizovalo ve spolupráci s nakladatelstvím Paseka: Marie RYANTOVÁ – Petr VOREL (red.), *Čeští králové*, Praha–Litomyšl 2008.

v průběhu první dekády 21. století nezanedbatelným způsobem podílela na přípravě světových kongresů v Sydney (2005) a v Amsterdamu (2010). Podařilo se také nejen navázat oficiální kontakty s obdobnými profesními oborovými organizacemi v zahraničí (podepsat dohody o spolupráci), ale především tyto kontakty naplnit reálným obsahem. Zde je třeba zdůraznit pozvání Svazu historiků a historiček Německa, aby výbor SHČR zajistil program samostatné hostující sekce na 47. sjezdu německých historiků v Drážďanech v říjnu 2008. Tohoto úkolu se česká historiografie zhostila se ctí.³⁵

Především se však velmi intenzivně rozvíjela trojstranná spolupráce historiografií polské, slovenské a české, která vzešla z jednání na IX. sjezdu. V tomto případě došlo v průběhu let 2008–2010 k uzavření tří vzájemných dvoustranných dohod o spolupráci mezi profesními organizacemi historiků českých a polských, polských a slovenských, resp. slovenských a českých. Tyto dohody byly naplněny nejen vzájemnou reciproční účastí na sjezdech národních historiografií,³⁶ ale i zahájením pravidelných vědeckých bienále polsko–česko–slovenských³⁷ a vydáváním nového trojjazyčného odborného historického časopisu *Historia Slavorum Occidentis*, vycházejícím od roku 2011 v Toruni. Také v průběhu ostravského X. sjezdu českých historiků proběhla schůzka čelných zástupců národních historiografií polské, české a slovenské, na které byly (podobně jako o pět let dříve v Pardubicích) projednány možnosti společného postupu při přípravě nastávajícího světového kongresu historických věd, který se bude konat v roce 2015 v čínském Jinanu.

Otázku vztahu k zahraničním historiografiím považují za důležité téma, které na ostravském sjezdu zaznělo na několika úrovních. Na počátku 21. století se již česká historiografie *de facto* integrovala do hlavních badatelských proudů historiografie evropské i světové. Šlo o přirozený vývoj konkrétní spolupráce jednotlivých pracovišť a významných historiků, jejichž badatelské výsledky jsou zajímavé pro zahraniční kolegy. Pokud otevření hranic

---

35 Jiří PEŠEK – Petr VOREL (Hgg.), *Neue tschechische Interpretationen der Fragen des tschechisch-deutschen Zusammenlebens* (47. Deutscher Historikertag / Dresden 2008 – Die Vorträge der tschechischen Gastsektion), Magdeburg 2011.

36 XVIII. sjezdu polských historiků, který se konal v roce 2009 v Olsztynie, se za výbor SHČR zúčastnili prof. Pánek, prof. Kocian a prof. Vorel; XIV. sjezdu slovenských historiků, konaného roku 2011 v Prešově, se zúčastnili prof. Vorel a prof. Kocian. Recipročně se X. sjezdu českých historiků v Ostravě účastnily delegace historiků polských (v čele s prof. Krzysztofem Mikulskim) a historiků slovenských (v čele s prof. Petrem Švorcem).

37 První bienále se pod názvem „Bilance otevření“ konalo v roce 2010 v Krakově; druhé bienále, věnované tematice soudobých dějin, proběhne na jaře 2013 v Pardubicích.

provází také zlepšení materiálních podmínek (dnes již nečiní problém financovat úspěšným vědcům či nadaným doktorandům badatelské cesty do Vídně, do Říma či do Madridu), dokáže se významná část českých historiků svými výzkumy prosadit v mezinárodním měřítku. Jednoznačně to prokázala jak evaluace společensko-vědních ústavů Akademie věd České republiky (která probíhala za spoluúčasti zahraničních odborníků na přelomu let 2010–2011), tak i prezentace badatelských výsledků, ve značné části referátů právě na ostravském sjezdu.

Jistě ani v tomto případě nelze generalizovat. Přesto si trůfám tvrdit (po zkušenostech z posledních pěti let, kdy jsem měl možnost účastnit se řady větších mezinárodních historických kongresů a konferencí), že výsledky české historiografie již na přelomu první a druhé dekády 21. století snesou ve svých kvantitativních i kvalitativních proporcích srovnání s kteroukoli západoevropskou historiografií. Bohužel však stále platí „slavica non leguntur“. Je obtížné vytvořit stálý systém, který by podpořil prezentaci aktuálních výsledků české historiografie ve světových jazycích (o to se obvykle snaží každý z badatelů individuálně). Na základě diskuse, která probíhala v rámci ostravského sjezdu, se domnívám, že například systém přímé finanční podpory vydávání překladů nejvýznamnějších nových knižních výstupů české historiografie do světových jazyků (ať již zaštitěný SHČR, Akademií věd či jinou stálou formou), by mohl posílit vnímání významu české historiografie, a to i při utváření nové společné interpretace evropských dějin v rámci Evropské unie.

Zatímco lze vývoj vědeckého potenciálu české historiografie v průběhu první dekády 21. století vnímat jako pozitivní,³⁸ v případě výuky dějepisu je tomu naopak. I když i v Ostravě byla výuce dějepisu věnována samostatná sekce, její kuloárově-diplomatickou část už neprovázel pocit možných budoucích pozitivních změn, jako v roce 2006, ale spíše rezignace. Jako by historici již vzdali svůj sisyfovský zápas o záchranu školního dějepisu a očekávají už jen negativní dopady na vývoj historického vědomí a celkové vzdělanosti české společnosti, které přinesla reforma výuky na základních a středních

---

38 Praktickou orientaci v aktivitách jednotlivých historických pracovišť v České republice přinese aktuální verze Lexikonu českých historiků, kterou společně s organizační přípravou X. sjezdu sestavili ostravští kolegové (i ve spolupráci s týmy doktorandů z jiných pracovišť a s využitím moderní techniky). Tento aktualizovaný přehled, navazující svou strukturou na výše citovaný lexikon z roku 1999, zachycuje stav ke konci roku 2010 a je v současné době připraven k tisku s předpokládaným termínem dodání koncem roku 2012. Viz Lumír DOKOUPIL – Radek LIPOWSKI – Aleš ZÁŘICKÝ (red.), *Lexikon českých historiků po-čátku 21. století*, Ostrava 2012.

školách.³⁹I při srovnání s ostatními vyspělými evropskými zeměmi je situace, do které dospěla výuka dějepisu v České republice, výraznou anomálií. Každý demokratický stát si školní výuku dějepisu chrání jako ono příslovečné „oko v hlavě“, protože je jednou z hlavních cest vytváření osobní identifikace budoucích občanů se státem, ve kterém žijí. Tuto kvalitu v podstatě nelze získat jiným způsobem než jako součást výchovně-vzdělávací úlohy školy. Sebelépe fungující rodina ji obvykle nahradit nemůže, mediální informace či internet už vůbec ne (zvláště v případě dětí školního věku).

Negativní dopady, jaké přináší výpadek systematické školní výuky dějepisu, budou zřetelné v době, kdy do společensky aktivního věku vstoupí ročníky středoškoláků, kterým se již nedostalo relevantního dějepisného vzdělání. Lze předpokládat, že právě tato skupina bude v důsledku nedostatku historického vědomí silněji vnímavá k nacionalistickým podnětům, neboť při utváření své národní identity nebude schopna odlišit nacionalistickou demagogii (dezinterpretující historické tradice a založenou na zjednodušených „národních mýtech“) od skutečných hodnot. Až sociologické výzkumy začnou registrovat právě ve vrstvě teenagerů zvýšený zájem o aktivity nacionalisticky zaměřených hnutí (dosud v České republice v celku nevýznamných), bude na změny ve vzdělávacím systému už pozdě. Zmíněné procesy mají totiž dlouhodobý charakter.

Diskuse o negativních společenských důsledcích výrazné redukce školního dějepisného vzdělávání však nebyla jedinou chmurnou vyhlídkou, kterou X. sjezd českých historiků přinesl. Do Ostravy se v září 2011 sjelo několik stovek historiků. Nešlo o typický vzorek populace; předpokládáme však nadstandardní kvalifikační úroveň, schopnost analyzovat dějinné procesy v širších souvislostech a zájem o společenské dění. Těch několik stovek vzdělaných lidí z různých koutů země a často s odlišnou individuální politickou orientací se většinou shodovalo: naše země se již nachází ve fázi společenské krize. V bodu, z něhož vede další cesta ke katarzi, nebo ke kolapsu.

Krize se negativně projevuje tím, že politický systém přestává plnit funkce, pro které byl vytvořen. To nebyla kritika nějaké konkrétní strany či jednotlivých politiků. Ti jsou vázáni zájmy koaličních a jiných partnerů a někdy omezení vlastními schopnostmi. Úpadek politické kultury totiž umožňuje, že

---

39 Souhrnný přehled průběhu dlouholetých snah Asociace učitelů dějepisu spolu s konkrétní argumentací, která v jednáních s MŠMT i dalšími institucemi zaznívala, publikovala Helena MANDELOVÁ, *Historická inspirace (Co není zapsáno, jako by nebylo) – Ohlédnutí za dvaceti lety Asociace učitelů dějepisu (UO HK – ASUD) 1990–2010*, Milevsko 2010.

rozhodující pozice mohou být obsazeny i osobami, které neprokázaly mimořádné, ba ani průměrné odborné schopnosti. Z politického života se vytratily ideje, týkající se identity a základních principů existence společnosti a státu. Tím se také deformovaly priority, preferující krátkodobá ekonomická hlediska.

Pozitivním vedlejším projevem společenské krize je aktivizace občanských hnutí, zatím na úrovni lokální a regionální. Lidem přestává být lhostejné, že volení zástupci nejsou schopni řešit zásadní problémy, že rozhodují špatně či ne hospodárně. Zatím jde o fázi relativně klidnou, pozitivní, jak je v české kultuře tradicí. Pocit krize se nevymezuje generačně ani stranicko-politicky. Společná deziluze spojuje lidi různého věku a vzdělání napříč politickým spektrem. A nejde jen o reakci na problémy soužití etnik či sociálně vymezených komunit. Stále důrazněji se občanský nesouhlas týká i nakládání s nemovitými památkami, s institucemi kulturního a vzdělávacího systému či s veřejným prostorem. Byl to jeden z hlavních problémů, který české historiky – v důsledku jejich znalosti dlouhodobých vývojových procesů a analogií v okolních zemích – zajímal (vedle vlastního odborného programu) na ostravském sjezdu.

Nelze zatím předvídat, jaké důsledky by přinesl kolaps celého systému. S jistou mírou pravděpodobnosti lze očekávat růst vlivu pravicových, nacionalisticky orientovaných tendencí. To je zřetelné jak ze srovnání s vývojem v okolních zemích, na které již ekonomické problémy dopadají silněji než na Českou republiku („cizinci nám berou práci“), tak i z reakcí některých politiků. Pokud manažeři politických stran zjistí, že by jim nacionálně laděná rétorika mohla zvýšit volební preference (zvláště u nejmladších voličů, kteří nemají historickou zkušenost a systematická výuka dějepisu jim byla odepřena), pak se lze tohoto vývoje skutečně obávat.

Nelze-li předvídat podobu negativního vývoje, pak ani cesta ke katarzi zatím není na obzoru. K odstranění nynější nestability by mohlo přispět postupné vytváření kompetentních grémií, nezávislých na vývoji preferencí, volebních cyklech či ekonomických zájmech jiných subjektů, jež by vytvářela komplexní modely pro řešení narůstajících problémů. Jako aktuálně nejtíživější se situace jeví ve školství, kde se již projevuje výrazně sestupná tendence úrovně vzdělanosti. To dlouhodobě ohrožuje mimo jiné i konkurenceschopnost naší ekonomiky. Také snahy politiků o zavedení systému, který by jim umožňoval zasahovat přímo do řízení veřejných vysokých škol (u kterých je dosavadní systém akademických senátů, demokraticky volených funkcionářů a přísných kvalifikačních kritérií stále ještě poměrně účinnou obranou proti průniku politicky dosazených administrátorů), představují z hlediska dlouhodobého vývoje vzdělanosti a demokracie výrazně negativní tendenci.

Příčin zmíněného krizového stavu bude jistě víc. Na sjezdu historiků byl akcentován zejména dopad omezování školní výuky dějepisu, který se projevuje úpadkem komplexně logického uvažování a schopnosti porozumět souvislostem u studentů všech vzdělávacích stupňů. To v důsledku negativně dopadá i na obory přírodovědné.

Bylo by naivní předpokládat, že se politici budou řídit názory historiků. Stálo by však za to uvažovat o tom, jak by měl vypadat v současných podmínkách (ovlivňovaných i překotným rozvojem informačních technologií) nový model demokratického řízení státu, až se společenská krize pod tlakem narůstajících ekonomických problémů projeví naplno a stávající politické struktury se distancují od řízení věcí veřejných. Máme nějaký tým, srovnatelný s Prognostickým ústavem Československé akademie věd, který par excellence zvládl praktickou aplikaci základního výzkumu z osmdesátých let 20. století, kdy se již dala identifikovat neodvratná krize politického a ekonomického systému komunismu?

Možná by bylo dobré připomenout, co naznačil již roku 1993 v svolání k české historické obci jeden z našich politiků, když se zamýšlel nad vztahem mezi nově vzniklou Českou republikou, českým národním obrozením a praktickou funkcí formování českého vlastenectví: „... Takové vlastenectví mimo jiné znamená, jak upozorňoval už T. G. Masaryk, znát naše národní a státní dějiny, a zároveň rozumět jim a chápat je 'z plnosti přítomné'. Moderní česká politika je bez takového historického zázemí nemyslitelná, změnila by se v bezduchou improvizaci nad každodenními problémy a nutně by nakonec musela skončit v písku...“⁴⁰

Bohužel ten kondicionál citovaného dopisu už neplatí a autorovo varování před bezduchou improvizací, vedoucí moderní českou politiku na mělčinu, dochází svého naplnění. Nám zatím nezbyvá než věřit, že na příštím XI. sjezdu českých historiků v roce 2016 budeme mít možnost vyhodnotit problematický vývoj české společnosti na přelomu první a druhé dekády 21. století jen jako přechodný jev, jenž v důsledku sebezáchovných demokratických procesů přinesl do české politiky a ekonomiky nový vítr, který českou loď, uvízlou na mělčině, znovu vynesl na volné moře. Ale těžko spoléhat na to, že odněkud něco zavane. Lepší bude opřít se do vesel a ty, kdo jen neúčinně hodují v podpalubí, vysadit na písek.

---

40 Václav KLAUS, *Zdravice sjezdu předsedy vlády České republiky*, in: Z. Pousta (red.), VII. sjezd českých historiků, s. 15–16.

* Tato studie je rozšířenou podobou referátu, který autor (jakožto předseda Sdružení historiků České republiky v letech 2005–2011) proslovil při zahájení X. sjezdu českých historiků v Ostravě dne 14. září 2011. Písemná podoba tohoto textu byla rozšířena především o zkušenosti z průběhu a závěrů samotného ostravského sjezdu.

PetrVorel

Česká historiografie a svět

Předsednictvo Sdružení historiků České republiky mě pověřilo, abych na X. sjezdu českých historiků promluvil na téma „česká historiografie a svět“. Přijal jsem tuto výzvu s výhradou, že se soustředím pouze na některé aspekty této mnohvrstevnaté tematiky. Neboť je to téma, v němž takřka vše souvisí se vším – od úrovně infrastruktury historické vědy v jednotlivých zemích přes vzájemné metodologické ovlivňování národních historiografií až po měnící se geopolitickou situaci ve světě a její dopad na volbu témat historického výzkumu. Vztah kterékoli národní historiografie k světu je

tématem, které je svou povahou komplexní a komparativní. Vyhlíží zcela jinak, posuzujeme-li místo historiografie ve světě u velkých států euroamerické civilizace s obecně respektovanou historiografií (jako Francie, Německo, Velká Británie či USA), u mocností, které vystupují do popředí světového dění a snaží se prosadit také při utváření nového obrazu globálních dějin (Čína, Indie, v novém pojetí i Rusko), u menších zemí s jazyky značně rozšířenými (například Belgie a Švýcarsko) a konečně u malých zemí s národními jazyky uplatňovanými v podstatě jen na území příslušného státu. Ale i v této nejpočetnější skupině je podstatný rozdíl mezi menšími zeměmi postkoloniálními (jako Nizozemí a do jisté míry Portugalsko), postkomunistickými a ostatními. Celistvý pohled na místo české historiografie ve světě by mohl v budoucnosti – ovšem až po mnoha dílčích výzkumech – vyjít právě z ohledu na dějinné determinanty, geopolitické vztahy a komunikační (zejména jazykový) potenciál jednotlivých typů národních historiografií, stejně jako ze zřetele na jejich vzájemné ovlivňování, a posléze by mohl určit specifiku českého dějepiectví ve světovém kontextu. Tato stručná úvaha se může některých otázek pouze dotknout.

Mluvit o „světovosti“ je v humanitních oborech svízelné (ačkoli například v případě egyptologie a zvláště české egyptologie by to asi možné bylo),⁴¹ proto raději tohoto mnohoznačného pojmu nebudu používat. Lze si však klást otázky po vzájemných vztazích (z českého hlediska vztazích aktivních i pasivních), tedy na jedné straně po zájmu české historiografie o tematiku přesahující naše hranice a o metody v cizině vzniklé a rozšířené, stejně jako po součinnosti

---

41 O tom blíže ve studii Jaroslav PÁNEK, *The Humanities in the Czech Republic after the Velvet Revolution (Academy of Sciences and Universities 1990–2010)*, Kosmas. Czechoslovak and Central European Journal 24, 2010, Number 1, s. 22–42.

s jinými historiografiemi a se světovou komunitou historiků; na druhé straně pak stojí otázky po zájmu o výsledky české historiografie, ale také o české dějiny (přesněji řečeno o dějiny českých zemí a společnosti zde v minulosti žijící) za hranicemi České republiky, tedy po součinnosti a recepci tematické, na vyšším stupni i metodologické. Jde o schopnost české historiografie – ve smyslu recepcce i vyzářování – přesáhnout hranice České republiky či bývalého Československa, v lepším případě hranice střední Evropy, a zaujmout nejprve zahraniční bohemisty a posléze o širší okruh historiků. A ovšem také o předpoklady, motivy a zábrany ve vztahu české historiografie k zahraničí.

Kdybychom vyšli z malé sondy, kterou nám nabízejí souhrnné a do češtiny nedávno přeložené práce dvou představitelů moderní světové historiografie, Georga G. Iggerse a Petera Burka, mohli bychom s trochou nadsázky říci, že česká historiografie pro svět takřka neexistuje. Burke sestavil soupis 174 prací významných pro vývoj kulturních dějin v letech 1860–2007 a zachytil v něm vedle převažující anglické, americké, francouzské a německé historiografie rovněž díla italské, nizozemské, portugalské, španělské a švýcarské provenience, tedy v naprosté většině práce psané v hlavních jazycích západní Evropy a Severní Ameriky. Pokud tento rámeček překročil, pak zachytil rovněž práce arabské, psané ovšem v angličtině, a jedinou výjimku učinil u tří ruských autorů (Bachtina, Gureviče a Lotmana), jež ocitoval v původním – ruském – znění.¹ Cambridgeský profesor zdůraznil, že jde o jeho „osobní volbu“² v podstatě se však shodl se svým německo–americkým kolegou. Neboť také pro Georga Iggerse znamenají vrchol ruského přínosu obecné historii Michail Bachtin a Aron Gurevič. Jelikož však Iggers má širší tematický záběr a zasvěcený vhléd do střední Evropy, neopomíjí polskou historiografii a zejména její význam v oboru hospodářských a sociálních dějin; jmenuje tedy také Franciszka Bujaka a Jana Rutkowského (při důrazu na jejich sepětí se školou Annales) a z poválečné doby Witolda Kulu a Jerzyho Topolského. Zatímco u Maďarska jen povšechně a bez konkrétních jmen konstatuje obdobný směr jako v Polsku, o české historiografii vypovídá jediná věta v tom smyslu, že v Československu byly pokusy o obnovení styků s mezinárodní historickou vědou citelně omezeny po vojenském obsazení země Sovětským svazem v roce 1968.³ Česká

---

1 Peter BURKE, *What is Cultural History?*, Cambridge 2008; v českém překladu: *Co je kulturní historie?*, Praha 2011, s. 201–205.

2 *Tamtéž*, s. 201.

3 *Georg G. IGGERS*, *Historiography in the Twentieth Century. From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*, Lebanon, New Hampshire 1997; v českém překladu: *Dějepisectví*

historiografie zde zaujímá zcela okrajové postavení a všeobecně se ocitá mimo obzor absolutní většiny západních badatelů. Není to jen důsledkem příliš vysoké jazykové bariéry a omezené přitažlivosti dějin jedné malé střeoevropské země, ale také proto, že kontakty české historiografie se světem nedosáhly žádoucí hloubky a kontinuity, tím méně pak úrovně neopominutelného metodologického vyzářování.

Jistěže nelze na základě této malé sondy příliš generalizovat. Vypovídá však o tom, že například monumentální dílo Josefa Petráně o dějinách hmotné kultury, které je biblí českých badatelů o středověkých a raně novověkých kulturních dějinách a jež svým pojetím odráží trendy světové vědy, zůstává očím západních badatelů skryto. To jistě neznamená, že by české práce vydané v kongresových jazycích nebyly na Západě čteny, pokud se tematicky dotýkají obecnějších problémů. Svědčí o tom řekněme studie a monografie Amedea Molnára a Františka Šmahela k historii reformace, Miroslava Hrocha k problematice nacionalismu či Karla Bartoška k otázkám komunistického režimu, a jistě i mnohé další. Jsou to bezesporu důležité a v citacích oceňované práce jednotlivců, ale česká historiografie jako fenomén zůstává zatím v podstatě mimo rozlišovací schopnost západních po–suzovatelů. Navíc někteří autoři zaujímají k historiografiím zemí střední Evropy obecně nedůvěřivé stanovisko a obejdou se bez nich – tak jako autor rozšířených a rovněž do češtiny přeložených dějin Evropy v pozdním středověku Denis Hay, který se i při výkladu husitství opřel o publikace amerických husitologů, ale českou literaturu – včetně prací Šmahelových – ani nezaznamenal.⁴

Za takových okolností vyvstává otázka, v jakém smyslu lze vystihnout sepětí české historiografie se světem a zda vůbec byly splněny základní předpoklady pro vzájemnou komunikaci oběma směry. Co vlastně česká historiografie poskytuje nebo může poskytnout světu, poněkud vzdálenějšímu než bezprostředně sousedící země, nespokojí–li se jen s jednotlivými – jistě potřebnými – referáty na konferencích, s články a někdy i knihami vydanými doma nebo za hranicemi v kongresových jazycích?

Je vcelku snadné říci, které jevy současného českého dějepisectví k takovému přesahu rozhodně nesměřují. Je to nadprodukce tištěných textů,

---

ve 20. století. Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě, *Praha 2002*, s. 80.

4 Denis HAY, *Europe in the Fourteenth and Fifteenth Centuries*, Upper Saddle River, New Jersey 2000; v českém překladu: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*, Praha 2010, s. 390.

jejichž množství se každoročně pohybuje kolem deseti tisíc kusů,⁵ a „výroba“ textů podle potřeb hodnotící metodiky, která formálně získané body bez ohledu na kvalitu textů převádí na státem poskytované finance.⁶ Tento zhoubný tlak může sice uspokojit příčinnivě jednotlivce a instituce, které jejich zásluhou získají více peněz z veřejných zdrojů, ale v pohledu ze zahraničí by se výsledky české historiografie mohly změnit v nepřehlednou a nezajímavou papírovou džungli. Kdyby nebylo nedocenitelné a nedoceňované třídící práce bibliografů, zejména v Historickém ústavu AV ČR a částečně v Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, kteří i v mezinárodních stycích obětavě slouží českému dějepiscectví, mohla by nynější nadprodukce historických textů přerůst v těžko zvládnutelný chaos. Nic dobrého nepřinese ani snaha zveřejňovat články, které neprojdou (nebo by neprošly) tvrdým recenzním řízením do kvalitních časopisů, v mnoha dalších periodikách, jejichž redakce slabé nebo nedotažené texty autorům nevracejí, neboť by jinak neměly co tisknout. Zveřejnění exemplárně špatného článku v periodiku vydávaném vědeckou institucí může mít za následek, že důvěru k tomuto periodiku ztratí i jinak zainteresovaní zahraniční historici bohemikálního zaměření.

Při současném zahlcení humanitních oborů zveřejňovanými informacemi, při prostupnosti hranic a zároveň neuspokojivě fungující výměně publikací (omezované i finančními škrty v rozpočtech zahraničních vědeckých knihoven) je třeba počítat s konkurencí mezi časopisy, které si chtějí udržet naději, že o ně vůbec projeví zájem zahraniční odborníci. Leccos tu – většinou s nevelkým časovým odstupem – řeší internet, ale také u vědeckých informací šířených tímto způsobem jsou v zahraničí využívány orientační body, které vedou ke kategorizaci časopisů. Zásluhou Evropské rady pro vědu (European Science Foundation) ve Štrasburku se zrodil takto kategorizovaný soupis evropských časopisů z humanitních oborů – *European Reference Index for the Humanities*, známý pod zkratkou ERIH; v něm byla po několikaletých ostrých diskusích důsledněji vzata v úvahu také historická periodika ze zemí, které

---

5 Souhrnné údaje poskytuje bibliografická dokumentace, vydávaná Historickým ústavem AV ČR. *Bibliografie dějin českých zemí* vychází prací Václavy HORČÁKOVÉ a kolektivu a pro nejnovější období zahrnuje v knižní podobě léta 1990–2001 (Praha 1994–2009), další údaje jsou dostupné elektronicky.

6 Problematiku mechanického hodnocení kriticky vystihla řada příspěvků publikovaných v Akademickém bulletinu (AB), mj. Marina HUŽVÁROVÁ – Petr RÁB, *Hodnocení 2005–2009*, AB 2011, č. 4, s. 1–3; Luděk SVOBODA, *Důvěra nade vše. Diskuse k metodologii hodnocení výzkumu*, AB 2011, č. 10, s. 2–3; Štěpán JURAJDA, *Jak (ne)dosahnout excellence*, AB 2011, č. 10, s. 4–5.

do roku 1989 ležely za železnou oponou, a počátkem roku 2012 vznikl prací panelu *History* vcelku přijatelný výsledek, jenž v České republice i v kterékoli jiné zemi přispívá k hierarchizaci množiny vydávaných historických periodik. Poměrně málo českých a dalších „východoevropských“ časopisů se dostalo do souboru *mezinárodních* periodik širšího a užšího dosahu, vznikl tu však značný prostor pro uplatnění mezi kvalitními národními časopisy (*quality scientific journals*), což samo o sobě pozvedá akceptované tituly z nepřehledné spleti periodických publikací, vydávaných historiky – převážně v národních jazycích – ve všech evropských zemích. Bohužel, většina redakcí českých historických časopisů se nenamáhalo splnit podmínky pro vstup do této kategorizované databáze a vhodnou příležitost promeškala.

Stejně negativní účinky ve vztahu k zahraničí má ovšem ledabylá redakce některých našich časopisů, která nebere na vědomí potřeby zahraničních čtenářů, řádná cizojazyčná resumé nahrazuje několika nevýstižnými řádky ve špatné angličtině, a nevěnuje čas ani tomu, aby základní výsledky bádání publikovaného v národních jazycích zprostředkovala světu alespoň v podobě anglických souhrnů; kromě jiných možností se tu nabízí středoevropská akademická síť CEJSH – *Central European Journal for Social Sciences and Humanities*, řízená z Polska, ale v jednotlivých zemích střední a východní Evropy zprostředkovávaná tamními národními akademiemi věd. Netečnost ve všech těchto a v dalších směrech má za následek, že se i některé potenciálně úspěšné výsledky českých historiků v zahraničí neprosadí. Nechci přeceňovat samospasitelnost těchto informačních sítí, na základě dosavadních zkušeností jsem však přesvědčen, že pokud jich čeští historici nevyužijí a pokud se nebudou aktivně podílet na jejich utváření, chabá viditelnost či rozeznatelnost české historiografie ve světě přehlaceném informacemi se příliš neposílí.

Pro poznání českých dějin v zahraničí a tím i pro využití aktuálních poznatků domácí historiografie a jejich více či méně kritickou reflexi mají zásadní význam zahraniční bohemisté. V současné době jich působí v Evropě, Severní Americe, na Dálném východě a v Austrálii kolem pěti set. Zatímco v předchozích generacích podstatnou část bohemikálního bádání představovali příslušníci někdejší německé menšiny a čeští exulanti z let 1938, 1948 a 1968, dnes mají zřetelnou převahu rodilí cizinci, kteří si svobodně zvolili české země jako součást svého výzkumného prostoru. Většina z nich není zaměřena výlučně na české země a sleduje širší kontexty střední nebo východní Evropy, dějiny židovské diaspory nebo německých minorit, popřípadě rozvoj bilaterálních vztahů. Právě tato stránka badatelské činnosti bohemistů dodává výzkumu českých dějin nové dimenze a může být v mnoha ohledech i metodologicky podnětná, zejména když se k bohemikálním tématům

soustředí špičkoví odborníci jako kupříkladu Robert Evans ve Velké Británii, Marie-Elizabeth Ducreux ve Francii, Joachim Bahlcke či Volker Zimmermann v Německu, Thomas Winkelbauer v Rakousku či Stanislav Bylina a Jerzy Tomaszewski v Polsku.⁷ V některých případech, jak nedávno ukázala kniha Mary Heimannové o Československu ve 20. století jako „státu, který selhal“, jsou pohledy zahraničních badatelů na české dějiny a českou historiografii nejen kritické, ale i jednostranně odsuzující.⁸ Ani takovou literaturu nelze přehlížet, právě naopak je nutno ji přijmout jako výzvu k důrazné reakci českých znalců diskutované tematiky.⁹

Základní přínos bohemikálního bádání tkví ovšem ve vytváření mostů mezi českou historiografií a jejími zahraničními protějšky, což je činnost, která se bez hluboce zainteresovaných zahraničních znalců českých dějin neobejde. Zcela mimořádný význam mají dva vědecké časopisy věnované českým a československým dějinám – *Bohemia*, vydávaná mnichovským ústavem Collegium Carolinum, a *Kosmas*, který vychází péčí americko-česko-slovenské Společnosti pro vědy a umění (Society of Arts and Sciences) ve Spojených státech. Obě periodika mají kvalitní recenzní rubriku, která přináší zahraničním zájemcům poměrně reprezentativní výběr aktuálních výsledků české historiografie. I toto nedocenitelné propojení má však své limity. Jak ukázala živá diskuse se zahraničními historiky na IX. sjezdu českých historiků v Pardubicích roku 2006, v dohledné době budou české dějiny zaujímat pouze místo průměrné postavení malé země, mají však možnost se prosadit v moderním výzkumu velkých regionů, v komparativních studiích a zvláště v dialogu o obecně zajímavých tématech a metodách.¹⁰ Nic – kromě světových nároků na vědeckou práci a na vybavení mimořádným talentem – nebrání tomu, aby nejschopnější čeští historici častěji než dosud překročili rámec národních dějin a oslovili svět novými tématy a inspirativními přístupy.

---

7 Základní evidenci zahraničních bohemistů podává třísvazkový bio-bibliografický lexikon Jaroslav PÁNEK – Svatava RAKOVÁ – Václava HORČÁKOVÁ, *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies*, I–III, Prague 2005.

8 Mary HEIMANN, Czechoslovakia. The State that Failed, *New Haven–London* 2009.

9 Podrobný rozbor zpracoval přední český znalec politických dějin 20. století Jindřich DEJMEK, *Modern History of the Czechoslovak State from a Revisionist Point of View*, *ČČH* 109, 2011, s. 344–358.

10 Jaroslav PÁNEK a kolektiv, *České dějiny v současné zahraniční historiografii*, Pardubice – Praha – Ústí nad Labem 2008 (= IX. sjezd českých historiků. Pardubice 6.–8. září 2006. Svazek III).

Do jaké míry však česká historiografie odpovídá mezinárodním standardům a nakolik si vybuďovala zázemí srovnatelné se světem? Přes obtíže, na něž vývoj české historiografie narážel ve 20. století, má dnes česká historiografie vybudovanu základní infrastrukturu oboru. Síť akademických ústavů, vysokoškolských pracovišť, ale také archivů a muzeí vytváří i ve srovnání s dalšími zeměmi střední a východní Evropy poměrně dobrou základnu pro vědecký výzkum, a publikační možnosti jsou – přes všechny výše zmíněné nedostatky – příznivější než kdykoli dříve. Jako zjevná přednost vývoje v posledních dvaceti letech se projevilo rozložení výzkumu na univerzity ve všech částech státu, což umožnilo nebývalý rozmach přeshraniční spolupráce jako nástroje k překonání dřívější značné uzavřenosti do výzkumného prostoru jednoho státu. Právě tuto kvalitu mezinárodních vztahů v historiografii by bylo nanejvýš žádoucí udržet, i kdyby v budoucnosti došlo k rozdělení vysokých škol na výzkumné a vzdělávací. Vzhledem k počtu akademických a univerzitních institucí s badatelskými záměry v historických vědách je možno snáze než dříve zajistit běžný provoz mezinárodních vztahů – počínaje vysláním na studia do zahraničí a poskytováním stipendií zahraničním badatelům bohemikálního zaměření přes zajištění činnosti bilaterálních komisí, společné publikace a pořádání mezinárodních konferencí až po účast na evropských výzkumných projektech.

Při realistickém pohledu je však zřejmé, že i v těchto ohledech zůstávají možnosti českých historiků limitovány. V porovnání se sousedním Němcem, které má velké a dokonale vybavené historické ústavy na strategicky důležitých místech Evropy, Ameriky a Asie,¹¹ ale i ve srovnání s Rakouskem nebo Polskem, disponujeme jedinou zahraniční institucí, Českým historickým ústavem v Římě, zatímco náměty na zřízení podobného pracoviště ve Vídni se z finančních důvodů zatím nepodařilo realizovat. A přece i toto skrovné zázemí umožňuje práci na tak významných projektech jako *Monumenta Vaticana*, *Nunciatury* a *Soupis bohemikálních rukopisů*, nemluvě o mnoha individuálních tématech, a díky výjimečnému postavení Věčného města právě v historických oborech nás přece jen částečně přibližuje k evropskému standardu.¹²

---

11 Této síti je věnována publikace Jiří PEŠEK – Lucie FILIPOVÁ, *Politika v zahradách vědy? Německé společenskovední ústavy v zahraničí*, Praha 2012 (v tisku).

12 Výsledky činnosti Českého historického ústavu v Římě jsou zveřejňovány v bienálním sborníku *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* 3 (2002) – 7 (2010); tato řada navazuje na *Bollettino dell'Istituto Storico Cecoslovacco in Roma* 1 (1937) – 2 (1946). Od roku 2012 začne vycházet rovněž série monografií *Biblioteca dell'Istituto Storico Ceco di Roma*.

Institucionální pluralita má ovšem i své stíny, jež se projevují zejména v nedostatečné koordinovanosti a v atomizaci podporované současným grantovým systémem. Kdyby například nebylo soukromé iniciativy nakladatelství Paseka a obětavého zájmu jeho majitele Ladislava Horáčka o *Velké dějiny zemí Koruny české*, pravděpodobně by dosud nevznikl mnohasvazkový přehled českých dějin.¹³ Přes rozdílnou úroveň jednotlivých svazků je to výkon, který představuje solidní oporu pro zahraniční bohemisty a jedno z východisek pro jejich práci na českých dějinách. Je však nutno přiznat, že badatelé v několika příbuzných oborech byli v tomto ohledu úspěšnější, jak o tom svědčí mohutná díla *Archeologie pravěkých Čech*,¹⁴ *Dějiny českého výtvarného umění*,¹⁵ *Lexikon české literatury*¹⁶ či encyklopedie *Lidová kultura*.¹⁷ Archeologové, uměnovědci, literární historici a etnologové pochopili, že při pronikání do světa nejde jen o cizojazyčná vydání jejich monografií, ale také o rozsáhlé encyklopedie a syntézy, systematicky shrnující obrovskou masu roztržštěných, jejich zásluhou však nyní kriticky zhodnocených a uspořádaných poznatků mnoha desítek či stovek domácích badatelů. Podobně postupovali jazykovědci, když založením *Českého národního korpusu* vytvořili informační základnu pro všestranné studium češtiny a pro její pevné začlenění do komparativního výzkumu evropských jazyků.¹⁸

Situace v historických vědách je složitější. Málo totiž docenujeme skutečnost, že dát o sobě vědět – v co možná přehledné podobě – je jedním z prvních předpokladů mezinárodní spolupráce. Vždyť problém dějin a historiografie menších zemí a málo početných národů spočívá v tom, že se jimi – až na ojedinělé zasvěcence – v zahraničí nikdo nezabývá, že tam není pociťována zvláštní

-
- 13 Z rozsáhlého kolektivního díla *Velké dějiny zemí Koruny české* dosud vyšly svazky I–X, XIII–XV, Praha–Litomyšl 1999–2011, věnované vývoji od raného středověku do sklonku 18. století a v letech 1918–1945 (svazky pro léta 1792–1918 a pro soudobé dějiny od roku 1945 dosud chybí). Vedle chronologické řady začala roku 2009 vycházet paralelní tematická řada, která dosud zahrnuje monografická pojednání o architektuře, o cestovatelství a o zločinnosti a bezpráví.
- 14 *Archeologie pravěkých Čech*, I–VIII, Praha 2007–2008.
- 15 *Dějiny českého výtvarného umění*, I/1–2 – VI/1–2, Praha 1984–2007.
- 16 Vladimír FORST – Jiří OPELÍK – Luboš MERHAUT (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, I–IV/1–2, Praha 1985–2008.
- 17 Stanislav BROUČEK – Richard JEŘÁBEK (ed.), *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2007.
- 18 Iniciátorem tohoto díla se stal František Čermák, jehož působení a bibliografii shrnuje bio-bibliografický lexikon: Jiří ČERNÝ – Jan HOLEŠ, *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*, Praha 2008, s. 96–99.

potřeba takových znalostí a že ani zahraniční znalci českých reálií, věnující se různým otázkám či obdobím, nemohou mít vždy k dispozici ani základní faktografické zázemí. Tomu se snaží malé národy odpomoci nejen vydáváním přehledů vlastních dějin ve světových jazycích, ale také zpracováním důkladných, skutečně vědecky pojatých historických encyklopedií. Historiografický žánr, který si vydobyl pevné místo ve většině zemí Evropy a Severní Ameriky,¹⁹ dosáhl vrcholné úrovně ve Švýcarsku, jehož odborníci vydali mnohosvazkový *Historický lexikon Švýcarska* ve francouzské, italské a německé verzi a na jeho stálém zdokonalení vytrvale pracují.²⁰ Poskytli tak světu – v tištěné i elektronické podobě – perfektní východisko, o něž se může opírat každý badatel, který chce do komparativních nebo syntetických zpracování začlenit i švýcarskou tematiku. Bylo by zajímavé porovnat, do jaké míry je i díky tomuto výkonu ve světě lépe známa a badatelsky sledována historie malého Švýcarska v porovnání s českými zeměmi. K švýcarskému perfekcionismu máme zatím daleko, je však smutné, že v oboru historické lexikografie dosud zaostáváme i za takovými zeměmi jako Slovinsko²¹ či dokonce Bělorusko,²² ačkoli zásluhou Historického ústavu AV ČR se situace i tady mění k lepšímu.²³

Jednou z cest, která by měla českou historiografii tematicky přiblížit světu, je vydávání dějin různých zemí. Tlusté svazky i drobné brožury s touto látkou se rodí jako houby po dešti a pokrývají teritoria od velmocí až po drobné exotické státy. Odhlédneme-li od překladů, otvírá se kvalitativní spektrum, sahající od shrnujících monografií, založených na mnohaletém týmovém výzkumu, až po narychlo spíchnuté kompiláty.²⁴ Napětí mezi tvůrčí originalitou a tlakem trhu je zde obrovské, takřka zničující. Pro tuto situaci je příznačné, že celkem rychle vycházejí deskriptivní práce o odlehlých zemích Asie a Afriky,

---

19 *Souhrnný přehled podává Jaroslav PÁNEK, Historical Encyclopedias (Current research results – an outline of typology – perspectives), Prague 2005.*

20 *Continuité et changement dans la lexicographie historique – Kontinuitat und Wandel in der historischen Lexikographie (Schweizerische Geschichtstage – Journées suisses d'Histoire – Congresso Svizzero di Scienze Storiche – Swiss Congress of Historical Sciences 2007), Bulletin du DHS (Dictionnaire historique de la Suisse), Bern 2009.*

21 *Enciklopedija Slovenije, I–XVI, Ljubljana 1987–2002.*

22 Pozoruhodnou ukázkou zápasu o obrození historického vědomí běloruského národa, a to i v mimořádně obtížných podmínkách autoritativního režimu, je *Encykla–piedyja historyi Bielarusi, I–VI, Minsk 1993–2001.*

23 Z mnohasvazkové *Akademické encyklopedie českých dějin*, kterou vydává Historický ústav AV ČR, vyšly zatím tři svazky, Praha 2009–2012.

24 Vydávání těchto prací se věnují především dvě nakladatelství – v obšírnější verzi Nakladatelství Lidové noviny (*Dějiny států*), ve stručnější Libri (*Stručná historie států*).

ale prozatím se nedostává autorů, kteří by přijali výzvu k důkladnému českému zpracování pro nás obzvláště důležitých německých a polských dějin, byť na to někteří znalci pomýšlejí a dílčími studii se k solidnímu zvládnutí takového úkolu připravují.²⁵ I kdybychom však vážili jen práce původní a znalecké, spolu s monografickými příspěvky ke světovým dějinám, přece by nám něco podstatného chybělo: totiž pokus o původní, otázkám kladeným na počátku 21. století odpovídající protějšek *Dějin lidstva*, jaké dokázali naši předchůdci za vedení Josefa Šusty zvládnout v situaci, kdy působil v českých zemích nesrovnatelně menší počet specializovaných historiků než dnes.²⁶ Jistěže současné dílo tohoto druhu by se lišilo od svého předchůdce, ale při dobře promyšleném pojetí by mohlo vyjádřit český pohled na vývoj lidstva se stejným nadhledem jako ve třicátých letech 20. století. Zvládnutí takového úkolu (na nějž ovšem nestačí učebnice světových dějin pro vysoké školy) by významně přiblížilo českou historiografii stavu zralosti a mezinárodní srovnatelnosti, ale zároveň by jí poskytlo podněty k nové formulaci výzkumných směrů v obecných i v národních dějinách. A kdyby takovéto dílo vyšlo nejen česky, ale řekněme i anglicky, stalo by se výmluvným svědectvím o tom, kam se dopracovala současná česká historiografie.

Bez překladů významných historických prací se samozřejmě neobejdeme. Na jedné straně je důležité, že zásluhou nakladatelství Academia, Argo, Atlantis, Dokořán, Karolinum, Lidové noviny, Rybka Publishers a několika dalších vyšlo množství zahraničních titulů v češtině. K proniknutí do světa jsou však potřebné především překlady kvalitních českých monografií do cizích jazyků. Podaří-li se vydat souhrnné české dějiny například v bulharštině²⁷ nebo v jiném z menších evropských jazyků, znamená to obohacení bilaterálních vztahů mezi národními historiografiemi a zároveň dílčí krok k tomu, aby za jedinou syntézu českých dějin nebyly v zahraničí pokládány nepřilíš vydaté oficiální Dějiny Československa od Václava Husy, za jejichž překládáním a distribucí stály před půlstoletím nejen politický zájem, ale i uvolněné finanční prostředky socialistického státu.²⁸ Jestliže se podaří vydat Dějiny českých zemí

25 Přípravné práce se však přece jen dějí, a to na Fakultě humanitních studií věd UK (Jiří Pešek) a na Univerzitě v Saské Kamenici (Miloš Řezník).

26 Josef ŠUSTA (ed.), *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku*, I–VI, Praha 1935–1940.

27 Jan RICHLÍK (RYCHLÍK) – Vladimír PENČEV, *Istorija na Čechija*, Sofija 2010.

28 Václav HUSA, *Dějiny Československa*, Praha 1961. Kniha byla – většinou v nakladatelství Artia – vydána v překladech do němčiny (1963), ruštiny (1963), bulharštiny (1965) a polštiny (1967); nezávisle vyšla ve slovinštině (*Zgodovina Čehov in Slovakov*, Ljubljana 1967) a nadlouho se v dotčených zemích stala základním zdrojem poznatků o českých dějinách. Blíží

v angličtině, a to ve spolupráci s chicagským partnerem, a jestliže pak tato kniha projde bulletinem amerických knihkupců s doporučením všem vědeckým knihovnám,²⁹ vzniká reálná naděje, že se taková práce skutečně dostane do světa daleko spíše než ty knihy, jež vyjdou v kongresových jazycích u nás, ale které nemají přístup do mezinárodní distribuční sítě. Další účinný způsob rozšíření nabízí vydání významných monografií nebo pramenných edicí v předních západoevropských a amerických nakladatelstvích.³⁰ I když takové případy nechyběly ani dříve, podrobná bibliografie by pravděpodobně prokázala, že počet takto vydaných prací v uplynulém dvacetiletí pozvolna stoupal. Jako vzor v tomto směru může posloužit činnost Centra medievistických studií a Ústavu dějin umění AV ČR, které připravily nebo v dohledné době dokončí cizojazyčné verze významných publikací, reprezentujících české bádání o starších dějinách, k vydání v prestižních zahraničních nakladatelstvích.

Za exemplární úspěch hodný následování však pokládám takové případy, kdy o práci zkušeného historika, který má za sebou obrovskou publikační činnost v oblasti hospodářských a kulturních dějin v Česku a v Evropě, projeví zájem velké americké nakladatelství s tím, že přijme k vydání pro začátek jeho libovolnou monografii,³¹ nebo když mladý, jazykově výborně vybavený vědec vydá své rozsáhlé dílo (v tomto případě o vzdělávání vídeňské dvorské šlechty v době osvícenství) v předním německém nakladatelství a cambridgeský recenzent v renomovaném londýnském časopise *Central Europe* vzápětí napíše, že monografie si zaslouží rychlé vydání také v angličtině.³² Takové příklady jsou zdrojem naděje a příslibem lepších časů; nejde už jen o lobbistické prosazování kvalitních domácích publikací do ciziny, ale také o zájem zahraničních univerzit, ústavů, společností a nakladatelů o nejlepší české práce.

údaje shromáždil Eduard MAUR, *Soupis prací Prof. Dr. Václava Husy, DrSc., člena korespondenta ČSAV*, in: Václav Husa (Velké osobnosti filozofické fakulty Univerzity Karlovy), *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 5/1988, Praha 1989, s. 137–145.

29 Jaroslav PÁNEK – Oldřich TŮMA et al, *A History of the Czech Lands*, Prague 2009.

30 Za mimořádný úspěch lze pokládat vydání stěžejního díla Františka ŠMAHELA, *Die Husitische Revolution* (*Monumenta Germaniae Historica – Schriften*, Band 43), I–III, Hannover 2002.

31 Petr VOREL, *From the Czech Silver Tolar to a Worldwide Dollar (The Birth of the Dollar and its Journey of a Monetary Circulation in Europe and the World from the 16th to the 20th Century)*, *New York 2012 (edice East European Monographs)*.

32 Ivo CERMAN, *Habsburgischer Adel und Aufklärung: Bildungsverhalten des Wiener Hofadels im 18. Jahrhundert*, *Stuttgart 2010. Recenzi napsal Derek BEALES, Central Europe* 9, 2011, s. 79–81.

Silné vědecké osobnosti a jejich díla, oslovující zahraniční odborníky námětem, zpracováním i dostupným jazykem, mohou vyvést českou historiografii z marginální nezřetelnosti na světlo světa. Aby se však zahraničí o takových autorech a jejich pracích včas dozvědělo, je třeba soustavně pěstovat aktivní mezinárodní styky na všech úrovních.

Institucionální infrastrukturu zahraničních styků na centrální úrovni (zde ponechávám stranou mezinárodní spolupráci historiků na úrovni Akademie věd a jejích ústavů, univerzit a fakult, muzeí, archivů atd., ale také podíl na činnosti evropských a světových organizací, zaměřených na specifické obory historických věd), tedy centrální infrastrukturu tvoří trojice orgánů – *Český národní komitét historiků* jako jeden z řady kolektivních členů Mezinárodního komitétu historických věd, *Sdružení historiků České republiky* a *Rada pro zahraniční styky* při Akademii věd ČR. Zatímco Národní komitét zastupuje české historiky v celosvětové organizaci, Sdružení historiků navrhuje členy komitétu a Rada pro zahraniční styky tyto členy (podobně jako u jiných oborových komitétů) nejen jmenuje pro příslušné funkční periody, ale hlavně za ně platí nemalé roční příspěvky z prostředků Akademie věd ČR. V tomto ohledu patří zatím Česká republika k menšině bezproblémových států, neboť řada jiných zemí na Východě i na Západě má značné problémy s platbami, což následně omezuje váhu jejich hlasu při zasedání valného shromáždění Mezinárodního komitétu historických věd (CISH). V uplynulých letech se rovněž podařilo vybudovat mezinárodní vztahy *Sdružení historiků ČR* se sousedními státy, zejména s Německem,

Polskem a Slovenskem. Připomeneme-li si, v jak vratkém postavení byl Historický klub, tehdy jediná celostátní profesní organizace historiků v České republice, v první polovině devadesátých let, lze říci, že jeho transformace do podoby Sdružení historiků ČR splnila očekávání a že vedení této organizace dokázalo nejen formalizovat, ale také v praktické konferenční a publikační spolupráci rozvinout střeoevropské mezinárodní vztahy.³³

Rovněž Český národní komitét historiků se uplatnil na světových kongresech historiků, a to nejen prostřednictvím (nepříliš početných) referentů, ale především jako spoluorganizátor zasedání, tedy jako ten, kdo spolurozhoduje o tematickém profilu světových setkání. Zatímco jubilejní téma *Komenský ve světové vědě a kultuře* (Madrid 1990) bylo ještě dědictvím bipolárního rozdělení světa, kdy na socialistické země obligatorně připadla část programu,

---

33 Vývoj Sdružení historiků ČR od jeho skrovných počátků po roce 1989 až do současnosti lze sledovat v časopise *Zpravodaj Historického klubu*, počínaje ročníkem 7 (1996).

o získání dalších tematických zasedání na světových kongresech již bylo nutno soustavně usilovat. Podařilo se to u tématu *Otevření komunistických archivů* (Oslo 2000), poté v intenzivní součinnosti s Polským národním komitétem historiků u problematiky *Politická kultura ve střední Evropě* (Sydney 2005) a konečně i *Obchod a civilizace* (Amsterdam 2010).³⁴ Právě poslední dva kongresy – na nichž došlo k zásadnímu posunu českého záběru od středoevropského makroregionu k interkontinentálním vztahům – ukázaly, jak důležitá je spolupráce se zájmově blízkými národními komitéty, ale zároveň že pro významné a obecně přitažlivé náměty lze získat spojení i na druhém konci světa, v konkrétním případě na Dálném východě. Tak velké téma jako obchodem motivované vztahy mezi civilizacemi od antiky do současnosti, s nímž vystoupil tehdejší předseda Sdružení historiků ČR a nynější předseda Českého národního komitétu historiků Petr Vorel, bylo ovšem třeba nejen vymyslet a zpracovat, ale také usilovnou organizační prací a vyjednáváním prosadit do programu světového kongresu. Neboť námětů pro kongresy je vždy obrovské množství, ale přijatých a uskutečněných tematických zasedání bývá jen několik desítek. Národní komitét jako mluvčí jednotlivých historiografií jsou sice formálně rovnocenné (i při placení stejně vysokých příspěvků), ale jejich skutečná váha je rozdílná. Komitéty reprezentující nejvýznamnější země Evropy, Ameriky a dnes už i Asie mají snahu rozdělit si většinu zasedání mezi sebe; privilegované postavení zaujímají také komitéty z těch států, v nichž se poměrně nedávno konaly světové kongresy (Španělsko, Kanada, Norsko, Austrálie a Nizozemí). Pro ostatní uchazeče pak zbývá dosti úzce vymezený prostor. Přesto se na valném shromáždění Mezinárodního komitétu historických věd v Pekingu roku 2007 s podporou několika dalších komitétů (vedle zemí střední a východní Evropy také komitétu jihokorejského) podařilo pro téma *Obchod a civilizace v dějinách* (*Trade and Civilization in the History*) získat jedno specializované zasedání na amsterodamském kongresu v srpnu 2010.³⁵

Měl-li být tento úspěch završen a trvale zachycen i zpřístupněn, bylo nutné dát mu patřičnou publikační podobu. Po řadě porad bylo dohodnuto nevydávat zvláštní sborník, ale téma umístit do *Českého časopisu historického*, který

---

34 *Bliže sborník Bohumil JIROUŠEK (ed.), Česká a československá účast na mezinárodních kongresech historických věd/ Czech and Czechoslovak Participation in International Congresses of Historical Sciences, České Budějovice 2006, a v něm článek Jaroslav PÁNEK, Česká účast na mezinárodních kongresech historických věd v letech 1990–2005 (s. 109–138).*

35 Petr VOREL, *Trade and Civilization in the History and the Evolution of Civilizations (Prolegomena)*, ČČH 109, 2011, s. 193–217 a další články otištěné v též čísle časopisu, s. 218–327.

má – se souběžným titulem *The Czech Historical Review* – jako jedno z mnoha historických periodik ve „východní“ polovině Evropy nejvyšší evropskou kategorizaci. Tím bylo dosaženo dvojího cíle – evropská a asijská referenti o problematice obchodu a civilizací byli získáni pro české periodikum, a zároveň Český časopis historický přešel tímto způsobem k publikování některých čísel v angličtině nebo v jiných mezinárodně uznávaných kongresových jazycích. Jeho redakce ovšem musela reagovat na námitky konzervativnějších čtenářů, vyžadujících výlučně české texty, a zdůvodnit, že národní zakotvení tradičního časopisu (spojené s povinností udržovat a kultivovat dědictví národního jazyka ve vědě) není v rozporu s jeho mezinárodní – tedy i jazykovou – otevřeností.³⁶

Proniknout do světa s velkým tématem doslova globální závažnosti, na němž se projeví jak badatelské, tak i organizační schopnosti českých historiků, je jedním z nejvyšších cílů, jaké by měla česká historiografie v budoucnosti sledovat. Znamenalo by to soustředění sil na velké společné projekty, zvýšení nároků na to, co má smysl publikovat, a mnohem intenzivnější spolupráci mezi domácími institucemi navzájem a na společnou kooperaci se zahraničím. Zralost české historiografie by se měla projevit nikoli v desetitisících získaných bodů podle absurdní metodiky hodnocení vědy, nýbrž v kontinuální řadě výkonů, které obohatí českou společnost, ale také zaujmou zahraniční badatele. Ti pak budou ochotni vzít české výsledky v potaz při svých komparativních a syntetických dílech.

Závěrem lze říci, že české dějiny a česká historiografie se sotva kdy stanou hlavním ohniskem evropského či světového dění v našem oboru. Není však nezbytně nutné, aby zůstávaly sotva rozpoznatelné na jeho okraji. Základní infrastrukturní předpoklady pro vzestup ve světovém kontextu existují. Po více než dvaceti letech od svobodného znovunapojení na evropskou a světovou vědu se začínají projevovat pozitivní výsledky. Za nejdůležitější pokládám, že vysokou mezinárodní úroveň už nereprezentuje pouze hrstka žijících klasiků oboru, kteří ve velmi obtížných podmínkách udrželi solidní úroveň české historiografie, ale že se na ni dostávají také nejlepší představitelé střední a mladší generace. Nestalo se to pět let po hradeckém sjezdu, jak předpoklá-

---

36 Jaroslav PÁNEK – Jiří PEŠEK, Historický časopis s národní tradicí a mezinárodní otevřeností / A Historical Review with National Tradition and International Outlook, *ČČH 109, 2011, s. 1–4*; J. PÁNEK, K jazykové a tematické otevřenosti Českého časopisu historického, *ČČH 109, 2011, s. 910–911*.

dali někteří jeho účastníci v roce 1999,³⁷ a možná ani ne s týmiž protagonisty, ale vzestup špiček oboru je zřetelný. Pokud budou mladší historici, obdaření invencí a výkonností, schopni navázat na současné trendy historických věd a něco podstatného k nim dodat, pokud budou schopni ve svých pracích živě reagovat na proměny obrazu světa pod náporem nynějších překotných mezivilizačních proměn, pak se můžeme dočkat příjemných překvapení. Pronikání originálních monografií a velkých syntéz, koncipovaných českými historiky, do povědomí odborníků v euro-americkém prostoru a důstojné uplatnění mladších kolegů na příštích světových kongresech historických věd zůstává úkolem i velkou nadějí.

Jaroslav Pánek

---

37 Martin NODL, *Krise české historiografie aneb minulost, která chce být zapomenuta*, in: Jiří Pešek (ed.), VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.–12. září 1999), Praha 2000, s. 98.

II. MATERIÁLY

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČR
(Akademie věd ČR v Praze, 23. března 2011)

**SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČESKÉ REPUBLIKY
(HISTORICKÝ KLUB 1872)
P. O. Box č. 66, 110 01 Praha 1**

**Pozvánka na valné shromáždění Sdružení historiků České republiky
(Historického klubu 1872)**

V Praze dne 10. března 2011

Vážená paní kolegyně, vážený pane kolego,

výbor Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) si Vás dovoluje srdečně pozvat **na jednání valného shromáždění SH ČR**, které se bude konat **ve středu 23. března 2011 v budově Akademie věd České republiky v Praze 1, Národní 3, v místnosti č. 206 ve II. patře od 15,00 hod.**

Program jednání valného shromáždění SH ČR:

1. Zahájení
2. Přednáška Doc. Jana Němečka na téma *Prezident E. Beneš za druhé světové války*
3. Volba návrhové a mandátové komise
4. Zpráva o činnosti Sdružení historiků ČR od ledna 2009 do února 2011
5. Zpráva o hospodaření
6. Zpráva revizní komise
7. Zpráva o přípravě X. sjezdu českých historiků v Ostravě 14.-16. září 2011

8. Diskuse ke zprávám
9. Vyhlášení vítězné práce soutěže o Cenu Josefa Pekaře za rok 2010
10. Vyhlášení 10. ročníku soutěže o Cenu Josefa Pekaře
11. Zprávy o činnosti regionálních poboček a kolektivních členů SH ČR
12. Různé
13. Usnesení
14. Závěr

Těšíme se na Vaši účast.

Prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., v. r.
předseda

Zápis z valného shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) konaného dne 23. března 2011

1. Předseda výboru SH ČR prof. Vorel přivítal přítomné členy sdružení a zahájil jednání. Úvodem vzpomněl zesnulých členů SH ČR. Přítomní uctili zesnulé členy minutou ticha. Poté předseda předal slovo doc. Janu Němečkovi z Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., aby proslovil přednášku na téma Prezident E. Beneš za druhé světové války.

2. V souladu se stanovami SH ČR se uskutečnila volba návrhové a mandátové komise. Výbor navrhl do návrhové a mandátové komise dr. Bílka a doc. Korbelařovou. Valná hromada s výjimkou navržených členů komise vyslovila v hlasování jednomyslný souhlas s návrhem výboru. Dr. Bílek a doc. Korbelařová se zdrželi hlasování.

3. Jednatelka výboru SH ČR dr. Dana Musilová přednesla zprávu o činnosti sdružení od poslední valné hromady, která se konala v lednu 2009. Ve zprávě se soustředila na činnost regionálních poboček SH ČR a na spolupráci s partnerskými organizacemi, na péči o začínající historiky s důrazem na soutěž o Cenu Josefa Šusty a Cenu Josefa Pekaře, kterou SH ČR uděluje společně s Pekařovou společností Českého ráje, na publikační činnost sdružení a na přednáškovou činnost pro veřejnost a na přípravu X. sjezdu historiků, který se bude konat 14.–16. září 2011 v Ostravě. Úplné znění Zprávy o činnosti SH ČR od ledna 2009 do února 2011 je přílohou zápisu z valné hromady.

4. Doc. Kocian přednesl zprávu o hospodaření SH ČR od ledna 2009 do února 2011. Zpráva je přílohou zápisu z valné hromady.

5. Dr. Bílek přednesl zprávu revizní komise. Konstatoval, že SH ČR nakládá s finančními prostředky sružením s péčí řádného hospodáře. Valná hromada nevznesla k předneseným zprávám žádné připomínky.

6. Zástupce organizátorů sjezdu doc. Zářický z katedry historie FF Ostravské univerzity informoval přítomné o stavu příprav X. sjezdu historiků. Upřesnil rovněž místo konání sjezdu – Dům kultury města Ostravy. Dále zodpověděl dotazy z pléna k přípravě Lexikonu českých historiků. Zdůraznil, že Lexikon je nejdůležitější profesní publikací v oboru a informace v něm uvedené musí být maximálně přesné a korektní. Pokud je historik zastoupen ve vydání Lexikonu z roku 1999, doplní pouze nové publikace a témata, jimž se věnoval od posledního vydání. Historikové, kteří nepracují s internetem, mohou zaslat heslo poštou na adresu doc. Zářického.

7. Předseda SH ČR prof. Vorel vyhlásil vítěznou práci soutěže o Cenu Josefa Pekaře za rok 2010, již se stala kniha Rostislava Smiška Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzebergů za vlády Leopolda I. Představil vítěze a předal mu odměnu ve výši 10 000,- Kč, na níž se podílí společně SH ČR a Pekařova společnost Českého ráje.

8. Dr. Bílek vyhlásil jubilejní, 10. ročník, soutěže o Cenu Josefa Pekaře. Letáky a pravidla soutěže byly odeslány na všechna historická pracoviště v ČR.

9. Dalším bodem jednání byly zprávy o činnosti regionálních poboček a kolektivních členů SH ČR. Mgr. Landr přednesl zprávu o činnosti Královéhradecké regionální pobočky, doc. Korbelařová o činnosti pobočky v Opavě. Dr. Bílek podal zprávu o činnosti Pekařovy společnosti Českého ráje, doc. Novotný o činnosti Společnosti Edvarda Beneše a Mgr. Boháčová o činnosti ASUD.

10. Následoval bod Různé. Doc. Ryantová informovala o stavu přednáškového cyklu o československých prezidentech. Další přednáška je naplánována na 2. dubna 2011 a prosloví ji dr. Tůma, ředitel Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR v. v. i. na téma Gustáv Husák. Další přednáškový cyklus bude věnován šlechtickému rodu Rožmberků. Místem konání bude tradiční místo: Národní muzeum. Dr. Bílek informoval přítomné, že 20. března 2011 oslaví 100. výročí narození členka SH ČR dr. E. Nováková. Pekařova společnost zašle jubilantce písemné blahopřání. Dr. Bílek požádal, aby se také SH ČR připojilo s písemnou gratulací. Doc. Kocian informoval valnou hromadu o doporučení Rady vědeckých společností zvýšit členské příspěvky. Výbor

navrhuje zvýšit příspěvek na 300 Kč s výjimkou seniorů a studentů. Dále informoval o stavu vydávání Zpravodaje Historického klubu. Předpokladem odstranění zpoždění ve vydávání Zpravodaje je nalezení vhodné osoby do pozice výkonného redaktora. Výbor SH ČR v současné době hledá vhodnou osobu. Prof. Vorel upozornil přítomné, že v rámci sjezdu historiků v Ostravě se skuteční volební valná hromada SH ČR, na níž bude zvolen nový výbor. Dále informoval, že na sjezdu bude představena publikace o československých prezidentech a nové vydání Lexikonu českých historiků.

11. Posledním bodem jednání bylo přijetí usnesení. Doc. Korbelařová seznámila přítomné s návrhem usnesení valné hromady SH ČR.

Valná hromada:

1. Schvaluje:

- a) Zprávu o činnosti SH ČR od poslední valné hromady
- b) Zprávu o hospodaření SH ČR.

2. Bere na vědomí:

- a) Zprávu revizní komise o hospodaření SH ČR
- b) Zprávy o činnosti regionálních poboček a kolektivních členů SH ČR.

3. Vyhlašuje 10. ročník soutěže o Cenu Josefa Pekaře.

4. Pověřuje výbor zaslání blahopřání ke 100. narozeninám členky SH ČR dr. Evy Novákové.

Valná hromada jednomyslně schválila navržené usnesení.

12. Prof. Vorel poděkoval přítomným za účast a pozval všechny přítomné na sjezd historiků do Ostravy.

Dana Musilová

Zpráva o činnosti Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) od poslední valné hromady (leden 2009)

Ve vývoji Sdružení nedošlo za uplynulé období k závažnějším strukturálním změnám. SH ČR nadále naplňovalo svůj základní programový cíl: rozvíjet historické vědy, popularizovat je a působit na vytváření historického vědomí, nadále úspěšně spolupracovalo s nejrůznějšími historickými pracovišti – s vědeckými ústavy, vysokými školami, muzei a archivy (doma i v zahraničí), podporovalo činnost svých regionálních poboček a kolektivních členů a vydávalo svůj časopis – *Zpravodaj Historického klubu*.

Přehled výsledků práce SH ČR

1. Regionální pobočky a kolektivní členové SH ČR, spolupráce s partnerskými organizacemi

Sdružení má již pět regionálních poboček – v Hradci Králové, Opavě, Pardubicích, v Olomouci a v Ústí nad Labem. Stejně jako v předchozích letech se v rámci poboček rozvíjela bohatá činnost – jak bude uvedeno v jejich zprávách, které budou v plném znění uveřejněny ve *Zpravodaji*. Trvalá existence a úspěšné působení poboček přitom závisí především na organizačních schopnostech a na osobním příkladu jejich předních členů a organizátorů odborné i vlastivědné práce v mimopražských kulturních centrech.

Ve větší či menší míře pokračovala spolupráce s kolektivními členy Sdružení historiků, kteří mají své specifické zaměření, ale ve vztahu k výzkumu a popularizaci dějin sledují obdobné cíle jako SH ČR. Jedná se o Asociaci učitelů dějepisu, Pekařovu společnost Českého ráje, Společnost Edvarda Beneše, Společnost pro hospodářské a sociální dějiny a Unii Comenius. Společně s Pekařovou společností Českého ráje uděluje SH ČR Cenu Josefa Pekaře. Významná je aktivní mezinárodní spolupráce SH ČR, která probíhá v úzké součinnosti s Českým národním komitétem historiků. Sdružení historiků ČR se tak významně zapojilo do příprav české účasti na XXI. světovém kongresu historických věd v Amsterdamu v 2010. V dubnu 2009 byla v Opavě podepsána smlouva o spolupráci se sdružením polských historiků. Zástupci polských historiků vyjádřili při jednání přání navázat obdobnou spolupráci rovněž se sdružením slovenských historiků. Jednání se slovenskými historiky se konalo v prosinci 2010 v Košicích a jeho výsledkem bylo dotvoření vzájemné smlouvy mezi sdruženími historiků z České republiky, Polska a Slovenska. V 2009 se delegace výboru SH ČR zúčastnila sjezdu polských historiků v Olsztyně. V květnu 2010 se konalo v Krakově dvoudenní česko-polské bienále, které je jedním z výstupů smlouvy o spolupráci podepsané v roce 2009. Bienále mělo bilanční charakter a věnovalo se dějinám od středověku do moderní doby.

2. Péče o začínající historiky

V rámci péče, jakou SH ČR věnuje začínajícím historikům, jsou udělovány každoročně dvě ceny. První z nich, Cena Josefa Šusty, je určena autorům nejúspěšnějších studentských prací, které se současně zúčastní celostátní studentské vědecké soutěže Historie (tzv. SVOČ). Jejich práce (pokud mezitím nebyly publikovány jinde) budou uveřejněny ve *Zpravodaji HK*. V roce 2010 byla cena udělena Haně Miketové z Ústavu historie a muzeologie Filozoficko-

-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě *Politická komunikace mezi Václavem IV. a Vladislavem Jagiellou*. Kromě toho byly oceněny následující soutěžící: Věra Slováková z Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně za práci *Fenomén osiření v životním cyklu vesnických dívek a mladých žen v 1. polovině 18. století*, Miroslav Žitný z Historického ústavu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích za práci *Křesťanský rytíř Šťastný Václav Pětipeský z Chýš na sklonku předbělohorské doby*. Jejich práce (pokud mezitím nebyly publikovány jinde) budou uveřejněny ve *Zpravodaji HK*. Kromě toho se komise rozhodla vyslovit zvláštní uznání pracím Adama Poláška z katedry historie Ostravské univerzity v Ostravě *Analýza erbů u nobilitací vydaných českou dvorskou kanceláří za vlády Josefa II. (1705–1711)* a Enčo Minčeva z Ústavu historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice *Filippopolis. Antické město v 1. až 3. století n. l.*

Druhou soutěží, kterou uděluje SH ČR, a to spolu s Pekařovou společností Českého ráje, je Cena Josefa Pekaře. V roce 2009 se stal laureátem soutěže Martin Jemelka s prací *Na Šalomouně: společnost a každodenní život v největší moravsko-ostravské hornické kolonii (1870–1950)*. V roce 2010 se stal laureátem Ceny Josefa Pekaře Rostislav Smíšek za knihu *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* V letošním roce bude vyhlášen již 11. ročník soutěže.

3. Publikační činnost

Nadále pokračuje vydávání *Zpravodaje Historického klubu*, vyšlo číslo 1–2/2008. Podařilo se vydat všechny tři sborníky z IX. sjezdu českých historiků (Pardubice, 6. – 8. 9. 2006). První svazek obsahuje materiály sekce A zaměřené na „Dějiny českých zemí v mezinárodních souvislostech“ (redigoval prof. Pánek), druhý materiály přednesené v rámci plenárních zasedání prvního a třetího sjezdového dne, zápis z jednání paralelní doktorandské sekce (tuto část redigovali prof. Pešek a prof. Vorel) a třetí příspěvky ze sekce „C“, která byla věnována „Historii v kontextu ostatních vědních disciplín“ (redigoval prof. Knoz).

4. Přednášková činnost

Do konce roku 2009 pokračovaly přednášky doktorandů, které SH ČR pořádá v Národním muzeu v Praze. V současné době je shromážděna většina textů přednášek a připravuje se jejich vydání tiskem v recenzovaných fakultních časopisech Univerzity Pardubice a Univerzity Hradec Králové. V roce 2010 byl zahájen nový cyklus přednášek věnovaný československým presidentům. Vzhledem k rekonstrukci historické budovy Národního muzea bylo nutné

hledat nové prostory pro konání zbývajících přednášek. Člen výboru doc. Kocian zajistil prostory v budově Akademie věd ČR v Praze na Národní třídě.

5. Další

Výbor se od konce roku 2009 pravidelně zabýval přípravou X. sjezdu historiků, který se uskuteční 14.–16. září 2011 v Ostravě. V současné chvíli jsou zpřístupněny webové stránky, kde zájemci naleznou všechny potřebné informace, a je připraven program sekcí. Sekce A se bude věnovat využití moderních technologií v historickém výzkumu a v dokumentaci, sekce B moderním a soudobým dějinám v odborné a mediální interpretaci, sekce C dnešním a budoucím cestám sociálních a hospodářských dějin, sekce D novým trendům ve studiu českých středověkých dějin v Evropě a sekce E historické kultuře a dějepisnému vzdělávání v současné české společnosti. Zájemci o účast na sjezdu se již mohou hlásit. Účastnický poplatek činí 600 Kč. Výbor se dále věnoval přípravě nového vydání Lexikonu českých historiků. Dopis s informací o přípravných pracích byl odeslán na historická pracoviště a na pracoviště organizací sdružených v ASUD.

Dana Musilová

Zpráva o hospodaření SH ČR od 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010

2009 1. 1. – 31. 12.

Zůstatek na účtu České spořitelny k 1. 1. 2009 činil 17 515,31 Kč, hotovost v pokladně činila 5 454,10 Kč (celkem 22 969,41)

Příjmy

Členské příspěvky	40 650,00 Kč
Dotace	160 000,00 Kč
Úroky	60,55 Kč
Jiné příjmy	10 000,00 Kč
Příjmy celkem	210 710,55 Kč

Výdaje

Materiál	27,00 Kč
Provozní režie	12 454,00 Kč
Ostatní osobní náklady	26 800,00 Kč
Služby	52 866,90 Kč
Jiné výdaje	13 000,00 Kč
Bankovní poplatky	3 666,79 Kč
Výdaje celkem	208 814,69 Kč

Konečný zůstatek na účtu ČS k 31. 12. 2009 činil 22 942,17 Kč, hotovost v pokladně činila Kč 1 923,10 Kč.

2010 1. 1. – 31. 12.

Počáteční zůstatek na účtu České spořitelny k 1. 1. 2010 činil 22 942,17 Kč, hotovost v pokladně činila 1 923,10 Kč (celkem 24 865,27)

Příjmy

Členské příspěvky	18 380,00 Kč
Dotace	160 000,00 Kč
Úroky	12,34 Kč
Jiné příjmy	59 000,00 Kč
Příjmy celkem	237 392,34 Kč

Výdaje

Provozní režie	1 320,00 Kč
Ostatní osobní náklady	96 600,00 Kč

Služby	127 518,06 Kč
Bankovní poplatky	3 198,78 Kč
Jiné výdaje	18 000,00 Kč
Výdaje celkem	246 666,84 Kč

Zůstatek na účtu ČS k 31. 12. 2010 činil 15 119,67 Kč, hotovost v pokladně činila 471,10 Kč.

Jiří Kocian

Zpráva revizní komise Sdružení historiků (Historický klub 1872) za období 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010

Revizní komise Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872) ve složení dr. Marta Bergová-Hradilová, dr. Eva Šmilauerová a prom. hist. Karol Bílek byla zvolena na valné hromadě Sdružení 21. ledna 2009. Po rezignaci dr. Šmilauerové byla za její členku kooptována náhradnice dr. Hana Pelikánová.

Ke svému jednání se komise sešla 14. března 2011 v 10 00 hodin v sídle Akademie věd České republiky. Přítomni byli členové revizní komise dr. Hana Pelikánová a Karol Bílek, dále pokladník Sdružení historiků doc. Jiří Kocian a účetní paní Ivana Svobodová. Omluvena byla dr. Marta Bergová-Hradilová. Předchozí zpráva revizní komise byla podána na valné hromadě Sdružení historiků 21. ledna 2009.

Letošní valná hromada se schází 23. března 2011 a o dva měsíce a několik dní překračuje dvouleté období, během něhož má být podle stanov svolána. Řádným odůvodněním je skutečnost, že vznikly nepředvídané potíže s konáním našich akcí v prostorách Národního muzea a že muselo být hledáno náhradní řešení.

Revizní komise konstatovala, že ve funkci pokladníka Sdružení historiků působil podle rozhodnutí výboru Sdružení po rezignaci zvolené dr. Dvořáčkové doc. Jiří Kocian, účetní agendu vedla po celé období paní Svobodová.

Revizní komise provedla kontrolu hospodaření Sdružení historiků za období 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010. Zkontrolovala měsíční bankovní výpisy za rok 2009 i 2010, dále záznamy v peněžním deníku, který obsahuje 23 výdajových a 5 příjmových položek za rok 2009 a 17 výdajových a 6 příjmových položek za rok 2010, i příslušné doklady k nim. Byla zkontrolována i finanční hotovost v pokladně ve výši 471,10 Kč. Celková hotovost na účtu Sdružení

je k 31. 12. 2010 ve výši 15.119, 67 Kč. Výsledná čísla odpovídají číslům ve zprávě o hospodaření.

Revizní komise zhlédla žádosti o dotace k Radě vědeckých společností a konstatovala účelné nakládání s financemi, které jsou použity především na klubové publikace a časopis, na poštovné a cestovné, na odměny vítězům soutěží vyhlašovaných Sdružením apod.

Dále revizní komise zjistila, že podle předložené elektronické evidence členů má Sdružení historiků na 600 členů, z nich 434 aktivních. Tuto evidenci vede kolega doc. Kocian a podle ní je možno sledovat i placení členských příspěvků a rozesílat Zpravodaj, případně další poštu. Lístkovou kartotéku vede dr. Bergová a tentokrát nebyla k revizi předložena. Sdružení má 3 aktivní regionální pobočky (Hradec Králové, Pardubice a Opava – další 2 nevykazují činnost) a 6 kolektivních členů: ASUD – Asociace učitelů dějepisu, Českou asociaci pro orální historii, Pekařovu společnost Českého ráje, Sdružení pro hospodářské dějiny, Společnost Edvarda Beneše a Unii Komenius.

Revizní komise se seznámila se zápisy o schůzích výboru č. 1–16 a s výročními zprávami a vyslovila plnou spokojenost s prací výboru. Zvláště kladně hodnotí navázání úzké spolupráce česko-polsko-slovenské a další mezinárodní reprezentaci české historické vědy. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat přípravě letošního Sjezdu historiků v Ostravě, včasnému vydání Lexikonu současných českých historiků a internetovým stránkám Sdružení. Na výborové schůzi pravidelně dochází předseda revizní komise.

Revizní komise se rovněž seznámila s ukládáním archivního materiálu Historického klubu i Sdružení historiků v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd České republiky, s uložením knihovny v Archivu hlavního města Prahy a s vydáváním Zpravodaje Historického klubu.

Revizní komise Sdružení historiků České republiky navrhuje valnému shromáždění schválit zprávu doc. Jiřího Kociana o hospodaření Sdružení za období 1. 1. 2009 – 31. 12. 2010, vyslovit výboru absolutorium a poděkovat mu za zodpovědnou práci.

Karol Bílek

Vyhlášení vítězné práce soutěže o Cenu Josefa Pekaře za rok 2010

1. Dne 19. ledna 2011 proběhlo v Praze v rámci schůze výboru Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872) a zástupce Pekařovy společnosti Českého ráje společné vyhodnocení soutěžních prací zaslaných do 9. ročníku soutěže o Cenu Josefa Pekaře za rok 2010, a to ve složení – Karol

Bílek, Lada Boháčová, dr. Dana Dvořáčková, prof. M. Hlavačka, doc. Jiří Kocian, prof. Irena Korbelářová, doc. Marie Ryantová, dr. Eduard Šimek, prof. Petr Vorel

2. Do 9. ročníku soutěže bylo přihlášeno deset prací:

1. Robert ANTONÍN: *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283–1300*
2. Sixtus BOLOM: *Tomáš Juren – toleranční doba na Vysočině a hudba srdce*
3. Ivo CERMAN: *Chotkové – příběh úřednické šlechty*
4. Stanislav HOLUBEC: *Lidé periferie – Sociální postavení a každodennost pražského dělnictva v meziválečné době*
5. Jan KILIÁN: *Město ve válce, válka ve městě – Mělník 1618–1648*
6. Jiří KUBEŠ: *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657-1658)*
7. Michal LOUČ: *Českoslovenští političtí vězni – životní příběhy*
8. Martin PELC: *Umění putovat. Dějiny německých turistických spolků v českých zemích*
9. Rostislav SMÍŠEK: *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*
10. Roman VONDRA: *Osobnosti české historie*

3. Hodnotitelé konstatovali, že všechny přihlášené práce splnily formální předpoklady pro zařazení do soutěže a byly požadované kvality, tak, jak vyžaduje Statut Ceny Josefa Pekaře. Posoudili všech deset prací zaslaných v loňském roce do soutěže o Cenu Josefa Pekaře a dvoukolovým hlasováním (přičemž do druhého kola postoupily práce R. Antonína, I. Cermana, J. Kubeše a R. Smíška) rozhodli, že Pekařova cena za rok 2010 bude udělena Rostislavu Smíškovi za knihu *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* (České Budějovice 2009 = Monographia historica 11). Hodnotitelé zároveň vysoce ocenili i další přihlášené publikace. Bylo konstatováno, že 9. ročník soutěže byl obelán kvalitními pracemi, které pokrývaly široký časový rámec dějin.

4. Slavnostní předání ceny autorovi vítězné práce a ocenění ostatním laureátům bude provedeno na zasedání valného shromáždění SH ČR 23. 3. 2011 v Praze.

Petr Vorel

K památce členů Sdružení historiků ČR (Historický klub 1872) opustili naše řady v letech 2009–2011

(o kterých jsme věděli, vzpomínáme i na další)

Beer Ferdinand (zemřel únor 2011)

Doležal Jiří, PhDr. (zemřel 12. 7. 2010)

Hladký Ladislav, PhDr. CSc. (zemřel 25. 2. 2011)

Kraft David, PaedDr. PhD. (zemřel 26. 8. 2010)

Kuklík Jan, Prof. PhDr. CSc. (zemřel 22. 8. 2009)

Nálevka Vladimír, prof. PhDr. CSc. (zemřel 6. 6. 2010)

Růžička Jindřich, PhDr. CSc. (zemřel 7. 1. 2011)

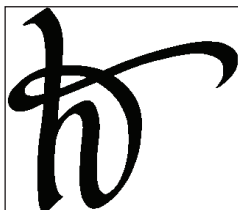
Turčín Oldřich (zemřel 30. 10. 2009)

Urban Zdeněk, Doc. PhDr. (zemřel 7. 8. 2009)

Winter Stanley B., Prof. (zemřel 2011)

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČR

(Dům kultury města Ostravy v Ostravě, 15. září 2011)

**SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČESKÉ REPUBLIKY
(HISTORICKÝ KLUB 1872)
P. O. Box č. 66, 110 01 Praha 1**

**Pozvánka na valné shromáždění Sdružení historiků České republiky
(Historického klubu 1872)**

V Praze dne 22. srpna 2011

Vážená paní kolegyně, vážený pane kolego,

výbor Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) si Vás dovolu-
je srdečně pozvat **na volební valné shromáždění SH ČR**, které se bude konat
v rámci zasedání X. sjezdu českých historiků v Ostravě **ve čtvrtek 15. září 2011**
v budově Domu kultury města Ostravy, ul. 28. října 124/2556, Ostrava -
Moravská Ostrava, tramvajová zastávka: Krajský úřad (tramvaje č. 4, 8, 9,
11, 12, 18), v Přisálí od 18,30 hod.

Program jednání valného shromáždění SH ČR:

1. Zahájení
2. Volba volební, mandátové a návrhové komise
3. Zpráva o činnosti Sdružení historiků ČR od března do srpna 2011
4. Zpráva o hospodaření
5. Zpráva revizní komise
6. Diskuse, hlasování o absolutoriu stávajícímu výboru

7. Představení kandidátů a doplňující návrhy kandidátů z pléna do nového výboru a revizní komise Sdružení historiků ČR
8. Volba nového výboru a revizní komise
9. Různé
10. Vyhlášení výsledků voleb
11. Usnesení
12. Závěr

Těšíme se na Vaši účast.

Prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., v. r.
předseda

Zápis z valného shromáždění Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) konaného dne 15. září 2011 v Ostravě

1. Předseda výboru SH ČR prof. Vorel přivítal přítomné členy sdružení a zahájil jednání.

2. V souladu se stanovami SH ČR se uskutečnila volba návrhové a mandátové komise. Výbor navrhl do návrhové a mandátové komise doc. Ryantovou a doc. Hrubou, resp. prof. Kociana a dr. Morávkovou, do volební komise dr. Bílka a prof. Maura. Valná hromada s výjimkou navržených členů komise vyslovila v hlasování jednomyslný souhlas s návrhem výboru. Mandátová komise též potvrdila řádné předání platných hlasovacích lístků členům Sdružení historiků ČR přítomným na tomto valném shromáždění.

3. Jednatelka výboru SH ČR doc. Dana Musilová přednesla zprávu o činnosti sdružení od poslední valné hromady, která se konala v březnu 2011. Ve zprávě se soustředila na činnost regionálních poboček SH ČR a na spolupráci s partnerskými organizacemi, na péči o začínající historiky s důrazem na soutěž o Cenu Josefa Šusty a Cenu Josefa Pekaře, kterou SH ČR uděluje společně s Pekařovou společností Českého ráje, na publikační činnost sdružení, na přednáškovou činnost pro veřejnost a na přípravu X. sjezdu historiků v Ostravě. Úplné znění Zprávy o činnosti SH ČR od března 2011 do září 2011 je přílohou zápisu z valné hromady.

4. Prof. Kocian přednesl zprávu o hospodaření SH ČR od března 2011 do září 2011. Zpráva je přílohou zápisu z valné hromady.

5. Dr. Bílek přednesl zprávu revizní komise. Konstatoval, že SH ČR nakládá s finančními prostředky sružením s péčí řádného hospodáře. Valná hromada nevznesla k předneseným zprávám žádné připomínky.

6. Doc. Musilová přednesla návrh kandidátek na řádné členy a náhradníky výboru SH ČR a návrh kandidátů revizní komise SH ČR. Prof. Hlaváček se podivil nad malým počtem kandidátů z Brna. Prof. Vorel objasnil důvod tohoto stavu, poté prof. Vorel vyzval přítomné k provedení volby výboru a revizní komise SH ČR.

7. Následoval bod Různé. Prof. Vorel informoval přítomné o stavu příprav Lexikonu českých historiků, s jehož vydáním se počítá do konce roku 2011. Stále zbývá řada historiků, kteří by měli mít heslo v lexikonu a dosud nedodali heslo. Tito historikové budou znovu osloveni. Doc. Ryantová seznámila s termínem přednášky o Rožmbercích – výjimečně 26. října 2011 v 16.30. v nové budově Národního muzea. Přednášejícím bude prof. Pánek. Dále informovala, že publikace o československých prezidentech bude vydána až v roce 2012. Prof. Vorel vyzval přítomné k vyjádření k obsahu činnosti SH ČR. Prof. Hlaváček navrhl, aby výbor věnoval větší pozornost výuce dějepisu na školách. Prof. Pánek upozornil na další zjevné zhoršení situace ve výuce dějepisu v uplynulých letech. Doporučil využít propojení výboru, děkanů fakult a akademických ústavů k nátlaku na MŠMT. Upozornil na příklad Jednoty matematiků a fyziků, která tento nátlak vyvíjí. Je to názoru, že se jedná o ochranu vzdělanosti, nikoliv pouze oboru a úzkého profesního zájmu dějepisců. Prof. Pešek vyslovil souhlas s názorem prof. Pánka. Poukázal na obdobný příklad němčiny, která se rovněž na školách ruší. Kritizoval linii nynější politiky MŠMT, která likviduje humanitní obory jako nepotřebné. Zdůraznil nutnost spojit síly zástupců z různých humanitních oborů a vyvinout tlak na MŠMT. Doc. Hrubá upozornila, že situace je ještě horší, než se domníváme. MŠMT se snaží přenést principy z rámcových programů pro základní a střední školy na vysoké školy (projekt Qram). Budou se hodnotit pouze tzv. výstupy z učení, což potírá individualitu výuky na fakultách a akademické svobody. Povinnost zavést tzv. výstupy z učení bude zahrnuta do nového zákona o terciárním vzdělávání. Je třeba spojit síly na úrovni děkanů fakult a zveřejňovat nesmyslnost takového přístupu. Doc. Šebek vyslovil souhlas s předřečníky a doporučil vyjádřit se k návrhu vysokoškolského zákona. Doporučil využít nadcházejících významných výročí k propagaci historie, ukázat, jak je historie důležitá a prospěšná pro společnost. Dr. Růžek doporučil směřovat připomínky na sekretariáty politických stran. Doc. Krejčík se dotázal, jakou podporu máme ze strany

učitelů dějepisu. Prof. Vorel sdělil, že učitelé nás podporují, ale rozhodující jsou ředitelé a ti, kdo je jmenují (krajské úřady). Prof. Hlaváček se dotázal, zda byla média informována o sjezdu a doporučil vhodnou prezentaci výsledků sjezdu v médiích. Prof. Pešek upozornil na to, že situace u nás je stejná jako v jiných zemích Evropy, např. ve Velké Británii. V Itálii podávala odborná komunita společný protest proti rušení vědeckých pracovišť. Prof. Pánek doporučil upozorňovat i v této situaci na to, že propad vzdělanosti v ČR je extrémně velký, pravděpodobně větší než ve Velké Británii.

8. Volební komise seznámila valnou hromadu SH ČR s výsledky voleb členů výboru, náhradníků a členů revizní komise.

Za členy výboru Sdružení historiků ČR byli zvoleni: PhDr. Roman Baron, Ph.D., Doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc., Prof. PhDr. Irena Korbelářová, Ph.D., Doc. PhDr. Jiří Kubeš, Ph.D., PhDr. Tomáš Malý, Ph.D., Doc. PhDr. Dana Musilová, CSc., prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc., Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc., Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., a prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Jako náhradníci výboru SH ČR byli zvoleni: PhDr. Dana Dvořáčková, Ph.D., Doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D., PhDr. Ladislav Nekvapil, PhDr. Eva Procházková a PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Za členy revizní komise byli zvoleni: PhDr. Marta Bergová, Karol Bílek a PhDr. Helena Kokešová.

Vzhledem k rovnosti hlasů na 11. místě kandidátky členů výboru byla provedena nová volba mezi kandidáty se stejným počtem hlasů. V doplňující volbě byl zvolen prof. Pešek s počtem 15 hlasů.

9. Posledním bodem jednání bylo přijetí usnesení. Doc. Ryantová seznámila přítomné s návrhem usnesení valné hromady SH ČR.

Valná hromada:

1. Schvaluje:

- a) Zprávu o činnosti SH ČR od poslední valné hromady
- b) Zprávu o hospodaření SH ČR.

2. Bere na vědomí:

- a) Zprávu revizní komise o hospodaření SH ČR
- b) Výsledek voleb do nového výboru SH ČR

3. Pověřuje výbor, aby navrhl sjezdu historiků formulovat apel týkající se příčin a předpokládaných negativních důsledků vzdělanostní úrovně a role společensko-vědních oborů v systému školního vzdělávání.

Valná hromada jednomyslně schválila navržené usnesení

10. Prof. Vorel poděkoval přítomným za účast a ukončil valnou hromadu SH ČR.

Dana Musilová

Zpráva o činnosti Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) od poslední valné hromady (březen 2011)

Přehled výsledků práce SH ČR

1. Regionální pobočky a kolektivní členové SH ČR, spolupráce s partnerskými organizacemi

Viz zpráva o činnosti výboru SH ČR přednesená na valné hromadě v březnu 2011.

2. Péče o začínající historiky

V rámci péče, jakou SH ČR věnuje začínajícím historikům, jsou udělovány každoročně dvě ceny. První z nich, Cena Josefa Šusty, je určena autorům nejúspěšnějších studentských prací, které se současně zúčastní celostátní studentské vědecké soutěže Historie (tzv. SVOČ). Za rok 2010 byla tato cena udělena **Viktoru Pohankovi** (Ústav historie a muzeologie Filosoficko-přírodovědné fakulty Slezské university v Opavě), *Cesta Husova ochránce do služeb Zikmunda Lucemburského. Poznámky ke dvorské kariéře Jindřich Lefla z Lažan.*

Druhou soutěží, kterou uděluje SH ČR, a to spolu s Pekařovou společností Českého ráje, je Cena Josefa Pekaře. V roce 2011 se stal laureátem soutěže **Mgr. Pavel Pumpr, Ph.D.** s prací *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách.*

3. Publikační činnost

Výbor připravuje publikaci o československých presidentech, která vznikne na základě přednášek proslovených v roce 2010 v Národním muzeu.

4. Přednášková činnost

Výbor připravil nový cyklus tradičních přednášek, tentokrát věnovaný šlechtickým rodům, který se bude konat v Národním muzeu vždy první středu v měsíci od 16.30.

5. Další

Výbor se pravidelně zabýval přípravou X. sjezdu historiků. Dále se věnoval přípravě nového vydání Lexikonu českých historiků. Zástupci výboru SH ČR se ve dnech 26.–28. dubna 2011 zúčastnili sjezdu slovenských historiků.

Dana Musilová

Zpráva o hospodaření SH ČR od 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011

Počáteční zůstatek na účtu České spořitelny k 1. 1. 2011 činil 15 119,67 Kč, hotovost v pokladně činila 471,10 Kč (celkem 15 590,77 Kč).

Příjmy

Členské příspěvky	27 920,00 Kč
Dotace	160 000,00 Kč
Úroky	3,76 Kč
Jiné příjmy	0,00 Kč
Příjmy celkem	187 923,76 Kč

Výdaje

Provozní režie	0,00 Kč
Ostatní osobní náklady	2 992,00 Kč
Služby	11 881,00 Kč
Bankovní poplatky	1 496,00 Kč
Jiné výdaje	10 000,00 Kč
Výdaje celkem	26 369,00 Kč

Zůstatek na účtu ČS k 30. 6. 2011 činil 176 591,43 Kč, hotovost v pokladně činila 554,10 Kč (celkem 177 145,53 Kč).

Jiří Kocian

Zpráva revizní komise Sdružení historiků (Historický klub 1872) za období 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011

Revizní komise Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872) pracovala ve složení dr. Marta Bergová, dr. Hana Pelikánová a prom. hist. Karol Bílek.

Ke svému jednání se komise sešla 6. září 2011 v 16 00 hodin v sídle Akademie věd České republiky. Přítomni byli člen revizní komise Karol Bílek, dále pokladník Sdružení historiků doc. Jiří Kocian a účetní paní Ivana Svobodová. Omluveny byly dr. Marta Bergová a dr. Hana Pelikánová. Předchozí zpráva revizní komise byla podána na valné hromadě Sdružení historiků 23. března 2011.

Letošní valná hromada se schází 15. září 2011, tedy půl roku po konání předchozí valné hromady, aby se jí mohlo zúčastnit co nejvíce členů přítom-

ných na X. sjezdu historiků v Ostravě. Proto také podáváme revizní zprávu jen za 1. pololetí roku 2011.

Revizní komise konstatovala, že ve funkci pokladníka Sdružení historiků působil doc. Jiří Kocian, účetní agendu vedla po celé období paní Ivana Svobodová.

Revizní komise provedla kontrolu hospodaření Sdružení historiků za období 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011. Zkontrolovala měsíční bankovní výpisy, dále záznamy v peněžním deníku, který obsahuje 5 výdajových a 7 příjmových položek za rok 2011 i příslušné doklady k nim. Celkový zůstatek na našem účtu v České spořitelně činí 176 591,43 Kč. Byla zkontrolována i finanční hotovost v pokladně ve výši 554,10 Kč. Celková hotovost Sdružení k 30. 6. 2011 činí 177 145,53 Kč. Výsledná čísla odpovídají číslům ve zprávě o hospodaření.

Revizní komise konstatovala účelné nakládání s financemi, které jsou použity především na klubové publikace a časopis, na poštovné a cestovné, na odměny vítězům soutěží vyhlašovaných Sdružením apod.

Dále revizní komise zjistila, že podle předložené elektronické evidence členů má Sdružení historiků na 600 členů, z nich 427 aktivních. Tuto evidenci vede kolega doc. Kocian a podle ní je možno sledovat i placení členských příspěvků a rozesílat Zpravodaj, případně další poštu. Lístkovou kartotéku vede dr. Bergová a tentokrát nebyla k revizi předložena. Sdružení má 3 aktivní regionální pobočky (Hradec Králové, Pardubice a Opava – další 2 nevykazují činnost) a 6 kolektivních členů: ASUD – Asociace učitelů dějepisu, Českou asociaci pro orální historii, Pekařovu společnost Českého ráje, Sdružení pro hospodářské dějiny, Společnost Edvarda Beneše a Unii Komenius.

Revizní komise se seznámila se zápisem z valné hromady 23. března 2011 i se zápisy o schůzích výboru z období duben – červen 2011 a vyslovila plnou spokojenost s prací výboru. Zvláště kladně hodnotila navázání úzké spolupráce česko-polsko-slovenské a další mezinárodní reprezentaci české historické vědy. Ocenila i zvýšenou pozornost, která byla věnována přípravě letošního X. sjezdu historiků v Ostravě ze strany výboru i obětavě dojíždějících kolegů z Ostravy. Lituje, že nedošlo k včasnému vydání Lexikonu současných českých historiků. S uspokojením přijala zprávu, že práci výkonného redaktora Zpravodaje Historického klubu převzal kolega Ondřej Sladký. Doporučila rovněž věnovat větší pozornost internetovým stránkám Sdružení.

Na výborové schůze pravidelně dochází předseda revizní komise.

Revizní komise se rovněž potvrdila řádné nakládání s majetkem Sdružení.

Archiv Historického klubu i Sdružení historiků je uložen v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd České republiky a knihovna v Archivu hlavního města Prahy.

Revizní komise Sdružení historiků České republiky navrhuje valnému shromáždění schválit zprávu doc. Jiřího Kociana o hospodaření Sdružení za období 1. 1. 2011 – 30. 6. 2011, vyslovit výboru absoltorium a poděkovat mu za zodpovědnou práci.

Karol Bílek

Podklady pro představení navržených kandidátů pro volbu nového výboru Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) na valném shromáždění SH ČR v Ostravě dne 15. září 2011

1) kandidáti na řádné členy výboru SH ČR (dle abecedního pořadí):

Mgr. Roman Baron, Ph.D. (historik dějin střední Evropy 19. a 20. století s důrazem na česko-polské vztahy, vědecký pracovník oddělení dějin 19. století Historického ústavu AV ČR, v.v.i. Praha, tajemník Polsko-české vědecké společnosti)

Prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc. (historik politických, hospodářských a sociálních dějin habsburské monarchie a českých zemí v 19. st. a vysokoškolský pedagog, profesor Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí oddělení dějin 19. století Historický ústav AV ČR, v.v.i. Praha)

Mgr. Václav Houfek (historik a vědecký tajemník Muzea města Ústí nad Labem, externí pedagog katedry historie Filozofické fakulty UJEP Ústí nad Labem)

Doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D. (historička českých dějin pozdního středověku a raného novověku – společnost a kultura, proděkanka a vedoucí katedry historie Filozofické fakulty UJEP Ústí nad Labem)

Prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. (historik českých a čs. dějin 20. století, zástupce ředitele Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. Praha)

Prof. PhDr. Irena Korbelářová, Dr. (historička dějin raného novověku se zaměřením na dějiny měst a na dějiny společnosti a na vydávání pramenů k dějinám raného novověku, Ústav historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě)

Doc. PhDr. Tomáš Krejčík, CSc. (historik dějin středověku, zabývá se rovněž pomocnými vědami historickými, katedra historie a Centrum pro sociální a hospodářské dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity)

Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. (historik českých dějin raného novověku se zaměřením na dějiny společnosti aristokratických dvorů českých zemí a na dějiny aristokratických sídel, zástupce vedoucího katedry historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice)

Mgr. Petr Landr (historik, vedoucí oddělení starších českých dějin Národního muzea)

Mgr. Tomáš Malý, Ph.D. (historik sociálních a kulturních dějin českých zemí raného novověku s důrazem na městské prostředí, odborný asistent Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity)

Doc. PhDr. Dana Musilová, CSc. (historička československých dějin se zaměřením na dějiny žen, Historický ústav Filozofické fakulty, Univerzita Hradec Králové)

Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc. (historik a archivář, kulturní dějiny, dějiny měst a německé dějiny 16–20. st., vedoucí katedry německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií FSV UK Praha, dlouholetý předseda české části společné česko-německé komise historiků)

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (historička a archivářka, zaměření na české dějiny 16.–18. st., vysokoškolský pedagog, ředitelka Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity České Budějovice, tajemnice Sdružení historiků ČR)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (historik politických a sociálních dějin první republiky a církevních dějin, vědecký pracovník oddělení dějin 20. Století Historického ústavu AV ČR, v.v.i.)

PhDr. Eduard Šimek, CSc. (historik, dějiny mincovnictví a české hospodářské a sociální dějiny 15.–18. st., dlouholetý vedoucí vědecký pracovník Národního muzea v Praze a ředitel Historického muzea Národního muzea v Praze, nyní pracuje v Pedagogickém muzeu Jana Amose Komenského v Praze, VŠ pedagog)

působí na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity České Budějovice)

Prof. PhDr. Petr Vorel, CSc. (historik, vysokoškolský pedagog, děkan Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, zaměření na české dějiny raného novověku, dějiny měst a šlechty v 16.–18. st., na dějiny numismatiky, dlouholetý vědecký pracovník Východočeského muzea Pardubice)

2) kandidáti na náhradníky výboru SH ČR (dle abecedního pořadí):

PhDr. Dana Dvořáčková, Ph.D. (historička českých středověkých dějin, odborná pracovnice Historického ústavu AV ČR, v.v.i. v Praze, působí na oddělení středověkých dějin, specializace na dějiny 13. století a na výzkum panovnického dvora a dvorské kultury)

Doc. PhDr. Josef Hrdlička, PhD. (historik dějin raného novověku, vysokoškolský pedagog na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity České Budějovice)

PhDr. Pavel Mücke, Ph.D. (historik soudobých českých dějin se zaměřením na druhý čs. zahraniční odboj, výzkumný pracovník Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v. i. v Praze)

Mgr. Ladislav Nekvapil (historik náboženských a sociálních dějin raného novověku a regionálních dějin východních Čech, Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice)

PhDr. Eva Procházková (historička a archivářka, české dějiny 16.–18. st., regionální dějiny středních Čech, ředitelka St. okresního archivu Benešov)

Bc. Ondřej Sladký (vystudoval historii na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, zabývá se obecnými dějinami druhé světové války a soudobými českými dějinami po roce 1945, v současné době působí v geodetické společnosti v Praze jako geodet – kartograf v GIS oddělení)

PhDr. Milan Svoboda, Ph.D. (historik církevních a kulturních dějin raného novověku a regionálních dějin, vedoucí katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické, Technická univerzita Liberec)

3) kandidáti do revizní komise SH ČR (dle abecedního pořadí):

PhDr. Marta Bergová (archivářka, v letech 1987–2010 působila v Okresním archivu Praha – západ, v letech 1995–2010 ředitelka)

prom. hist. Karol Bílek (historik a archivář Literární archiv PNP, Praha, dlouholetý předseda Pekařovy společnosti Českého ráje)

PhDr. Helena Kokešová (historička dějin 19. století a archivářka, specializuje se na edice korespondence a pamětí, odborná pracovníce Masarykova ústavu a archivu AV ČR, v.v.i.)

Mgr. Hana Pelikánová (historička a socioložka, české soudobé dějiny se zaměřením na antropologii měst, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy)

III. ZPRÁVY O ČINNOSTI SDRUŽENÍ HISTORIKŮ ČR A KOLEKTIVNÍCH ČLENŮ SH ČR

Opavská pobočka Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) v letech 2009 a 2010

Činnost Opavské pobočky Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) v roce 2009 začala 25. února dvojicí přednášek „Deník Gabriely Sobkové ze Spens-Booden“ v podání Bc. Veroniky Markové a „Itinerář opavského a ratibořského vévody Jana II.“ z úst Bc. Hany Miketové, jež byly pro obě tyto studentky navazujících historických oborů na Slezské univerzitě v Opavě „ostrou generálkou“ na jejich vystoupení na celostátní studentské historické konferenci „Historie 2009“ v Hradci Králové. Odborný pracovník Opavské kulturní organizace a absolvent Masarykovy univerzity v Brně Mgr. Michal Petr hovořil 11. března na téma „Nedostavěná železniční trať Opava-Fulnek jako příklad kolapsu soukromé výstavby železnic v 70. letech 19. století“. Po valné hromadě pobočky, jež proběhla 4. května, následovala ještě jedna přednáška ze starší dějin – se svým výzkumem v oblasti středověké a raně novověké topografie Opavy a jejího okolí seznámil 13. května Viktor Pohanka, student 3. ročníku oboru Historie na Slezské univerzitě, v přednášce nazvané „Zeměpanská doména opavských vévodů v prostoru středověkého Ratibořského předměstí“.

Ve druhé polovině roku opavský Historický klub žádnou akci k předešlým nepřidal. Při členské schůzi 30. září 2009 sice padla řada návrhů na další odborné přednášky a jinou činnost, žádný z nich ale nebyl realizován.

Valná hromada, která se konala 15. března 2010, přinesla změny ve vedení pobočky. Dosavadní členové jejího užšího vedení – předseda Mgr. Milan Bednařík, tajemník Mgr. Jakub Mamula a pokladník Mgr. Denisa Řezníčková (všichni interní doktorandi Ústavu historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě) – se po víceleté úspěšné práci v čele pobočky vzdali svých funkcí. Důvodem bylo především jejich časové zaneprázdnění pracovními nebo studijními povinnostmi. Rozhodli se proto předat vedení opavského Historického klubu mladším zájemcům o historii. Březnová valná hromada zvolila hlasy všech přítomných předsedou Martina Sosnu (t. č. student 5. ročníku oboru Historie na Slezské univerzitě v Opavě), tajemníkem Petra Waleczka (t. č. student 3. ročníku oboru Historie na Slezské univerzitě v Opavě) a pokladníkem Mgr. Davida Váhalu (odborný pracovník Slezského zemského muzea v Opavě).

První akcí, kterou v roce 2010 naše opavská pobočka pořádala, byla v pondělí 22. března přednáška našeho člena, studenta prvního ročníku oboru

Historie – muzeologie na Slezské univerzitě Lukáše Videckého. Posluchače, kterých přišlo více než třicet, seznámil ve svém zhruba třičtvrtěhodinovém výkladu s průběhem vojenských operací na území Slezska v posledních měsících druhé světové války. Poté se rozvinula delší diskuze. Videckého přednáška „Válka, jak ji neznáte. Ostravsko-opavská operace z pohledu německé armády“ byla v tomto roce vůbec první akcí na Opavsku, která se věnovala zdejším dramatickým událostem, jejichž 65. výročí jsme si v roce 2010 připomínali.

Další přednáška na sebe nenechala dlouho čekat. V úterý 30. března hovořila studentka 2. ročníku navazujícího magisterského oboru „Kulturní historie“ na Slezské univerzitě a současně naše členka Bc. Hana Miketová o problematice politické komunikace v pozdním středověku. Dvacetiminutová přednáška „Poslové, diplomaté, špehové. Politická komunikace mezi Václavem IV. a Vladislavem Jagiellou“, kterou vyslechl okolo dvaceti lidí, pro ni byla přípravou na její druhou úspěšnou účast na celostátní studentské historické konferenci.

Při příležitosti 20. výročí trvání vysokoškolské výuky v Opavě zorganizovala začátkem května Asociace studentů a přátel Slezské univerzity výstavu studentských aktivit na opavské univerzitní půdě v uplynulých dvou desetiletích. Také naše pobočka se na výstavě prezentovala, a to zásluhou Mgr. Milana Bednaříka, který připravil dva velkoformátové panely s pěti stranami textu o historii pobočky a s množstvím fotografií a plakátů z pořádaných akcí, doplněných humorným popisem. Výstava byla instalována postupně ve dvou opavských univerzitních budovách.

V pátek 14. května odpoledne jsme ve spolupráci s Muzeologickým pracovištěm Slezského zemského muzea pořádali bezplatnou exkurzi do Památníku II. světové války v Hrabyni. O její zorganizování se zasloužili Mgr. David Váhala a pracovnice Památníku Bc. Kamila Poláková. Bohužel, nově instalovanou moderní expozici věnovanou událostem 2. světové války si v Památníku v rámci exkurze prohlédlo pouze sedm osob.

Mgr. Martin Pelc, Ph.D., odborný pracovník Ústavu historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity (dále jen ÚHV) a rovněž člen naší pobočky, prezentoval ve čtvrtek 10. června výsledky svého výzkumu při dizertační práci v přednášce „Naše tuskulum svatého klidu a pokoje. Počátky organizovaných cest z českých zemí do Alp“. Jeho výklad si nenechalo ujít asi dvacet zájemců. Po skončení přednášky následoval křest Pelcovy nově vydané knihy „Umění putovat“, jež mapuje dějiny německých turistických spolků v českých zemích a je první souhrnnou analýzou pěší turistiky jako moderního fenoménu.

Další činnost rozvinul náš opavský Historický klub se začátkem akademického roku 2010/2011. V rámci informativního tutoriálu, který pro nastupující

studenty 1. ročníku obou opavských fakult připravila Asociace studentů a přátel Slezské univerzity, seznámil předseda pobočky přítomné studenty krátce s její historií a současností – prezentace se konaly ve středu 15. září pro Filozoficko-přírodovědeckou fakultu a o den později pro Fakultu veřejných politik.

První podzimní přednášku pod hlavičkou opavského Historického klubu měl interní doktorand ÚHV a náš člen Mgr. Lubomír Hlavienka, který asi pětadvaceti přítomným zájemcům přiblížil situaci ve slovenské armádě před a v prvních dnech Slovenského národního povstání. Jeho přednáška pod názvem „Armáda na rozcestí. Slovenská armáda a Slovenské národní povstání“ se konala ve středu 6. října.

Na pondělí 11. října byla svolána členská schůze pobočky, jejímž hlavním cílem bylo plánování aktivit na nadcházející měsíce. Na návrh tajemníka pobočky Petra Waleczka jsme za účelem podchycení nových mladších členů v průběhu října navštívili po dvojicích historické prosemináře pro studenty 1. ročníku historických oborů na Slezské univerzitě, kde jsme je krátce seznámili s naší pobočkou. Zároveň jsme jim také rozdali informativní leták (připravil jej tajemník), který obsahoval údaje o aktivitách pobočky, plán činnosti do konce roku i kontakty na členy vedení pobočky. Celkem proběhlo v proseminářích pět prezentací, při jejichž vedení se vystřídali Hana Komárková, Bc. Viktor Pohanka, tajemník a předseda.

Pro studenty 1. ročníku historických oborů byla také určena seznamovací procházka centrem Opavy, která se konala v úterý 26. října večer. Bohužel, nepřišel z nich nikdo, a tak zhruba hodinovou procházku absolvovala jen desíтка starších studentů. Komentář k historickým stavbám středu města podali předseda pobočky a Bc. Viktor Pohanka.

Nejúspěšnější akcí naší pobočky v letošním roce, alespoň co se účasti týče, byla exkurze do státního zámku v Hradci nad Moravicí. Konala se 25. listopadu odpoledne. Zúčastnilo se jí 65 osob, z toho cca 80 až 90 % byli studenti. Pod vedením odborného pracovníka zámku Mgr. Petra Havrlanta, který se nás ochotně a zdarma ujal, jsme si prohlédli mj. zámeckou obrazovou galerii či běžně nepřístupná sklepení Bílého zámku. Akci jsme pořádali spolu s Asociací studentů a přátel Slezské univerzity. Její podíl na propagaci byl spolu s pozvánkami v regionálním tisku a atraktivností destinace hlavní příčinou tak nečekaně vysoké účasti. Bezplatnou exkurzi laskavě umožnil správce zámku Ing. Radomír Příbyla.

V následujícím týdnu, konkrétně 30. listopadu, jsme pořádali přednášku na téma z českých novodobých dějin „Lidová strana na Moravě a cesta k Moravskému paktu“, kterou si připravil člen naší pobočky Mgr. František Švábenický, interní doktorand ÚHV. Jeho hodinovou přednášku s následnou diskuzí si nenechalo ujít dvacet lidí.

Poslední akcí v roce 2010 byla přednáška z oblasti dějin umění – Bc. Lucie Videcká, studentka 1. ročníku navazujícího magisterského oboru „Kulturní dějiny“ na Slezské univerzitě, hovořila 6. prosince na téma „Nástropní malba F. Ř. I. Ecksteina v zámecké kapli v Kravařích“. Je škoda, že si její zasvěcený výklad přišlo poslechnout pouze sedm osob.

Všechny přednášky v letech 2009 a 2010 měli buď nedávno vystudovaní historikové, nebo studenti historických oborů. Byly pro ně příležitostí prezentovat poznatky ze svého vlastního pramenného výzkumu.

K propagaci akcí v roce 2010 sloužily plakáty, rozvěšované po univerzitních budovách, pozvánky na Facebooku a na <http://uhv.cz> a hromadné e-maily zasílané členům pobočky a od podzimu navíc také studentům 1. ročníku, kteří nám při prezentaci pobočky v proseminářích napsali své e-mailové adresy. Vlastní profil na sociální síti Facebook byl založen na návrh několika členů na přelomu dubna a května 2010; stránku spravoval náš člen Mgr. Ondřej Machálek, t. č. dokumentátor Slezského zemského muzea.

V březnu 2011 patří mezi členy pobočky celkem 29 osob. Jsou to především studenti, doktorandi a vědečtí pracovníci ÚHV. „Aktivní jádro“ pobočky z nich tvoří méně než desítka mladších členů. Někteří další členové se naopak nezapojují do dění v pobočce, ani se neúčastní pořádaných akcí. Úkolem do budoucna zůstává získat pro zapojení se v opavském Historickém klubu mladší studenty Slezské univerzity.

Naše poděkování náleží Ústavu historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě za bezplatné a ochotné poskytování místností a audiovizuální techniky pro přednášky (v roce 2010 se všechny přednášky konaly vždy vpoledvečer v učebnách budovy Slezské univerzity na Masarykově třídě v centru Opavy), zázemí naší pobočky v Knihovně historie i možnost zdarma množit plakáty. Záslouhou některých našich členů, kteří pracují ve Slezském zemském muzeu v Opavě, můžeme s touto institucí snadno komunikovat a dobře spolupracovat. Velice dobrá je spolupráce s Asociací studentů a přátel Slezské univerzity v čele s její předsedkyní Marikou Sztefkovou. Díky Ondřeji Fišrovi a nově též Mgr. Haně Miketové jsou členové naší pobočky také členy studentské komory Akademického senátu Slezské univerzity.

Martin Sosna

Zpráva o činnosti ASUD za rok 2010

Zpráva obsahuje přehled činnosti výboru ASUD a členů asociace od ledna do prosince roku 2010, tj. druhé funkční období výboru zvoleného na valné hromadě 12. dubna 2009. Úvod zprávy tvoří informace o členech, činnosti výboru v průběhu roku 2010, následuje přehled plnění úkolů asociace podle jejich stanov formulovaných ve čtyřech hlavních okruzích činnosti, jimiž jsou vzdělávání, výměna zkušeností a publikační činnost, zastupování zájmu výuky dějepisu směrem k úředním a řídicím institucím a dalším organizacím působícím v této oblasti a konečně působení směrem k zahraničí.

Úvod

V průběhu roku 2010 výbor pracoval ve shodném složení, v jakém byl sestaven v roce 2009. Pravidelné schůzky se konaly jednou měsíčně a jejich náplní bylo pokračování v činnostech, vymezených předchozími zprávami. Mimořádné schůzky a jednání byly spojeny s organizováním seminářů, exkurzí, soutěží a přípravou metodických materiálů. Konkrétní činnosti jeho jednotlivých členů jsou uvedeny v dalších částech zprávy. Kromě běžné agendy se výbor věnoval přípravě a organizaci vzdělávacích akcí, kontakty s organizátory dalších akcí, MŠMT, fakultami a historiky, sborníku pro členy a kontaktům se zahraničními kolegy i asociacemi apod. Členové výboru se účastnili řady akcí pořádaných jinými organizátory.

Pokud se týká členstva, počet platících členů se v roce 2010 po odchodu řady členů do důchodu nebo do jiných zaměstnání i z jiných důvodů snížil na cca 200. Uvítali jsme několik nových, především mladších kolegů, např. účastníků kurzu Inspirace i těch, kdo se s asociací seznámili z webové stránky nebo od svých kolegů. Účast na dvou seminářích v NM i čtyřech exkurzích byla opět hojná, i když ne tolik, jako v letech minulých. Jako největší podíl na klesajícím počtu účastníků vidíme nedostatek financí na školách, určených pro další vzdělávání pedagogů. Účastnické poplatky ze seminářů i kurzu Inspirace umožnily především uhrazení provozních nákladů a honorářů pro lektory. K další potřebné činnosti a vytištění IL a 12. sborník ASUD – H. Mandelové *Co není zapsáno jako by nebylo*....

Celkově lze říci, že při vzrůstajících požadavcích na běžnou školní práci u většiny členů výboru to vše bylo poměrně náročné, neboť oproti jiným profesním asociacím nemáme žádnou administrativní sílu a jen malou finanční dotaci z MŠMT.

Plnění hlavních úkolů ASUD

1/ Přispívat k prohloubení odborného vzdělání členů

Vzhledem k velmi omezené a často i finančně velmi náročné nabídce odborného vzdělávání ze strany profesionálních institucí nebo firem, přispívá ASUD svým členům zejména zařazováním témat pro obohacení výuky – v rámci akreditovaného cyklu *Nové pohledy na dějiny 20. století* na seminářích v dubnu a v listopadu 2010.

Jarní seminář (který se konal 10. a 11. dubna) byl věnován *českým dějinám v letech 1948–1950*, které přiblížil historik **PhDr. Jiří Pernes, Dr.** z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd. K tématům mezinárodní politiky tentokrát vystoupil **Milan Dvořák**, absolvent Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, zakládající člen a první předseda ASKOT (Asociace konferenčních tlumočnicků), který na základě osobních zkušeností pohovořil o vývoji v *Rusku od 90. let*. Všichni přítomní obdrželi informace z Centra pro vyhledávání informací o holocaustu **CVH Malach**, zhlédli prezentace nové DVD pomůcky k roku 1989 z **ÚSTR** a prezentace **DVD Zapomenuté transporty** od L. Příbyla (dokument získal Českého lva). Součástí semináře byla nedělní *exkurze po Václavském náměstí a přilehlých objektech*, jimiž provázela průvodkyně PhDr. Eva Havlovcová.

Podzimní seminář (konaný 13. listopadu) se soustředil ryze na moderní české dějiny. Nejprve vystoupil s příspěvkem k dějinám každodennosti a regionálním dějinám **PhDr. Martin Jemelka, PhD.** z Filozofické fakulty Ostravské univerzity, čerstvý držitel Pekařovy ceny, *s historií jednoho z největších dělnických sídlišť u nás, hornické kolonie Šalomoun v Ostravě*. Ve druhé části prezentoval **PhDr. Zdeněk Doskočil, PhD.** z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR politické dějiny – přednáškou *Gustáv Husák v sedesátých letech – Cesta z vězení až na vrchol moci*. V rámci semináře získali účastníci informace o studijní *cestě delegace ASUD do Iránu* a přijali pozdrav iránského vyslance; dále proběhla prezentace knihy J. Sulíčka *o legiích* členem ASUD **J. Ludvíčkem** a seznámili se s *DVD o relikviáři sv. Maura* restaurátora **A. Šumbery**. Odpoledne se účastníci podívali do nově otevřených prostorů NG ve *Šternberském paláci*.

Kurz Inspirace. V lednu až červnu 2010 byl úspěšně dokončen 9. ročník kurzu organizovaný P. Martinovským. Osm seminářů k moderním dějinám, v jejichž rámci vystoupili např. Doc. PhDr. Jan Rychlík, DrSc. s tématem rozpadu Československa, Doc. PhDr. Václav Veber pootevřel problematiku III. odboje a účastníky nejlépe oceněným byl Mgr. František Bártík s přednáškami na téma *Československý uran a Tábory nucených prací*. Kurz

byl završen exkurzí ve Vazební věznici Pankrác, v Sekyrárně. Po skončení kurzu zpracoval organizátor výsledky hodnotícího dotazníku, z nichž vyplynul zájem o další pokračování seminářů. V září jsme připravili 10. ročník kurzu, zahájený v říjnu opět na ZŠ Na Smetance. V novém ročníku jsou semináře otevřeny i vyučujícím společenskovědních oborů a studentům středních škol. Semináře otevřel Dr. Ivo Pejčoch z VHÚ přednáškou na téma Železná opona. V listopadu a prosinci poskytli své informace o destruktivních sektách a sektách vyznávajících kolektivní život ThDr. Martin Chadima.

Exkurze. Kromě exkurzí v rámci obou seminářů v NM a kurzu Inspirace byly uspořádány další dvě historické exkurze, které připravily Ludmila Bursíková a Lenka Dvořáková. Květnová exkurze zavedla účastníky do východních Čech po stopách architektury 20. století. Při podzimní exkurzi zavítali účastníci na Hořicko.

2/ Napomáhat výměně zkušenosti mezi učiteli, šíření dobrých nápadů a informací o možnostech různých aktivit - publikační činnosti, přípravou metodických materiálů.

V roce 2010 jsme připravili dva **Informační listy** – č. 34 v únoru a č. 35 v říjnu. Kromě materiálů jako jsou dokumenty, informace o činnosti ASUD, korespondenci, účast na akcích MŠMT apod., o literatuře, pomůckách, mezinárodní spolupráci aj. jsme v nich zveřejnili řadu příspěvků našich členů o zkušenostech z výuky a také i mimořádně významné články nebo referáty týkající se současné problematiky našeho školství.

3/ Napomáhat prosazování kvalitní výuky dějepisu ve vztahu k institucím a úřadům, které mají pro ni zajišťovat dobré podmínky

1. Pokračování činnosti rady členů ASUD při přípravě, organizaci a hodnocení několika celostátních nebo mezinárodních aktivit – M. Sedlmayerové a I. Červinkové a v Dějepisné olympiádě, E. Kunstové ve Středoškolské odborné činnosti; již po deváté udělila vybrané práci Cenu ASUD – diplom, knižní a finanční odměnu. Z mezinárodních akcí v roce 2010 nepokračovala soutěž Eustory, kterou však i nadále monitoruje I. Pařízková. Do středoevropského projektu Euroclia se se svými žáky zapojila E. Zajícová.
2. V Senátu během veřejného slyšení výboru na téma: „Výchova příkladem III.“ dne 29. 9. 2009 přednesl P. Martinovský referát ASUD o možnosti využití příkladů jednání významných osobností z dějin nejen v hodinách dějepisu.

3. H. Mandelová za ASUD pokračovala v práci členky redakční rady největšího portálu určeného k výuce současných a moderních dějin www.moderni-dejiny.cz.
4. Pokračovala pravidelná účast na schůzích výboru SH. ASUD se podílí se na přípravě sjezdu historiků v roce 2011.
5. Za ASUD se L. Boháčová účastnila jednání o standardech kvality profese učitele organizovaných MŠMT. V současné době jsou jednání pozastavena.
6. Žádosti o grant MŠMT. Na jaře roku 2010 jsme podali žádost o dotaci MŠMT Program na podporu činnosti občanských sdružení působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání. Grant byl schválen.
7. Členové výboru se v říjnu až prosinci účastnili třech seminářů, na nichž se hovořilo o problematice výuky moderních dějin a tvorby, respektive pojetí učebnic. Jednalo se o seminář na Ústavu soudobých dějin na Akademii věd 4.10.2010, semináře pořádaného MŠMT a ÚSTRem 13. listopadu a ostravským sdružením PANT *I mlčení je lež* 9. a 10. prosince.
8. Spolupráce s autorem amerického DVD o čs. legiích v Rusku Bruce Bendingerem z Chicaga byla ukončena. Členové výboru upozornili na několik zásadních faktografických nedostatků, s nimiž by šíření DVD do českých škol vedlo ke zkresleným nebo nepravdivým informacím. Autor připomínky nevzal na vědomí a DVD prodává.
9. Z projektů, ze kterých v loňském roce sešlo nutno ještě vyčíst snahu ukrajinské asociace společenských věd o spolupráci v projektů společným česko-ukrajinským dějinám. Zahraniční strana však nebyla schopna jasně formulovat cíle. Dále se slibně rozeběhla spolupráce se společností MIDO vydávající DVD k moderní historii. Členové ASUD měli k vydávaným DVD dostat metodické listy. Z finančních důvodů firma odstoupila.
10. Naopak úspěšně proběhla spolupráce s íránskou univerzitou v Qoumu, delegace členů ASUD navštívila Írán a získala mnoho pramenů k přípravě sborníku o historii, kultuře a víře země. Dále úspěšně pokračuje spolupráce s nakladatelstvím HOST a dalšími organizacemi, jako jsou Člověk v tísni, Památník Lidice, Národní muzeum a další.
11. Pokračovala prezentace práce na stránkách – www.asud.cz.
12. Členka výboru L. Boháčová vystoupila na Letní škole historie PedF UK na FF UK v červenci 2010. Seznámila účastníky LŠH s činností ASUD v předchozím školním roce.
13. Členka výboru E. Kunstová pořádala v prvním pololetí roku 2010 historické přednášky pro seniory v domově důchodců Rudná u Prahy. Na podzim ji vystřídal P. Martinovský.

4/ Zastupovat české učitele dějepisu v mezinárodní spolupráci

Tento úkol našich stanov je spojen se stále se zvětšujícími obtížemi. Účast na mezinárodních konferencích cca do r. 2000 hradila Rada Evropy, ale dále byla v některých postkomunistických státech předána do kompetencí jejich ministerstev. Dům zahraničních služeb odmítl schválení našich žádostí o grant na účast v celoevropské konferenci Euroclia v Nijmegen. Zástupkyně ASUD E. Zajícová se účastnila 2. a 3. semináře *Historiana* v Polsku a Turecku.

Helena Mandelová

Zpráva o práci Pekařovy společnosti Českého ráje v letech 2009–2010

Mám-li ve stručnosti podat zprávu o činnosti naší Společnosti v uplynulých dvou letech, je to úkol obtížný. Naše Společnost stále čítá jen něco kolem stovky členů, aktivních pracovníků je kolem dvaceti, ale kus práce je každým rokem vidět.

Především jsme v minulém období oslavili 20 let trvání obnovené Společnosti. Stalo se tak na slavnostním setkání členů a dalších hostů na zámku Hrubý Rohozec, odkud jsme navštívili Pekařův hrob v Jenišovicích, rodový statek v Daliměřicích a slavnostní den jsme uzavřeli na Dlaskově statku v Dolánkách.

Každým rokem jsme konali výroční valnou hromadu s hodnotnou přednáškou – v roce 2009 hovořila kolegyně Markéta Lustigová o Karlu Kramářovi, v roce 2010 vzpomněla kolegyně Hana Kábová Josefa Vítězslava Šimáka a kolega Marek Fapšo Josefa Pekaře při příležitosti 140. výročí jejich narození.

Konala se i další vědecká konference, věnovaná Šlechtickým rodům a jejich sídlům v Českém ráji, z níž vyšel obsáhlý téměř čtyřsetstránkový sborník v podobě 13. supplementa ročenky Z Českého ráje a Podkrkonoší. Ta rovněž realizovala své další dva ročníky s pořadovými čísly 22 a 23 a s výborným obsahem i grafickou podobou. Všechny publikace redigoval dr. Ivo Navrátil ze semilského archivu. Za několik dní proběhne na Malé Skále další naše vědecká konference, věnovaná tentokrát 200. výročí narození Karla Jaromíra Erbena. Podíleli jsme se i na vědeckém semináři mladoboleslavského muzea k 100. výročí narození archeologa Rudolfa Turka.

Úspěšné jsou rovněž vlastivědné zájezdy, které kolega Pavel Jakubec směřuje vždy na méně známé lokality naší vlasti. Jejich cílem v tomto období bylo Broumovsko, šlechtická sídla na Jičínsku, Polná, Dobrovice a okolí Housky.

Snažíme se pamatovat i na známé osobnosti Českého ráje při příležitosti jejich výročí. Tak jsme např. položili květy u hrobů Josefa Pekaře a Josefa Vítězslava Šimáka při 140. výročí jejich narození. O soutěži Josefa Pekaře již byla řeč ve zprávě o činnosti Sdružení. 30. dubna bude odhalena pamětní deska Josefa Pekaře na Kosti.

Velmi nás těší rozvoj vlastivědné činnosti v našem regionu. Chci upozornit alespoň na výbornou práci semilského archivu s kronikáři okresu; na úspěšný rozvoj turnovského Muzea Českého ráje, které mj. vybuodovalo ve svém areálu Kamenářský dům a zaevidovalo obrovskou pozůstalost manželů Scheybalových; na velkolepý rozjezd aktivit Jičínské besedy, která kromě mohutně navštívených vlastivědných přednášek iniciovala obnovu hrobu historika Antonína Vánkomila Malocha na Olšanech; na nové hodnotné expozice a výstavy v muzeích v Jičíně, Turnově, Mladé Boleslavi a v dalších místech regionu; na nové pamětní desky na rodných domech etnografa Václava Šolce a chemika Bohuslava Raýmana v Sobotce atd.

Na závěr vám chci oznámit, že jsem po 15 letech z důvodu věku a zapominání rezignoval na funkci předsedy PŠČR a byl jsem zvolen členem revizní komise, takže příští zprávu uslyšíte z úst nové předsedkyně.

Karol Bílek

IV. Z HISTORICKÉ OBCE

V sobotu 30. dubna 2011 byla na hradě Kosti odhalena pamětní deska jednomu z největších českých historiků Josefu Pekařovi, připomínající jeho vztah ke hradu i okolnímu kraji, jejichž historii v 17. a 18. století klasicky zachytil ve svém stěžejním díle, Knize o Kosti. K pořízení a instalaci pamětní desky mezi jinými přispěly i Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) a Pekařova společnost Českého ráje. Slavnostního aktu se účastnilo více než sto dvacet zástupců našich vědeckých, kulturních a politických kruhů i širší veřejnosti. Při této příležitosti otiskujeme připomínku této slavnostní události z pera historika dr. Josefa Tomeše a texty dvou slavnostních projevů, jejichž autory byli historik prof. Robert Kvaček a předseda Pekařovy společnosti Českého ráje Karol Bílek.

Pocta českému historikovi – odhalení pamětní desky profesorovi Josefu Pekařovi

V sobotu 30. dubna 2011 byla na hradě Kosti odhalena pamětní deska jednomu z největších českých historiků Josefu Pekařovi, připomínající jeho vztah ke hradu i okolnímu kraji, jejichž historii v 17. a 18. století klasicky zachytil ve svém stěžejním díle, Knize o Kosti. Podnět k této komemoraci vzešel od archiváře Mgr. Jana Bílka; bronzová deska s portrétním reliéfem, dílo akademického sochaře Aleše Johna, byla pořízena a instalována spojeným úsilím současného majitele Kosti, rodiny Kinských dal Borgo, filmového producenta Ing. Martina Pachovského, Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) a Pekařovy společnosti Českého ráje.

Slavnostního aktu se účastnilo více než sto dvacet zástupců našich vědeckých, kulturních a politických kruhů i širší veřejnosti: mj. ředitelka archivní a spisové sekce Kanceláře prezidenta republiky a emeritní předsedkyně Senátu Parlamentu České republiky dr. Libuše Benešová, akademičtí funkcionáři Karlovy univerzity v čele s proděkanem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy prof. dr. Ivanem Šedivým, zástupci dalších českých univerzit, člen Akademické rady Akademie věd České republiky dr. Jiří Beneš, předseda Společnosti pro vědy a umění prof. dr. Karel Raška z USA, synovci profesora Pekaře a další členové Pekařovy rodiny, reprezentanti českých aristokratických rodů a představitelé regionální správy a kulturních institucí. Organizátory dopisem pozdravili arcibiskup pražský a primas český Dominik Duka a ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg, pobývajícím tou dobou v Římě

na beatifikaci zvěčnělého papeže Jana Pavla II. O Pekařově životě, díle a odkazu promluvili historici prof. dr. Robert Kvaček, prof. dr. Petr Vorel, prom. hist. Karol Bílek a dr. Josef Tomeš; desku odhalil hrabě Giovanni Kinský dal Borgo. Poté si účastníci prohlédli nové expozice v interiérech hradu.

Historik Josef Pekař (1870–1937), rodák z Malého Rohozce u Turnova, tradicionalistický český vlastenec a veliký patriot Českého ráje, patřil k nejvýznamnějším představitelům Gollovy historické školy. Od roku 1897 přednášel české dějiny na filozofické fakultě české univerzity v Praze, od roku 1905 jako řádný profesor; v akademickém roce 1931–1932 byl rektorem Univerzity Karlovy. Působivým literárním stylem evokoval politické zápasy, hospodářské a kulturní poměry prakticky všech epoch české historie a razil nové pohledy na jejich klíčové události. Zvláštní pozornost věnoval problematice husitského hnutí, které chápal jako středověkou duchovní bouří, a odsuzoval jeho destruktivní radikalismus, a pobělohorské doby, v níž doceňoval kladné hodnoty barokní kultury. V dobovém sporu o smysl českých dějin polemizoval s Masarykovým názorem, že smyslem českých dějin je nábožensky traktovaná humanitní idea, a formuloval vlastní koncepci, podle níž je osou českých dějin idea národní. Pro své konzervativní ideové a politické postoje byl za komunistického režimu zatracován.

Pekařova Kniha o Kosti, od jejíhož prvního vydání uplynulo právě sto let, představuje objevnou badatelskou sondu do českých politických, hospodářských, sociálních a kulturních dějin 17. století, kombinující regionálně a obecně historickou rovinu a vyznačující se literárním podáním s výrazným popularizačním efektem. V českém naučném písemnictví má mimořádné místo už proto, že během jednoho století vyšla celkem pětkrát (v letech 1909–1910, I–II; 1935, I–II; 1942; 1970; 1998) – a to byla téměř čtyři desetiletí na indexu prohibiční literatury.

Akce, o níž informovala ústřední i regionální média, se setkala s pozitivním ohlasem v široké kulturní veřejnosti. Manifestovala úctu k osobnosti a odkazu historika, pevně zakotveného v národní tradici a citlivě vnímajícího poselství minulosti svého rodného kraje.

Josef Tomeš

Dámy a pánové,

stát tu na mém místě by spíše příslušelo jiným, Zdeňku Kalistovi, Františku Kutnarovi a dalším z jejich věku, a také – po mém soudu – spisovateli Josefu Knapovi, který měl s Josefem Pekařem společnou, v očích i duši usazenou lásku k tomuto kraji, a ze selského zvyklost k tužší práci. Neboť Pekařova

pracovní výkonnost byla mimořádná, vrcholila výkladem několika podstatných dějinných přelomů českých dějin a osobností a společností je utvářejících a proživších. Naší generaci měl být Pekař upřen. Pěstovatel národní paměti byl z této paměti vytlačován. Objevovali jsme si ho nejdříve jako by pod čarou, v poznámkách, v literárních odkazech. Přerývaně, nacházeli jsme si ho v jeho konfrontacích, jimž nebylo hned rozumět, ostatně i tyto glosy jsou rozházené. Postupně jsme si jeho dílo ucelovali, také zásluhou Pekařovy knihovny v paláci Kinských, nebo její části; dílo totiž stále lákalo, i poté, co z něho spadlo ideologické stigmatizování (i zakázané ovoce, zvláště z takové úrody, samozřejmě chutnalo).

Shodou okolností se vstupní branou k poznávání Pekařovy tvůrčí celosti stala Kniha o Kostí. Zprvu jsme netušili, že má v autorově díle místo zvláštní, metodou, zčásti i jazykem. Časem jsme to seznávali, nebo jsme si mysleli, že rozumíme tomu, co kniha přinášela, co znamenala, čím byla ve své době jedinečnou a pro všechny doby trvale působivou. My, kteří jsme odsud, jsme měli toto poznávání jako by snazší. Kostecká kniha má v sobě jistě také díl nostalgické, která ani nám není cizí, u Pekaře povstale už vzpomínkami na dětství, kdy sem jezdil s maminkou, a umocněné v době vzniku knihy úmrtím otce. Kniha je mnohovrstevným příběhem, jaký má a musí psát právě historie, obrazem skládaným pohledy z různých míst. Mnohost je tu zároveň ucelena, ale nepředpokládá, že dala definitivní podobu minulosti – ta snad ani neexistuje. Setkáváme se tu s domyšlením dějů, s evokacemi, téměř se znovuprožíváním. V každé vědě je aspoň trocha poezie. Pekařova Kniha o Kostí to dokazuje v historii, proto snad nepřeženu, když tu dějepisce označím i za básníka, přinejmenším rodných míst.

Josef Pekař stvrzuje, že historie náleží vědě i kultuře. Oboustranně zrál – prokazuje přitom už také nenaučitelný talent v apatyce věru nekoupený – zvláště v 90. letech plodných a zároveň bouřných, i myšlenkově, i bytostnými otázkami. Završoval se vývoj české společnosti do hotové modernizační struktury. Pomohly jí k tomu dějiny, jako pak v zápase o samostatnost. Pekař to právě tak cítil, proto mu myšlenka národní byla smyslem českých dějin, když se žádalo, nikoliv zcela užitečně, tento smysl definovat. Střety a polemiky o jeho pojmenovatelnou dějinnou linii našly v Pekařovi aktéra temperamentního, ducha až vášnivého. Celé Pekařovo dílo se mi ostatně jeví jako polemika nesená úsilím na dobově vrcholné úrovni konstruovat, zobrazovat, vyložit.

Polemikem byl Pekař i jako publicista, a těžko tomu mohlo být jinak. Publicistou byl nepovrchním – měl se ostatně vzdělanostně o co opřít – a koncepčním. Stvrzoval, že historik se nemůže vyhýbat současnu, nepřemýšleje o něm nemusí pochopit ani dávnější časy, dějiny jsou ostatně minulostí v dnešku.

Polemik Pekař zajímal, i když ne vždy uspěl a ne vždy přesvědčuje. Byl konzervativcem, někdy opatrným, jindy prudkým, takže lekal i své ctitele. Chvatné společenské a politické proměny pozoroval se zřejmou nedůvěrou, dějiny mu potvrzovaly, že lidé se mění pomaleji, než doufají nedočkaví nositelé přelomů a skoků. Pekař potřeboval i si vynucoval dialogy, v monolozích tvůrce ustrne a zanikne. Nepohoršovalo by ho, že tyto dialogy s ním v některých tématech a problémech také my vedeme, troufalí postavit vlastní teze a soudy. Nacionalista Pekař – za takového býval také označován – nabádal k vhodnější národnostní politice československého státu. Domníval se, že ví, jak se srozumět se sudetskými Němci. Nedohlédl, že měl co dělat s partnery, kteří žádnými partnery být nechtěli. Byl ušetřen toho, aby to sám – bolestně a drasticky – poznal.

Historické myšlení se od Pekařovy doby a vlastně už během ní proměňovalo, ale v jeho povaze není nikdy rozchod s minulými postupy, poznatky, hodnotami. Pekařovo dílo to stvrzuje nepochybně, bylo a je po více stránkách inspirací – v peripetiích pro mou generaci – je vědeckým a kulturním dědictvím, které si žádá vědecké a kulturní správce soudobé, tedy učenlivé, pokorné i kritické. Toto dílo je zároveň hlavní Pekařovou pamětní deskou.

Robert Kvaček

Vážení přátelé, dámy a pánové,

dostalo se mi cti, že mohu toto vzácné shromáždění pozdravit jménem Sobotecka a jménem Pekařovy společnosti Českého ráje. Jak jistě víte, byla založena roku 1936 jako Společnost pro povznesení Českého ráje a po roce přijala jméno Pekařovo. Její činnost utlumila německá okupace a následná poválečná doba ji přiměla ukončit existenci. Obnovili jsme ji roku 1990 a od té doby můžeme vykázat nepřetržitou úspěšnou práci.

Společnost se několikrát v předválečném období i v posledních dvaceti letech zabývala myšlenkou odhalit na Kosti velkému českému historikovi pamětní desku. Záměr ztroskotal na financích. Stejný cíl si vytkli již roku 1937 vlastivědní pracovníci Sobotecka. O pořízení Pekařovy desky na Kosti se zasloužil zprvu hlavně sobotecký děkan a Pekařův spolužák a přítel František Soukal, po jeho úmrtí podkostecký Okrašlovací spolek v čele s Rudolfem Sušánkou a Antonínem Kopeckým. Ti chtěli nejen instalovat desku, ale jménem svého čestného občana zamýšleli pojmenovat i podkosteckou lípu a skalní koutek. Svědčí o tom četné zprávy v soudobých Pojizerských listech z let 1937–1944. Ovšem veškeré snahy Sobotecka o uctění Pekařovy památky skončily realizací Pekařovy síně v muzeu na Humprechtě (díky úsilí Pekařova

soboteckého bratrance Miloše Peldy) a otevřením Pekařovy turistické stezky z Turnova na Kost v roce 1938. Po válce bylo toto vše zlikvidováno a Pekařovo jméno mělo být vymazáno i z paměti jeho milovaného Českého ráje. Naštěstí se to zcela nepodařilo. Články Zdeňka Kalisty, Václava Truhláře, Václava Davidka a jiných se objevily ve Zpravodaji Šrámkovy Sobotky, některé ještě na počátku normalizace v roce 1970. A po roce 1989 jsme v Sobotce mimo jiné vydali v Knihovničce Českého ráje dva svazečky věnované Josefu Pekařovi: Hanzalův, připomínající historikovo mládí, s úvodem Zdeňka Pousty a kapitolu ze 3. dílu Knihy o Kosti v edici Marie Ryantové.

Dnešním dnem tedy vyvrcholilo mnohaleté úsilí mnoha pracovníků o trvalé a viditelné připomenutí vztahu profesora Pekaře ke Kosti a celému Sobotecku. Díky všem, kdo se o realizaci myšlenky umístit na hradě v době stého výročí vzniku Knihy o Kosti pamětní desku profesora Josefa Pekaře přičinili. Jsou to v první řadě majitelé zámku, rodina Kinských dal Borgo; z jednotlivců pak Ing. Martin Pachovský, PhDr. Josef Tomeš a Mgr. Jan Bílek. A nesmím zapomenout ani na autora pamětní desky, mistra Aleše Johna.

Ještě jednou všem díky! A pamětní desce přeji, aby nikdy z hradu nezmižela!

Karol Bílek

Prof. Petr Vorel, předseda Sdružení historiků ČR – projev při odhalení pamětní desky profesorů Josefu Pekařovi

V. JUBILEA

Devadesátiny Miloše Hájka

12. května uplyne neuvěřitelných devadesát let od okamžiku, kdy světlo světa spatřil přední český levicový intelektuál Miloš Hájek. Jedna z nejznámějších postav české polistopadové scény nikdy neusilovala o přední pozice v často hektickém dění praktické politiky; plachý introvertní muž proslulý svou pověstnou skromností soustředil své úsilí na pole ducha, na hledání a rekonstruování cest, které vždy usilovaly o to, aby šťastný a plný životní úděl nebyl jen výsadou těch, kteří byli nadáni hmotným jměním, ale i těch, kteří pro nalezení svého místa na slunci museli vyvíjet pro skromnost poměrů, z nichž vycházeli na svou životní dráhu, úsilí nepoměrně těžší a obtížnější.

Miloš Hájek se narodil 12. května 1921 ve východočeské rozlehlé vsi Dětěnicích nedaleko Libáně na Jičínsku. Pochází z levicově a vlastenecky, masarykovsky a národně socialisticky orientované rodiny; toto vidění světa také určovalo jeho základní orientaci ve světě a rovněž během gymnaziálních studií v Kralupech nad Vltavou, kde maturoval r. 1940. Svou sčtlostí, vzdělaností, hloubkou i skromností upoutával své vrstevníky již v jinošském věku. Svým vystupováním a jednáním působil, jak vzpomíná jeho mladší vrstevník emeritní generál Vojtěch Mencl, jako senior jinošského věku. Mnichovské události, jepičí druhá republika a posléze dlouhá léta německé okupace na vnímavého mladíka hluboce zapůsobily. Ovlivnily i jeho ideové směřování: na podzim 1940 vstupuje do řad radikální levice; ne tehdy, když to slibovalo výhody, ale naopak v čase, jak je pro Miloše příznačné, kdy šlo o všechno a v tomto souhrnu i o Milošův vlastní život a fyzické přežití.

Činnost v organizovaném druhém odboji se rozuměla pro tohoto hloubavého mladého muže jakoby sama sebou. Patřil k těm, kteří se neptali po politických názorech, ale po odhodlanosti, vůli a připravenosti bojovat na život a na smrt s nacistickým uchvatitelem. Působil v odbojových organizacích Svět proti Hitlerovi a posléze v Předvoji. To mu umožnilo zachránit několik československých občanů židovského původu před jistou smrtí. Sám sebe nešetřil; naopak patřil k nejaktivnějším a nejstatečnějším. Neunikl proto pozornosti gestapa, do jehož moci se dostal zatčením v rámci velké perzekuční vlny mezi 21. a 26. srpnem 1944; v březnu 1945 byl tzv. lidovým soudem (volksgerichtem – JM) odsouzen k trestu smrti. Před jistou popravou v pankrácké věznici ho zachránilo – jako mnoho jiných – až květnové pražské povstání. Bližší podrobnosti o Hájkových odbojových aktivitách zachycuje vzpomínkový sborník přední slavné odbojové generace levého mládí té doby

PŘEDVOJ. Věcně a přímočaře bez samoučelných kudrlinek vystihl mravní rozměr Milošova tehdejšího snažení další přítel z dob nejtěžších ekonom Miloš Pick: „Oba jsme se dívali smrti do očí. ... Ale byl mezi námi přece jen malý rozdíl. Já k taktovce musel bez ohledu na to, jestli jsem byl nebo nebyl v odboji (pro židovský původ Miloše Picka – JM). Ale Miloš k té sekyře (míněna neblaze proslulá pankrácká sekyrárna – JM) nemusel. Jako velká část jeho generace se mohl v tehdejší protektorátní pokleslosti starat jen o to, kterou holku dostane a kterou ne.“

Zkušenosti, které Hájek nasbíral během těžkých válečných let, na dlouhá desetiletí předurčily jeho ideové i poli-tické směřování. Přestože se v té době nevydělával navenek z dobové atmosféry (Milošův lidský i odborný kolega profesor Jan Křen to charakterizoval výstižnou lakonickou metaforickou větou: „temné roky stalinismu byly i tem-nými roky jeho mysli.“) Již tehdy však bylo patrné, co Hájka od podstatné části jeho komunistických vrstevníků odlišovalo a odlišuje. Tento akademický samouk chápal vědu i politiku jako vážné poslání a práv Marxových maxim, propojení mravního zaujetí pro pravdu a výrazných intelektuálních schopností se ho také skutečně dobírat; postupně směřoval z této své životní periody směrem k věcnosti, nepředpojatosti, k novým, vlastním a původním vědeckým výstupům a občanským postojům. Akademické samouctví bylo tedy v Hájkově případě především kritickým myšlením směřujícím od Trockého k Leninovi, od Lenina ke Gramscimu a od Gramsciho k zakladateli českého komunistického hnutí Bohumíru Šmeralovi. Odtud posléze k českému demokratickému socialismu. Jména těchto osobností byla současně i milníky, v jejichž rámci Hájek postupně budoval svůj obnovující koncept výkladu a zkoumání radikálně levicových dějin dělnického hnutí.

Podstatně to ovlivnilo i Milošovo veřejné působení v šedesátých letech. Jistou předehrou v tomto ohledu bylo již Hájkovo bojovné vystoupení na půdě Vysoké školy politické při ÚV KSČ v roce 1956, kde patřil k těm, kdo se nejenergičtěji domáhali pod dojmem odhalení Stalinových zločinů mimořádného sjezdu KSČ. Protože nezůstalo při jediné aktivitě tohoto druhu, byl Miloš r. 1964 „potrestán“ vyhazovem a následným přechodem do tehdejšího Historického ústavu ČSAV. Odtud se v roce Pražského jara vrátil na své reformované původní působiště; stal se ředitelem tehdy zřízeného ÚSTAVU DĚJIN SOCIALISMU. Ač tomuto pozoruhodnému pracovišti byl vyměřen poměrně krátký časový úsek, zanechalo za sebou úctyhodnou práci, mj. i působení časopisu REVUE DĚJIN SOCIALISMU. Je jen přirozené a logické, že se skromný historik stal jedním z předních organizátorů a delegátů dějinně

stále nedoceněného XIV. vysočanského sjezdu KSČ v nezapomenutelných tragických dnech neoprávněné srpnové sovětsko-ruské agrese r. 1968.

Ale ani normalizace, která Hájka na dlouhých dvacet let vzdálila z akademického prostředí, nebyla s to proměnit mysl a osobnostní integritu muže, který prošel výhni nacistické perzekuce. Spolu se svou pozdější partnerkou Hanou Mejdrovou-Wottitzovou vytvořil z jejich společného bytu v Náprstkově 10 pověstné centrum svobodného myšlení a soustavně disidentních duchovních aktivit až příliš často navštěvované Státní bezpečností. Bylo jen přirozené, že se zařadil mezi signatáře a přední osobnosti kruhu kolem CHARTY 77 a posléze i její mluvčí (1988). Pozoruhodným samizdatovým výkonem obou duchů z Náprstkovy 10 se stalo vydávání důležitého občasného periodika HISTORICKÉ STUDIE. Tento pozoruhodný sborník vycházel od roku 1978 s jeho duší byli mimo Hájka i Toman Brod a jazyková korektorka Milena Janišová. Rozsah jednoho čísla se pohyboval mezi 170–250 normostránkami, náklad jednoho čísla dosahoval cimbálních 12–24 výtisků. Celkem tu bylo podle údajů Pavla Seiftera zveřejněno 1649 příspěvků; obsah drtivé většiny z nich se vztahoval k novodobým dějinám XIX. a XX. století.

V druhé polovině osmdesátých let, když se zejména po Gorbačovově nástupu do čela KSSS stalo zřejmým, že se blíží konec normalizačního režimu, se Miloš stal členem a posléze předsedou zakladatelské skupiny KLUBU OBRODA. Skupina kdysi reformně komunistických intelektuálů, přesvědčených o tom, že je možné dále plynule rozvíjet a navazovat přitom na myšlenkový odkaz Pražského jara, však nejprve narazila na masivní nesouhlas pozdně stalinistické KSČ a nakonec i na vlnu polistopadového pravicového zvratu. Bylo zřejmé, že další budoucnost OBRODY vyžaduje důkladné promyšlení a bedlivé zvážení. Poměrně rychle odpadla myšlenka na sloučení s komunistickým polistopadovým hnutím a po zralé úvaze i myšlenka na samostatné ustavení a následné politické vystoupení. Nakonec to byl právě Miloš Hájek, kdo prosadil vahou svých argumentů sloučení OBRODY a tehdy horákovské ČSSD. Milošovy tehdejší úvahy přibližuje ve své vzpomínce ještě jednou Vojtěch Mencl: „Připouštěl sice, že ČSSD je plná konfliktů a vnitřních animozit mezi bývalými křídly z dob únorového převratu, které měly své peripetie i v exilu a ještě dnes v ní působí. Uznával také, že my, bývalí komunisté, to po vstupu v této straně nebudeme mít lehké. Na druhou miskou vah padá ale skutečnost, že každá evropská sociální demokracie vstupuje už svým názvem a tradicí do vžitého ideového dělení západních demokracií jako jediná autentická levice, která je početnou demokratickou a lidovou stranou sociální obrany lidí práce před mocí kapitálu. Opomenout tento fakt by znamenalo učinit naši levice v evropském kontextu těžce přijatelnou

a málo funkční. ... Třetím jeho argumentem byl poukaz, že v sociální demokracii je k dispozici mohutné, nadnárodní ideové zázemí evropských sociálně demokratických stran, které vyrostlo nejen z dlouho sbíraných a internacionálně prodiskutovaných zkušeností, ale i ze společenskovedních poznatků; pro praktickou politiku obojí umožňuje nacházet a ověřovat moderní zásady a programy na nejvyšší intelektuální úrovni. Toho všeho, končil Miloš, může po čase dosáhnout i naše sociální demokracie; proto Obroda má budoucnost jen v jejím rámci jako jeden z proudů její obnovy a sjednocení. To bude perspektiva, které stojí za to dát všechny naše síly.“

Ani jako čerstvý člen nejstarší české politické strany neustal ve své odborné činnosti. Poměrně rychle si vybudoval postavení jejího předního programatika, autora i spoluautora hlavních podkladových textů a materiálů polistopadové nejstarší české politické strany. Velký kus práce vykonal i jako dlouholetý člen dvou ústředních odborných komisí této politické strany.

Doposud byla řeč o Hájkovi-organizátorovi a veřejně činném intelektuálovi. Pominout však nelze ani jeho publikační činnost, jejíž vrcholy přesahují národní úroveň historické a politologické vědy. Větší část jubilantových autorských výstupů je uložena v drobnějších statích, podceňovat však nelze ani ty knižní, vznikající za namnoze velmi nestandardních podmínek. Poprvé si ověřil nosnost svého hledání na tehdy palčivém mnichovském tématu (OD MNICHOVA K 15. BŘEZNU. Příspěvek k politickému vývoji v českých zemích za pomnichovské republiky, Praha 1959) a na redigování vysokoškolské učebnice dějepisu nejnovějších dějin (PŘEHLED NEJNOVĚJŠÍCH DĚJIN I /1917–1929/, Praha 1962, a II (1929–1939, Praha 1963). Odtud se jeho badatelský zájem přesunul k otázkám lidové (nebo také jednotné) fronty a k dramatickému vývoji ve Třetí, Komunistické internacionále (Kominterně). Pozoruhodná práce se posléze dočkala i svého italského a španělského překladu (K POLITICKÉ ORIENTACI KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLY V LETECH 1924–1935, Praha 1969; italský překlad byl publikován v Římě roku 1969, španělský v Barceloně 1983 již po pádu frankistického režimu). Nepominutelný je i Hájkův vklad do podnětné monografie KŘÍŽOVATKY 20. STOLETÍ. Světlo na bílá místa nejnovějších dějin, Praha 1990, kterou spolueditoval spolu s Vojtěchem Menclem, Milanem Otáhalem a Erikou Kadlecovou. Ze samizdatového prostředí vyšlo i vrcholné Hájkovo dílo, jehož spoluautorkou je již zmíněná Milošova partnerka Hana Mejdrová, které vyšlo nejprve v samizdatu v r. 1976, pak v německém překladu v Brémách roku 1987 (DIE ENTSTEHUNG DER DRITTEN INTERNATIONALE) a posléze rovněž knižně i v českém originále (VZNIK TŘETÍ INTERNACIONÁLY, Praha Karolinum 2001).

Závažná, i když rozptýlená je Hájkova tvorba sborníková a příspěvková (studiová, článková). Pro potřeby tohoto blahopřání ji lze probrat jen velmi zběžně. Řada příspěvků je podkladem pro již zmíněnou Hájkovu monografickou tvorbu. Významná část je věnována Komunistické internacionále (např. Místo VII. kongresu Komunistické internacionály v dějinách mezinárodního a československého hnutí, in: PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM KSČ 1966; spoluautory byli Z. Bradáč a J. Novák). Toto téma přesáhlo i do Hájkovy samizdatové tvorby (Portrét Palmira Togliattiho, in: HISTORICKÉ STUDIE 1979, sv. 3). Poměrně početná je skupina Milošových italských příspěvků např. ve sborníku STORIA DEL MARXISMO sv. 3, Torino 1980 (Il comunismo di sinistra a La bolscevizzazione dei partiti comunisti). Hájek je i neméně zdatným diskutérem; tuto svou přednost uplatnil zejména ve svém disidentském období (Stanovisko k dokumentu /Charty 77/ „Právo na dějiny“, in: DISKUSE, Brno 1985; týž + Milan Hübl /* 27. 1. 1927 – 28. 10. 1989/, in: ČsČH 1990, spolu s Hanou Mejdrovou); Ich bin auch im Gefängnis kein Chauvinist geworden, in: DISSIDENTEN, PRÄSIDENTEN UND GEMÜSEHÄNDLER, Doris Liebermann /ed./, Essen 1998). Ani po listopadu nepřestal věnovat pozornost vývoji komunismu a nástupnických stran zaniklé KSČ (KSČM: Stav a perspektivy, in: Listy 2003).

Jak již bylo řečeno, patřil v Obrodě Miloš k těm, kdo se vyslovili pro vstup tohoto občanského sdružení s prvotními podmíněnými sympatiemi do tehdejší Československé sociální demokracie. Jeho odborné i mravní renomé propojené s příslovečnou skromností a dělnou pracovitostí bez ohledu na Hájkovo předsednictví Obrody vedly jeho další kroky přirozeně do odborného zázemí této strany. Miloš je zakládajícím členem dvou jejích odborných komisí: komise politických analýz (působil v ní v letech 1991–2003) a historické komisi (2001–2009), která vznikla jako nástupnické odborné grémium strany po odbojové komisi jako jeden z trvalých výstupů oslav 125. výročí založení ČSSD.

V komisi politických analýz věnoval svou soustavnou analytickou pozornost aktuálnímu vývoji komunistického hnutí, zejména KSČM. V historické komisi patřil k aktivním participantům na zakladatelském díle nového žánru – stranických encyklopediích; zejména se věnoval neformálnímu oddílu hesel z kruhu Obrody (Josef Tomeš, PRŮKOPNÍCI A POKRAČOVATELÉ / Osobnosti v dějinách české sociální demokracie, Praha ČSSD 2004 a 2005). Do sborníku ke 120. výročí vzniku ČSSD napsal důležitou studii Od Břevnova k Hradci (in: Slavomír Klaban /ed./, ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ / Sborník ke 120. výročí založení strany, Praha Job Pu-blishing 1998). Miloš Hájek se také zařadil mezi jádro

nejpřednějších programatiků ČSSD spolu s vesměs generačními a ideovými druhy Vojtěchem Menclem, Miroslavem Hiršlem, Milošem Pickem, Martinem Potůčkem, Jiřím Vraným, Vladimírem Špidlou, Milošem Kužvartem, Pavlem Rychetským, Františkem Šamalíkem, Jaroslavem Ungermannem, Karlem Machovcem, Květoslavou Kořínkovou, Jaromírem Císařem a mnohými dalšími. Bez nich se neobešel žádný z volebních i střednědobých programů devadesátých let a obě redakce základního (dlouhodobého) programu, na nichž participovala i historická komise (spolu s ní i pisatel těchto řádků).

Milošova činnost byla po zásluze oceňována. Totality se ho snažily připravit o život, demokracie naopak zařadit mezi ty, kdo se zasloužili o její vítězství a rozvoj. Jeho druhoodbojová statečnost byla oceněna státem Izrael udělením titulu Spravedlivý mezi národy (1996), boj o demokracii medailí Za zásluhy (2001), činnost v ČSSD udělením pamětní plakety Josefa Boleslava Pecky-Strahovského při příležitosti 125. výročí založení strany (2003) a svůj pamětní list mu udělila i Milošovi blízká Masarykova dělnická (dnes třetím rokem demokratická) akademie. Milošovi i jeho partnerce Haně Mejdrové přátelé pak sestavením sborníku KŘÍŽOVATKY DVOU ŽIVOTŮ (Praha MDA 2008), z něhož byla v této blahopřejné stati čerpána řada faktografických údajů.

Miloš Hájek ve své osobnosti ztělesňuje a symbolizuje celou velkou dějinnou epochu naší nedávné minulosti. Je výraznou, profilující osobností pozdní prvorepubliková mládežnická generace, tak blízká mé generaci Pražského jara, jež po sobě zanechává úctyhodný odkaz, jehož síla tkví nejen v pozitivních hodnotách, ale i v rozporuplnostech, svárech a protikladech, se kterými se musela vyrovnávat, aby docílila své těžce nacházené a obnovované osobnostní mravní i ideové integrity. Generace, kterou formovala hospodářská krize třicátých let, temno nacistické okupace i bolestné deziluze let padesátých a posléze hledání cesty, která by tuto přehršli hořkých životních zklamání i radostí postupně transformovala do vlastní syntézy, do odkazu, jehož ambicí bylo minimálně varovat před i vlastními chybami a omyly, kterým tak často byla nucena čelit. Generace, která podobně jako její slavná prvorepubliková předchůdkyně za sebou zanechala vysokou laťku kvality vědecké i etické, bojovné i slitovné, všestranně imponující i tam, kde hledala a tápala pro odvahu, s jakou tyto méně viditelné stránky svých údělů dokázala dějinně sebeodhalit a věcně pojednat a posléze sebekriticky pozitivně převrstvit.

Miloš Hájek připomíná dýmánek, jehož lesk je ztájen v nánosů nejružnějších druhotných nánosů; je a zůstane kvalitou, která na sebe upozorňuje svou zdánlivě šedou věcností a bezprostředně působící vysokou kvalitou svých relativně nečetných výstupů a – není-li opravdu vyhnutí – i činem. Činem

nezřídka dějnotvorným, akcí, která předpokládá neokázalou statečnost a skutečnou, nepředstíranou mravní opravdovost, připravenou obětovat i vlastní život. Má a shrnuje v sobě všechno, co je na člověku a lidství nejpodstatnější.

Přejeme si a věříme, že to všechno si jubilant ponese s sebou i do mnoha dalších let.

Jiří Malínský

Zpravodaj Historického klubu, roč. 22, 2011, č. 1–2. Časopis Sdružení historiků ČR (Historický klub 1872). Vedoucí redaktor Jiří Kocian. Vydalo Sdružení historiků ČR (Historický klub 1872) v Praze, 2011, 100 s. ISSN 0862-8513.

Vychází ve spolupráci a s podporou Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. v Praze